

1-25
16a

Гос. Орд. Тр. Кр. Знам.
Публичная Б-ка
ОТД. НАЦ. ЛИТ-РЫ

Коммунисти теел

1937

SISUKORD

	Lhk.
„Kapital“ — Marxi elutöö _____	1
Faschismi agentuur on paljastatud. — Eestimaa Kommunistliku Partei kesk- häälekandja „Kommunist“, august, 1937.a.	5
N. KAROTAMM:	
Trotskistlike spioonide ja provo- kaatorite tegevus kapitalistlikudel maadel _____	10
VLADIMIR RUDNÕI:	
Dessant _____	14
Arbuus. — Ainetel T. _____	19
Kevade. — Laul nootidega. Pervomaiski sõnad. M. Judini muusika _____	20
Hispaania rahva kaitseks — faschismi vastu. — Sm. M. Koltsovi kõne rah- vusvahelisel kirjanikkude - assotsiat- siooni II kongressil _____	28
Mate Zalka (Paul Lukacz) _____	32
A. R.:	
Rembrandt _____	35
N. KAROTAMM:	
Töölise palgaolud tähtsamatel impe- rialistlikudel maadel _____	40
H. P.:	
Jooni Eesti rahvuskultuuri arengust _____	46
A. Ossip:	
Nõukogude palee _____	50
Agronom S. GRISCHANIN:	
„Õigete külvikordade sisseseadmise“ projekti kohta. (K.- . „Pravdas“) _____	54
A. SINOVJEV:	
Külvikordade ümberkorraldamine kar- tulikasvatuse majapidamistes _____	55
Väiksed teated _____	57
Kroonika. — Nõukogude Liidust. — Välis- maadelt _____	58
Perenaistele _____	62
Vastusi lugejatele _____	63
Seda ja teist _____	64

²⁰⁷²
Kommunismi teel**RAHVALIK POLIITIKA, KIRJANDUSE JA TEADUSE AJAKIRI**

№ 9 (16)

September

1937

„KAPITAL“ – MARXI ELUTÖÖ

SEPTEMBRIS 1867. a. ilmüs trükist Karl Marxi „Kapitali“ esimene raamat. Käesoleval aastal septembris saab 70 aastat täis inimsoo geeniusse vaimutöö ilmumisest, mis juba 1/4 maailma ümberkorraldamisele, uuele ühiskonnakorrale, jäädavaks aluseks on saanud.

Vana kultuuri rahvastelt on pärit vana-sõna, et „raamatutel on oma saatus“. Ja tihti tarvitatakse seda vanasõna valesti tööde kohta, millel vaid mõneaastane püsivus on ja mis siis jäljetult inimsoo ajaloost ja mõtteilmast kaovad.

Marxi „Kapital“ ei ole niisugune töö. „Kapitali“ tähtsust, ta kasvavat kuulsust ei jõua isegi kõige vihasemad vaenlased salata. „Kapital“ on kõigist maailma kapitalidest kõige kindlam, piltlikult öeldes, kõige ostujõulisem maailmasolevatest kapitalidest. Kui Nõukogude valitsus oma esimest kindlat rahaüksust — tshervontsi — hakkas rajama, siis küsinud keegi vana rahandusetundja oma ametivennalt:

— Rahal on siis ainult väärtus, kui ta kullaga või kindla valuutaga on kindlustatud. Millega kindlustab Nõukogude valitsus oma tshervontsi?

Ametivend vastanud pilgates:

— Tshervontsi kindlustab Marxi „Kapital“.

Kodanlus tahtis selle anekdoodiga tshervontsi „liivale ehitamist“ välja naerda, kuid nüüd on need anekdoodi loojad ise välja naerdud. Nõukogude tshervonets on

kõige kindlam rahaüksus maailmas. Ta on isegi nii kindel, et viimati kõik teised maailmas olevad rahaüksused ühes kapitalistliku korruga hävitab. Ja see ei ole enam mitte anekdoot, vaid Marxi „Kapitalis“ avastatud ja ühiskonna arenemise praktikaga tõestatud seadusepärassus. Tuleb välja, et „Kapital“ kindlustas tõesti Nõukogude rublat.

Marxi „Kapitali“ ajalugu on huvitav ja kaasakiskuv teem ja sügav kui vägu, mis suure oktoobrirevolutsiooni poolt inimsoo elusse aetud. „Kapital“ tõi uue ajajärgu inimsoo ajaloosse, ta pani alguse ühiskonna arenemise seaduste tunnetamisele, ainukese teadusliku meetodi — materialistliku dialektika — alusel. „Kapital“ kasvas välja proletariaadi võitluse nõudmistest, ja oma ilmumise esimesest päevast peale sai ta töolisteklassi käes teravamaks sõjariistaks võitluses kurnajate vastu, kodanlike korra kukutamise ja sotsialistliku ühiskonna ehitamise eest. Tuhanded revolutsionäärid kõigist maailmajagudest, kõigis keeltes pöörasid ja pööravad alati „Kapitali“, kui teooria algallika juurde, mis neile teed näitab ja nende võitlusetahet suurendab. See teeb „Kapitali“ surematuks teoseks, mis veel kaua aega inimsoo geeniusse poolt ületamata teoseks jääb.

*

Marx nimetas „Kapitali“ õigusega oma elutööks. Ta töötas selle, kogu inimsoo teadusele põhjaneva töö kallal enam kui 40

aastat. Lenin oma märkustes mõtteteaduse üle ütleb, et Marx ei kirjutanud „Loogikat“ suure tähega (s. o. teaduslikku tööd loogika üle), kuid ta andis meile „Kapitali“ loogika. „Kapitalis“ on ühes teaduses tarvitatud loogika, dialektika ja materialismi tunnetuse teooria. See teadus on kapitalistliku ühiskonna ajaloolise arenemise protsessi ühtsus, mis annab kokkuvõttes teadusliku põhjenduse selle ühiskonna arenemisest, paratamata hukkumisest ja uue, kõrgema ühiskonnakorra — kommunismi — võidust.

Marxi „Kapitali“ ülesandeks oli ühiskonna kapitalistliku vormi arenemise seaduse avastamine. Marx näitas, et selleks seaduseks on väärtuse seadus. Väärtuse seadus on see põhivedru, mis kogu kaubavalmistuse ühiskonna liikuma paneb ühes tema kõikide pealishitustega. Juba lihtsas kaubas avaldub selle seaduse tegevus, mis lihtsate kaubavalmistajate ühiskondlikud vahekorrad vahenditult kindlaks määrab. Lihtne kaup arendab oma kaksik-iseloomu edasi ning tekitab raha, millest omakorda kapital valmib. Muutes ka tööjõu kaubaks, loob kapital kodanlise valmistuseviisi kõikide tema uute, kapitalistlike, kurnamisvormidega. Väärtuse seadus areneb lisaväärtuse seaduseks. Edasi avastas Marxi „Kapital“ kapitali kuhinemise üldise seaduse. Nimelt Marx avastas, et mida suuremaks paisub kapital, mida rikkamaks kasvab kapitalistlik ühiskond, seda suuremaks paisuvad ja kasvavad, teiselt poolt, proletariaat ja ka kõik tema hädad ning viletsused. Ühes kapitaliga kasvab alaliselt ka suheline ülearune elanikkude hulk, keda see kapitalism ei suuda üleval pidada (töötähtsused jms). Selle seaduse põhjal näitas Marx, et kapitalismi arenemine peab lõppema ja tingimata lõpeb proletariaadi diktatuuri sisseseadmisega.

Marx näitab „Kapitalis“, kuidas kogu kapitalistlik valmistuseviis proletariaadi diktatuuri ette valmistab. Et aga proletariaat oma diktatuuriga kapitalismile lõpu võiks teha, selleks on, peale objektiivsete tingimuste, veel vaja ka proletariaadi teadvust, proletariaadi subjektiivset küpsust,

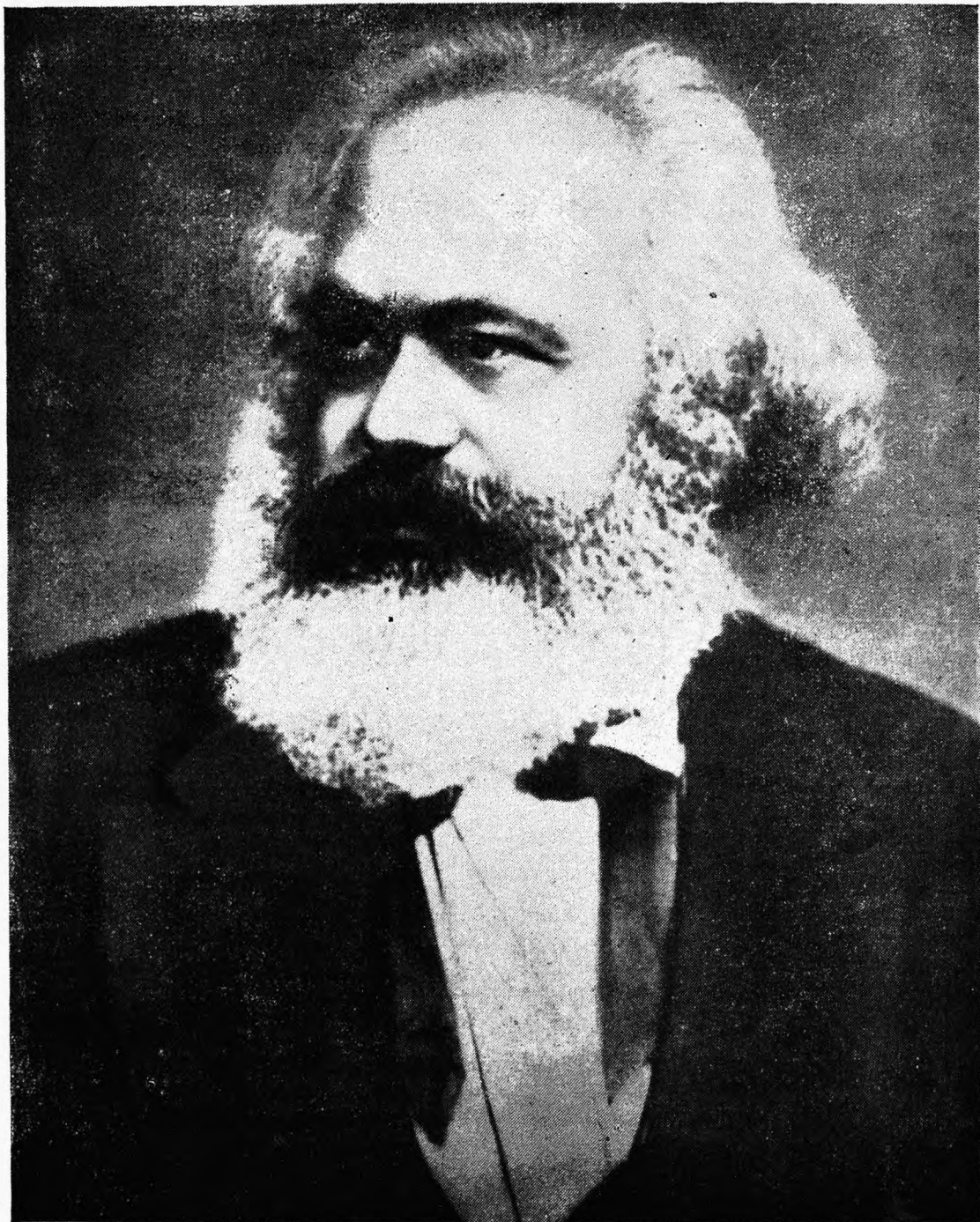
tema tahet uue ühiskonna loomise eest võidelda. Marxi ajal ei olnud need subjektiivsed tegurid proletariaadi diktatuuri teostamiseks veel mitte küllalt küpsed.

Lenin jätkas Marxi tööd. Niisuguses töös, nagu „Kapitalismi arenemine Venemaal“, jätkas Lenin otsekohe seda, mida Marx ei jõudnud ühe inimese elueas täita. Paljud Lenini tööd agraarküsimuse kohta jne olid ja on niisamuti Marxi „Kapitali“ järjeks.

Tuginedes Marxi poolt avastatud kapitali-kuhinemise üldisele seadusele (eriti kapitali koondumise ja keskenemise seadusele) analüüsis Lenin imperialismi. Lenini imperialismi teooria on otsekohene Marxi „Kapitalis“ avastatud ühiskonna-arenemise teooria edasiarendamine kapitalismi kõrgema arenemise astmel, mis alles peale Marxi tekkis. Toetudes „Kapitalis“ avastatud seadustele, näitas Lenin, et imperialism on kapitalismi mädanemise ja parasitismi aste, tema viimane aste.

Stalin rikastas Marxi „Kapitali“ teooriat uute avastustega proletariaadi diktatuuri vahenditu teostamise tingimustes, sotsialismi ehitamise ja kommunistliku ühiskonnavormi rajamise tingimustes. Staalinlik NSVL Konstitutsioon on siamaani meie ajajärgu viimane tähtsam dokument, mis Marxi „Kapitalis“ rajatud õpetusele põhjeneb.

1867. aastal 17. aprillil, kui „Kapital“ juba trükkimisele oli antud, kirjutas Marx oma vanale kaasvõttele J. Ph. Beckerile, et „Kapitali“ esimene köide ilmub pea ja et „see on, kahtlemata, kõige hirmsam pomm, mis kunagi on kodanluse (hulka arvatud ka maaomanikud) pähe lastud“. Sotsialismi võit Nõukogude Liidus tõendab seda Marxi arvamist. Ja eriti on tähelepanemisväärne see asjaolu, et „Kapitali“ esimene tõlge ilmus nimelt vene keeles. See tõlge ilmus 1872. aastal, 27. märtsil, 3000 eksemplaris ning umbes pooleteise kuu pärast oli juba 1000 eksemplari sellest tõlkest müüdud. Nimelt Venemaal oli „Kapitali“ edu suurem kui kusagil mujal. Tsaarivalitsuse eriline tsensorite komisjon otsustas, et kuna „Kapital“ on raskes teaduslikus keeles (kirjaoskamata tsensoritele) kirjutatud

Karl Marx

ja kuna temast arusaamine mitte nii kerge ei ole, siis ei ole võimalik seda suurt tööd ära keelata, kuigi tal kindel sotsialistlik iseloom on. Kuid „Kapital“ sai vene revolutsioonilikkudele haritlastele ja pärastpoole proletariaadile tähtsamaks revolüt-

siooniliku klassivõitluse teooria ja taktika väljatöötamise allikaks.

Kodanlus püüdis alguses „Kapitali“ surnuks vaikida. Kuid sellel vaikimisel ei olnud suurt tagajärge. Hiljem hakkas kodanlus Marxi „Kapitaliga“ teistsugusel, kaud-

sel teel, võitlema. Bernstein, näiteks, kuulutas „Kapitali” teooriale lõpu. Astudes Bernsteini jälgedesse, kirjutas Kautsky oma eessõnas „Kapitali” teisele köitele, et ühiskonna liikumises on nähtavale tulnud „teatud kokkukõla proletaarse ja kapitalistlikkude huvide vahel”. Nõukogude korra juures pidasid otsekohest võitlust „Kapitali” vastu rahva vaenlased Rubinid, Buharinid, „pahempoolsed” trotskistid, kes nagu nüüd teame, otsekohe selle juurde tulid, et kapitalismi on vaja uuesti troonile upitada. Kuid „Kapital” seisab kaljusse raõnutud tule tornina ja valgustab teed sotsialismile, kutsub kapitalistliku korra hävitamise eest võitlema.

Tsaarivalitsuse mustema reaktsiooni aastatel, kui proletariaadi parteist kõik ajutised kaasjooksikud lahkusid, kui parteis palju mitmevärvilisi oportunistlikke voolusid tekkis, kirjutas Lenin oma ajaloolises artiklis „Marksism ja revisjonism” 1908. a.

„See, mida meie nüüd sagedasti ainult ideeliselt läbi elame: vaidlused Marxi teoreetiliste paranduste vastu; — see, mis nüüd praktikas ainult tööliste liikumise üksikute eriküsimuste alal esile tungib, kui taktilised lahkuminevad revisjonistidega ja lõhed sel pinnal, — seda tuleb töölisteklassil tingimata veel läbi elada võrratult palju suuremas ulatuses, kui proletaarne revolutsioon kõik tülisüsimused teravaks ajab, kõik lahkeliid nendele punktidele keskendab, millel kõige vahenditum tähtsus on hulkade käitumise äramääramises, ja võitluse ägeduses sunnib vaenlasi sõpradest lahutama, halbu liitlasi välja viskama, et vaenlasele otsustavaid hooppe anda” (Lenin, eestik. I k., lhk. 61).

Võitlus, mida pidas Lenin proletariaadi diktatuuri tingimustes marksismi teooria igasuguste võltsijate vastu, võitlus, mida jatkas ja jätkab seltsimees Stalin, kõneleb sellest ägedusest, millega töölisteklassil tuli ja tuleb vaenlasi sõpradest eraldada, äraandjaid töölisteklassi ridadest välja heita. Sotsialism on jäädavalt võitnud ühel kuuendikul maakeral. See, millest Marx oma „Kapitalis” võis ainult julgete teaduslike ettekuulutustena rääkida, on Lenini-Stalini partei poolt tema sotsialismi ehitamise teooria põhjal teostatud. Kuid võitlus „Kapitali” vaenlastega kestab edasi.

See võitlus „Kapitali” verivaenlastega on sotsialismi ajajärgul ennenägematult teravaks muutunud. Endised proletariaadi kaasjooksikud kasvasid „Kapitali” „täiendajatest” ja „parandajatest” selle otsekohesteks revideerijateks, ja sellest edasi järgmine samm — võitluse keerises sotsialismi ja kapitalismi vahel — kapitalismi uuesti ülesehitajateks maal, kus sotsialism on võitnud. „Kapitali” „revideerijad” jne on muutunud kapitalismi kõige reaktsioonilikuma tiiva — fashismi — avalikkudeks agentideks.

See on „Kapitali” raudse loogika võit. Kes marksismi vastu läheb, või kes marksismi katsub „parandada”, see jõuab peagi vaenlaste leeri. Marksism on proletariaadi teaduslik õpetus. Kes selle õpetuse vastu läheb, see muutub kõige vihasemaks marksismi vaenlaseks.

Seltsimees Stalin kõneles ÜK(e)P 17. kongressil:

„Räägitakse, et Läänes on mõnes riigis marksism juba hävitatud. Räägitakse, et marksismi justku oleks kodanlis-natsionalistlik vool, mida fashismiks nimetatakse, ära hävitanud. See on muidugi tühi jutt. Nii võivad ainult need inimesed rääkida, kes ajalugu ei tunne. Marksism on töölisteklassi põhimiste huvide teaduslik väljendus. Et marksismi hävitada, siis peaks töölisteklassi ära hävitama. Aga töölisteklassi on võimata hävitada. Enam kui 80 aastat on sellest ajast möödunud, kui marksism võitlusalavale astus. Selle aja kstel on kümned ja sajad kodanlised valitsused püüdnud marksismi hävitada. Ja mis sellest välja tuli? Kodanlised valitsused on tulnud ja läinud, kuid marksism on jäänud. Veel enam, — marksism saavutas seda, et ta sai täieliku võidu ühel kuuendikul maakerast, kusjuures ta saavutas võidu sellel maal, kus marksism lõpulikult hävitatuks loeti” (Stalin, Leninismi küsimused, vene keeles, lhk. 597).

Marksismi hävitamisest kisendavad kõige rohkem fashistlikud maad. Hitler laseb kõik marksistlikud raamatud tuleriidal ära põletada ja pühitseb siis nende tuhahunnikute juures oma „võitu marksismi üle”. Marksistid võivad sarnaste hulluksläinud „füüreerite” üle ainult põlglikult naerda. „Kapital” on kõigi teaduste aluseks. Proletariaat kannab seda teadust edasi kuni ta täieliku võiduni terves maailmas.

FASCHISMI AGENTUUR ON PALJASTATUD*

1935. a. avaldasime „Kommunistis“ nr. 9 (118) Internatsionaalse Kontroll-Komisjoni otsuse Eesti küsimuse kohta. Selle otsusega mõisteti hukka see kaua aega kestnud sisepoliitiline võitlus, mida nn. „fontannikud“ ehk Palvadre-Vöölmanni grupp Eestimaa Kommunistliku Partei Keskkomitee ja ta tegelaste vastu juba 1919. a. saadik pidas.

See grupp tarvitas EKP vastases võitluses kõige alatumaid võtteid ja meetodeid. Oma poliitiliste seadete poolest olid Palvadre, Vöölmann ja teised juba algusest peale trotskistlik-parempoolsete vaadete kandjad. See oli karjeristide ja avantüristide grupp, kes oma praktilikus tegevuses (Vöölmanni parempoolne poliitika Tallinna linnavolikogus 1917. a., tema sõbrustamine saksa okupatsiooni võimudega, Rõkovi parempoolse liini toetamine Nõukogude Liidus jne) ja poliitilistes seadetes leninismivastastel seisukohtadel asus.

Algusest peale tegi see grupp kõik, et kodanluse huvides Eesti kommunistide ridadesse lahkkelisid külvata, parteid lõhkuda, nõrgestada, purustada. Ta levitas kõige vihasemaid provokatsioone ja laimu EKP ja tema keskkomitee vastu, püüdes töörahva seas umbusaldust külvata partei vastu ning täites seega kaitsepolitsei ülesandeid. Kõik parteivaenulikud ollused kasutasid Eestis Palvadre grupi „argumente“ võitluses EKP vastu.

Varjates oma tõelikku nägu, töötasid Palvadre-Vöölmann-Riks salaja käsikäes parteivaenulikkude opositsioonidega ÜK(e) Partei, võttes osa võitlusest sotsialismi vastu, eitades proletariaadi diktatuuri, alahinnates proletariaadi partei juhtivat osa revolutsioonis. Nad kahtusid Nõukogude valitsust kui kesktalurahva valitsust, vaadates eesti asunikke-kulakuid Nõukogude Liidus kui revolutsiooni kandvat jõudu. Kui Eestimaa Kommunistlik Partei nende leninismivastased seaded paljastas, siis kisendasid nad „sklookast“, „isiklikkusest“, mida EKP nende kui „vanade revolutsionääride“ vastu ajavat. Alatute kahekeelike meetodite tagajärjel läks Palvadrel, Riksil jt. korda mõnda ÜK(e)P kohalikkude organisatsioonide juhtivat tegelast petia ja oma juudasenägu varjata, kusjuures mõned nende toetajad (Struppe, Bause) osutasid ise pealegi sama trots-

kistlik-parempoolse kontrrevolutsiooniliku rühma liikmeteks.

1935. a. aprilli kuus arutas Internatsionaalne Kontroll-Komisjon viimast korda Palvadre-Vöölmanni rühma fraktsiooniliku võitlust EKP keskkomitee vastu. IKK mõistis Palvadre-Vöölmanni poliitilise liini hukka ja tunnistas nende võitluse EKP juhtivuse vastu kahjulikuks. Kõrgem rahvusvaheline parteiline asutus määras parteilise karistuse Palvadrele, Vöölmannile, Riksile, arvesse võttes nende teadaannet, et nad EKP vastase võitluse lõpetavad. Pidades nurjatute äraandjatena salajast võitlust EKP, niisamuti ka ÜK(e)P vastu, vandusid Palvadred ja Vöölmannid sõnades ustavust partei liinile, varjates seega madudena oma tõelikku nägu. Nad petsid partei kohut. Ja sellepärast oli IKK-l sel ajal raske kindlaks teha, et Palvadre, Riksi, Vöölmanni näol istuvad kõrgema parteilise kohtu ees fashismi agendid, Eesti kaitsepolitsei käsikud. Ta arvas, et siin on tegemist eksijatega, mitte partei verivaenlastega. IKK lootis fraktsiooniliku võitlust eesti kommunistide seas sellega lõpetada võivat, et ta igasuguse fraktsiooniliku võitluse ära keelas ja hoiatuseks ka nende seltsimeeste (Pöögelmann, Looring jt.) peale parteilise karistuse pani, kes Palvadre-Vöölmanni grupi vastu võitlust olid pidanud.

Palvadred ja Riksid — need inimnäo kaotanud juudased, diversandid ja salakuulajad, terroristid ja sotsialistliku kodumaa äraandjad — pugesis kahepaiksuse rüüsse ja petsid kõige alatumalt parteid ja ta kõrgemaid asutusi. Seega on seletatav seekordne otsus, mis ebaõigeaks osutus.

1936. aastal, kui niit-niidi järele kontrrevolutsiooni ja fashismi agentuuri pesa Nõukogude Liidus hakkas hargnema, tuli ilmsiks, et ka Palvadre, Riks, Vöölmann jt. sellesse rühma kuuluvad inimesed kontrrevolutsiooniliku trotskismi, saksa fashismi agentuuris aktiivse terroristliku grupi moodustasid, kelle ülesandeks oli, esiteks, terroristlikke akte ette valmistada ja korda saata ÜK(e)P ja Nõukogude valitsuse juhtide kallal, niisamuti ka terroristlikke akte korda saata EKP juhtivate tegelaste kallal. Teiseks, terroristliku grupi ülesandeks oli fashismi kasuks Nõukogude Liidus salakuulamist ja diversiooni akte korraldada eesmärgiga, Nõukogude Liidus kapitalistlikku korda uuesti

* Ärärükk „Kommunistis“, nr. 9, 1937. a.

sisse seada ja faschismi verist diktatuuri võimule upitada. Eesti liinis aitasid Palvadre grupi esindajad kaitsepolitseile kaasa parteivastases võitluses ja organiseerisid ühes kaitsepolitseiga provokatsioone ning plaanitsesid partei juhtivate tegelaste tapmist.

Niisugune on Palvadre-Vöölmanni-Riksi rühma lühike ajalugu ja selle rühma häbitav lõpp.

Internatsionaalne Kontrolli-Komisjon vaatas 1937. a. algul 1935. a. aprillikuus tehtud otsuse uuesti läbi ja otsustas:

Arvesse võttes seda, et Palvadre, Riks jt., kes paljude aastate jooksul Eestimaa Kommunistliku Partei juhatuse vastu võitlust on pidanud ning faschismi huvides eesti kommunistide hulgas vaenu õhutanud eesmärgiga EKP juhtivust oma kätte haarata, parteid ära lõhkuda ning tema liikmeid ära anda, on paljastatud kui partei ja rahva vaenlased, kes kontrrevolutsioonilikku tööd teinud ja ÜK(e)P-st välja heidetud, — loeb IKK tarvilikuks uuesti läbi vaadata Eesti asja, mis 1935. a. 10., 11., 13. ja 28. aprillil IKK-s arutusel oli.

Lähtudes sellest, et võitlus, mida EKP keskkomitee ja tema poolehoidjad eesti emigratsiooni hulgas Nõukogude Liidus Palvadre jt. kontrrevolutsiooniliku grupi vastu pidasid, poliitiliselt põhjendatud oli, muudab IKK ära oma otsuse 13. ja 28. aprillist 1935. a. selles osas, mis puutub EKP keskkomiteed ning samuti ka personaalselt sm-hi Pöögelmanni, Looringut jt. ning annuleerib nende sm-te parteilised karistused.

„Kommunisti“ artikkel Palvadre-Vöölmanni-Riksi trotskistliku salakuulajate- ja terroristidebande kohta puudutab selle bandiitide jõugu lõppvaatust. Rahvusvaheline kontrollkomisjon ütleb oma otsuses, et „*võitlus, mida EKP keskkomitee ja tema poolehoidjad eesti emigratsiooni hulgas NSV Liidus Palvadre jt. kontrrevolutsiooniliku grupi vastu pidasid, oli poliitiliselt põhjendatud*“. Trotskistlikud terroristid ja osa nende käsikuid on paljastatud, parteist minema kihutatud. Kuid sellega ei ole lõppenud, ega või lõppeda Palvadre-Riksi-Vöölmanni kontrrevolutsiooniliku grupi jäänuste paljastamine. Trotskistliku „internatsionaali“ nurjatu tegevus näitab, et faschistlikud riigid oma võitluses Nõukogude Liidu ja rahvusvahelise töö-

Muutes ära sm. Pöögelmanni jt. parteilised karistused, põhjendab IKK seda järgmiselt: on olemas uued andmed, mis nõuavad Eesti asja kohta tehtud otsuse ümberarutamist. Palvadre, Riks jt., kelle vastu sm-d Pöögelmann, Looring jt. võitlesid, osutasid kontrrevolutsionäärideks, kes eesti kommunistide hulgas provokatsioonilikul eesmärgil vaenu õhutasid ning partei juhtivuse oma kätte haaramiseks võitlust pidasid, et parteid ära lõhkuda ja ta liikmeid ära anda.

Ühtlasi IKK lubab levitada sm. Looringu broschüüri „Enamluse ajaloo võitluse vastu“ ja sm. Pöögelmanni vestet „Tsirkus — Päevaleht“.

Niiviisi, Palvadre, Riksi, Vöölmanni jt. fraksionääride ring on käidud. Nad on alatute faschismi agentidena, terroristidena, diversantidena, salakuulajatena, töörahva äraandjatena paljastatud. Nad on rahva vaenlased. Neid on vaja igal pool välja juurida ja hävitada kui hulle koeri.

Eestis tegutsevad veel Palvadre-Riksi käsikud — trotskistid Hist, Kirikal jt., kes Palvadre ja Eesti kaitsepolitsei vahel sidet pidasid. Töölised, kihutage need hullud koerad välja töölisteliikumisest.

Kõrgemale revolutsioonilik valvelolek, tugevamaks konspiratsioon, ägedamaks võitlus faschistlikkude provokaatorite vastu.

Kõik Kommunistliku Internatsionaali, Lenini-Stalini õpetuse lipu alla!

Eestimaa Kommunistliku Partei keskhäälkandja „Kommunist“, august, 1937. a.

listeliikumise vastu on tarvitusele võtnud uued võitluse meetodid, et nad oma salakuulajate, terroristide ja diversantide grupid ja kesksed trotskistlikkude kaadrite ja nende kaadrite riismete värbimise teel loovad.

Kapitalistlikkudel maadel antakse trotskistlikkudele salakuulajatele ülesandeks tööliste seas provokatsioonilikku tööd teha, rahvaväerinda seestpoolt lõhkuda; omale uusi agente värbida, kommunistlikkude parteide kasvavat mõju nõrgestada; Nõukogude Liidus teevad trotskistide ja parempoolsete gruppide riismed vahetpidamata nõukogudevastast kihutust, nad korraldavad faschistlikkude luureasutuste ülesannetel salakuulamist, diversiooni ja kahjustamise tööd.

Palvadre-Riksi jt. sellesse rühma kuuluvate inimeste tegevus on näidanud, et nad oma agente igale poole püüdsid poetada, et nad igal pool nendesamade eesmärkidega tegutsesid, püüdes tööstuses, eesti koolides, kultuuriasutustes, eesti kolhoosides oma peremeeste — fashistlikkude riikide luureasutuste — ülesandeid täita.

Palvadre-Riksi kontrrevolutsioonilik jõuk püüdis oma salakuulamise, kahjustamise, diversiooni tööd kaitsevärvi tarvitamisega varjata. Niisuguseks kaitsevärvi oli neil kuni nende peameeste paljastamiseni (janad katsuvad seda mõnes kohas veel praegugi teha) see, et nad kogu seda võitlust, mis EKP ja ta poolehoidjad NSV Liidus Palvadre rühma vastu pidasid, „sklookaks“ (naakluseks) tembeldasid. Kui Palvadret, Riksi, Vöölmanni jt. selle rühmaga ühinenud ehk sellesse rühma kuuluvaid inimesi leninismivastaste seadete levitamises, parteiajaloo võltsimises paljastati, siis kisenasid nad: „Meie vastu külvatakse vaenu, tehakse „sklookat“, see kõik on Anvelt ja Pöögelmanni meeste „sklooka“. Nad ei püüdnudki süüdistusi ümber lükata, see oli hädaohtlikum, vaid kõik, mis neist räägiti, tembeldati „sklookaks“. Kui neid Eesti kaitsepolitseile lähedal olevate inimestega sideme pidamises või kahtlastele inimestele parteilikkude teadete edasiandmises süüdistati, siis kaebasid nad igal pool: „Meid, kui vanu parteitegelasi, revolutsionääre laimatakse; see on kuulmatu „sklooka!“ Ja nii igas asjas, iga sammu peal aastaid otsa.

Kuid kas oli selle grupi juhtide kontrrevolutsioonilik väikekoodanline iseloom ja vaenulikkus proletariaadi parteile saladus ta reaalkimete ees? Ei, sellest teadsid kõik. Seltsimees Anvelt kirjutas 1928. a. oma broschüüris: „„Meie lahkumineku“ ehk EKP „vastasrinna“ ajaloolised unenäod“:

„Paar-kolm aastat juba liiguvad „põranda all“ isevärki lendlehed, kus Eestimaa kommunistliku partei tegevust „arvustatakse“. Isevärki on need kangesti „revolutsioonilikud“ ja 100 protsendi võrd „enamlikud“ ja „leenitlikud“ inimlikud tokumendid sellepärast:

- 1) et nad ilma oma vaimlise isa ja väljaandja nimeta ringi lastakse käia;
- 2) et neid ka Nõukogude Liidus põranda all laiali laotatakse;
- 3) et nad otsast lõpuni, niitüelda, kõige suurema järjekindlusega ajaloo võltsimist ja alatut laimu täis on, ja
- 4) et need lendlehed peaaegu sõnasõnalt neid-samu põhjendamatuid süüdistusi ja tõsiasiade moonutamisi kordavad, mida mõned praegused ja endised parteilikkimed (Palvadre, P. Peterson, H. Kii-

laspea, V. Vöölmann, Pastak, Pärtel jt.) 1919. a. ja hiljem jõudu mööda laiali laotasid“.

Juba see asjaolu, missuguste parteivas-taste meetoditega Palvadre ja komp. EKP vastast võitlust pidasid (põrandaalused lendlehed, salajased koosolekud jne), näitab, et Palvadre, Vöölmann jt. trotskistlik-sinovjevlaste ja parempoolsete arse-naalist pärit alatute abinõudega võitlesid. Juba sellest oli küllalt, et iga aus partei-lane, proletaarlane ja nõukogude kodanik sellest grüüst kui katkust oleks pidanud eemale hoidma ja teda halastamata pal-jastama. Kuid Palvadre-Vöölmanni poliitilised seadedki ei jätnud mitte mingisugust kahtlust et selle grupi näol tegemist ei ole sklookaga, vaid proletariaadile võõra ideoloogilise vooluga.

Sel ajajärgul oli meil tegemist siiski teatud poliitilise vooluga, proletariaadile ja ta parteile vaenuliku vooluga, kes töö-liste hulgas endale mõningat poolehoidu püüdis leida. Seltsimees Anvelt broschüür paljastas selle grupi Lenini-Stalini õpetu-sele vaenulikkude iseloomu ja näitas, kes selle grupi organisatorid ja õhutajad on.

Palvadre nimetas ennast „vanaks enam-laseks“, kuid ilmasõja ajal oli ta eesti rahvuslane, kes vene mustasajalistega kõrvuti võis seista.

„...Enamlane“ Palvadre pommitab sõjaväljal Eesti kodanlisi ajalehti kirjadega, mis mitte ainult väikekoodanlisest isamaalsusest ei hõõgu, vaid ka täis on kõige hullemat sõjaschovinismi. Ta kirub „saksa imperialismi“ („Tartu Päevaleht“ nr. 147, 3. 7. 1915. a.), ootab Itaalia sõttaastumisest „uut Garibaldi“ („Meie Aastasada“, nr. 63, 4. 6. 1915 a.), satub hullupöörasesse vaimustusse Vene vägede tubliduse üle, nagu kõige mustasajalisem sõjaä-sitaja: „Andke meie kätte need sõjariistad (mis sakslastel on — J. A.), see laskemoona tagavara ja need liikumise võimalused, siis *põlvitab meie ees terve ilm*“, — kirjutas Palvadre „Tartu Päevalehes“ nr. 186, 8. 8. 1915. a. Aga et ilmavõitmisest midagi välja ei tule, siis vajub see „enamlasest“ sõjahul-lustaja kõssi ja Napoleonist või Tshingiskhaanist saab — seesama viireleja väikekoodanline Eesti schovinist, kes ta tõepoolest alati oli, ja ta ainult hüüab haledalt: „Tahaks kaitsta kodukohta, sünnipaika!“ (J. Anvelt: „„Meie lahkumineku“ ehk EKP „vastas-rinna“ ajaloolised unenäod“).

Niisugune oli Palvadre, EKP „vastas-rinna“ ja pärastine Eesti luureasutuse trotskistlik-fashistliku jõugu „juht“. See ilge kärnkonn unistas kah... Napoleoniks saamisest. Ta unistas „terve ilma“ võit-misest saksa imperialismi sõjariistadega. Kui sarnase tüübi paljastamist sklookaks nimetatakse, mis oli ja on siis poliitiline võitlus? Seesama Palvadre jäi kommu-nistina Nõukogude Liidus truuks oma avantüristlikkudele seadetele. 1920. aastal kirjutas ta Lenini üle, et Lenini töodel

ei olevat ajaloolist väärtust, need olevat vaid revolutsionääri-praktiku kirjutused (Palvadre eessõna Lenini broschüürile „Oktoobrirevolutsioon“). Talupoegadest kirjutata ta kui „valitsevast klassist“, unustades ära „pisikese“ asja: proletariaadi ja proletariaadi diktatuuri. Teadsid palvadrelased neid oma „juhi“ seadeid? Muidugi teadsid ja pooldasid neid. Omal ajal oli võitlus Palvadre-Vöölmanni grupi vastu eesti töölisteliikumise sees poliitiline võitlus, võitlus marksismi-leninismi võltsimise vastu, kuivõrd see grupp aga nüüd on kontrrevolutsioonilikuks vooluks, fashismi trotskistlikkude salakuulajate ja terroristide bandeks muutunud, siis ei ole meil enam tegemist mingi poliitilise vooluga töölisteklassis, vaid trotskistlikkude salakuulajate, diversantide, kahjustajate jõuguga. Sellepärast ei või selle grupi jäänuste vastu mingit halastust olla, vaid neid tuleb, kui rahvavaenlasi, fashismi agente, armuta paljastada ja hävitada.

Kahekeeliku taha pugedes läks neil madudel korda oma tõelikku nägu kaua aega varjata. Veel 1932. a., kui vormaliselt hakkas kujunema trotskistlik-palvadrelaste terroristlik grupp Sinovjevi ja Jevdokimovi juhatusel, andis Vöölmann välja venekeelse raamatukese „1905. aasta Eestis“. See raamatukene on üks jõledamatest eesti revolutsiooniliku liikumise võltsimise dokumentidest. Kõigis 1905. a. revolutsiooni põhiküsimustes solidariseerib Vöölmann Palvadrega; kes asus revolutsiooni põhiküsimustes, nagu revolutsiooni kandvate jõudude, revolutsiooni iseloomu, enamluse ja vähemluse osa hindamine jne, täielikult vähemlikkudel seisukohtadel.

Nüüd on see arusaadav, mis eesmärgil seda tehti. Sellal, s. o. 1928—1932. a. a., kasutades mõne vene seltsimehe usaldust, et tema, Vöölmann, kõige paremini eesti olusid tundvat, püüdis Palvadre-Vöölmanni grupp revolutsiooniliku liikumise ajalugu võltsides teed rajada oma tulevaste liitlaste — parempoolsete sotsiaaldemokraatide ja eesti fashiseeruva kodanluse sadamasse.

Meil teab iga pioneer seda Lenini tsiitaati, et „enamlus on olemas kui poliitilise mõtte vool ja kui poliitiline partei 1903. aastast saadik“ (Lenin, 25. köide, lhk. 174). Enamlus tekkis 1903. a. kõige kindlamal marksismi teooria alusel, ütleb Lenin, võitluses igasuguste oportunistide bloki vastu. Kuid Vöölmann-Palvadre on teisel arvamusel. Vöölmann kirjutab oma raamatukeses, et „vahva eesti enamlik

partei“ tekkis 1902. aastal. Kes selle partei looja siis oli? Ei keegi muu, kui ajaloo tuntud eesti rahvuslane, vähemlane-föderalist Peeter Speak, praegune fashistliku Eesti suurem ülistaja. Tähendab, enamlusele ei pannud Eestis rahvavaenlase Vöölmanni arvates alust mitte Lenin oma kõige ägedama ja kindlama võitlusega mitmevärviliste oportunistide vastu, vaid keegi Peeter Speak. Kas võib olla veel jõledamad leninismi võltsimist, ennekuulmatut väljaastumist enamluse vastu! Kuid just eesti föderalistid olid need, kes kõige vihasemat võitlust revolutsiooniliku marksismi vastu pidasid, kes selle vastu võitlesid, et luua ühist, tsentraliseeritud, revolutsiooniliku marksismi alusel seisvat proletariaadi parteid. Palvadre ja Vöölmann tahtsid eesti revolutsiooniliku töölisteliikumist, enamluse arenemise protsessi, eesti revolutsioonilikkude marksistide võitlust oportunistide vastu lahti kiskuda Venemaa töölisteliikumisest, Venemaa Sotsiaaldemokraatliku Tööliste-Partei enamlaste tiiva mõju sotsiaaldemokraatliku enamlaste organisatsiooni peale Eestis maha teha. Milleks seda tarvis oli? Selleks, et näidata, et leninism nagu ei oleks mingit mõju avaldanud teiste rahvaste töölisteliikumisele. Kelle õpetus see on? Trotski ja Sinovjevi õpetus, mida Vöölmannid konderbandina tahtsid eesti töölisteliikumisse viia.

Vaenlane on kaval ja kahekeelik. Palvadre-Vöölmann laulsid sõnades justku kiitust enamlusele, maskeerides oma väljaastumist vanade enamlaste lipuga ning noorte parteiliikmete „õpetamise“ ülesandega; kuid enamluse ajaloo uurimise asemel kutsusid nad „noori eesti kommuniste“ vähemlase föderalisti P. Speegi ja tema „Uudiste“ ning teiste sellesarnaste organisatsioonide ajalugu „uurima“. Eesti kommunistid vastasid sellele Vöölmanni konderbandile: „Veel otsustavamalt väidelda nende Lenini laimajate vastu! Õppida ainult Leninilt ja enamlastelt! Õppida ainult Marxi-Lenini-Stalini teooriast!“ („Enamluse ajaloo võltsimise vastu“, Välismaatöölise kirjastusühisuse väljaanne 1934. a.).

Ka selles küsimuses said trotskistlikud käsikud avaliku vastulöögi, kui nad veel paljastamata, kahekeelikult endid varjates, maskeeritud vaenlastena tegutsesid. Kas püüdsid Palvadre-Vöölmanni bande juhid neid süüdistusi ümber lükata? Ei, nad läksid neist süüdistustest mööda, nagu kõik trotskistlikud ja parempoolsed bandiidid oma võltsimiste juures tegid.

Selle asemel kisendasid nad ässitusest ja „sklookast“, mida EKP tegelased, eeskätt sm-d Pöögelmann ja Anvelt, nende, kui „vanade parteilike ja revolutsioonäride“, vastu tegevat. Kuid veel rohkem, nad asusid pealetungimisele. Selle kohta kirjutab sm Sakovski oma broschüüris „Välisluure asutuste ja nende trotskistlik-buhaarinliku agentuuri mõnedest meetoditest ja võtetest“:

... Nõukogude Liidus anti eesti „poliitemiigrantidele“ ülesanne kõigi abinõudega Kominterni eesti seksiooni, Pöögelmanni ja Anvelli näol, kompromiteerida. Nad, „poliitemiigrandid“, seadsid kokku vale dokumente ja levisid Kominterni eesti seksiooni tegelaste üle igasuguseid poliitilise ja kaela-kohtulise iseloomuga jutte. Kontroll-asutused ja sisekomissariaadi asutused uurisid seda asja. Anvelli ja Pöögelmanni vastu ette toodud materjalide järelkontrollimine ei andnud mingisuguseid kompromiteerivaid tulemusi. Eesti „poliitemiigrandid“ tungisid Leningradis rahvusvähemuste kultuurasutuste juhatustesse: klubisse, Pedagoogilisse tehnikumi, instituuti jne, ja tegid seal kahjustamise ning salakuulamise tööd. Nad said Eesti luureasutustel ülesande Anvelli ja Pöögelmanni ära tappa. Selles küsimuses astusid nad ühendusse põrandaaluste trotskistlikkude terroristidega ja tegid üheskoos ettevalmistuse tööd Kominterni esindajate tapmiseks“.

Niisugune on nende bandiitide nägu. Tähendab — Palvadre, Riks, Vöölmann, kes 1934. a. ja 1935. a. algul Pöögelmanni, Anvelli jt EKP tegelaste vastu Kominterni virna „kompromiteerivaid materjale“ andsid; tegid seda otse eesti kaitsepolitsei ja luureasutuste ülesandel. Seltsamal ajal käis põranda all ühes trotskistlikkude terroristidega ettevalmistus Pöögelmanni ja Anvelli tapmiseks. Niisugune oli fashistlikkude agentide töötaamise meetod.

Kuid oli ka teisi meetodeid, kuidas EKP tegelasi kompromiteerida, salakuulamist korraldada ja kahjustamise tööd teha. Ühel selle bandiitide grupi juhil, kirjutab sm. Sakovski ülalnimetatud broschüüris, oli Eestis vend, endine minister. NSV Liidus olev vend teatas kirjades vennale välismaale igasuguseid salajasi teateid Kominterni eesti seksioonist ja muudest asjadest. Sarnaseid teateid „hangiti“ Haridusmajast igasugustest lobisemistest. Üks kõneles oma paremale sõbrale vastkuuldud „salajasi teateid“, kinnitades, et see seda kellegile edasi ei räägiks. Sõbral oli oma parem sõber ja ta sosistas jälle sellele kõrvu, muidugi ka kinnitades, et mitte „kellegile ei räägiks“. Nii rändas see lobisemine rõngasringi kunni viimati luureagentini jõudis, kes niisamuti Haridusmajas ja mujal püüdis omale „materjali hankida“. Sagedasti oli luureagent või trotskist ise „salajaste teadete“ kõrvu

sosistaja. Lisame sellele juurde, et Haridusmajas käis tihti üks naisterahvas N., kes ennast kõigile „büroo naisena“ püüdis esitada. Lobisemises ja tühjajuttude tegemises oli tema üks suurematest meistritest. Kuid ometi oli teada, et N. omal ajal suur trotskist Salmi „austaja“ oli. Miks ei võinud ta nüüd niisamasugune Palvadre austaja ja poolehoidja olla? Kuid meie avameelsed ja härdameelsed inimesed arvasid, et need on „kõik vanad asjad“, mis ammu „unustatud“, ja kellegil ei tulnud meeldegi teda milleski kahtlustada. Aga kas N. ainuke oli, kellel omal ajal Salmi grupiga lähedad sidemed või süm-paatiad selle grupi vastu olid? Kuid selle üle ei mõeldud, unustati ära Stalini kõne, kus ta ütles, et mida suuremad on meie võidud, seda alatumaks, seda jultunumaks muutuvad vaenlase võitluse meetodid, seda vihasemaks vastaseks muutub ta sotsialistlikule kodumaale. Sarnase lobisajate-klubi kaudu tegi Palvadre salakuulajate ja terroristide jõuk oma tööd, hankis omale tarvilikke andmeid ja levis igasuguseid provokatsioonilikke teateid.

Kui palju on viimase poole aasta jooksul kirjutatud ja kõneldud fashistlikkude agentide, trotskistlikkude salakuulajate kavalatest meetoditest ja võtetest. Iga nõukogude inimene peaks sellest omale järeldused tegema. On sellest vastavaid järeldusi tehtud? Väga vähe. Tihti arvatakse, et kui üks kahtlane inimene silmapiirilt kadunud, või kui mõni kaua varjatud trotskistlik tüüp paljastatud, et siis on „õhk puhas“. Nii võivad ainult need mõelda, kelle keelepaelad kangesti sügelevad ja kes ikka endistviisi lobiseda tahavad. Peame meeles pidama seltsimees Stalini kõnet kapitalistlikust ümbritsusest

„Kapitalistlik ümbritsus — see pole mitte tühi sõnakõlks, see on väga reaalne ja ebameeldiv nähtus, — kõneles sm. Stalin. „Kas pole selge, et niikaua, kui kapitalistlik ümbritsus olemas on, saavad meil ka kahjurid, salakuulajad, diversandid ja mõrtsukad olema, keda välisriikide agendid meie tagalasse saadavad?“

Kõik selle unustasid meie parteiseltsimehed ja, olles selte unustanud, said ootamatult üllatatud“.

Vaat mispärast ka meie peame ütleva, et võitlus Palvadre-Riksi ja nende jõugu jäänuste vastu ei või silmapilgukski nõrgeneda. Revolutsioonilik valvelolek, revolutsioonilik valjus iseene ja teiste vastu, — seda on meil nüüd tarvis. Vaenlastele meie el või armu anda — neid on vaja paljastada, välja juurida ja hävitada lõpuni.

R.

TROTSKISTLIKKUDE SPIOONIDE JA PROVOKAATORITE TEGEVUS KAPITALISTLIKKUDEL MAADEL

„PRAEGUSEAEGNE trotskism ei ole poliitiline vool töolisteklassi hulgas, vaid on kahjurite, diversantide, luureagentide, spioonide, mõrtsukate ideetu jõuk, kes tegutseb välisriikide luureasutuste palga peal“. Niisuguse hinnangu andis trotskismile sm Stalin ÜK(e)P keskkomitee möödunud märtsikuu pleenumil. Niisuguse jõugu moodustavad trotskistid niihästi Nõukogude Liidus kui ka kapitalistlikudel maadel. Niisama nagu trotskism Nõukogude Liidus arenes leninismivastases poliitilisest voolust töolisteklassi hulgas fashistlikkude spioonide, kahjurite ja mõrtsukate jõuguks, niisamasuguse arenemistee tegi ta läbi ka kapitalistlikudel maadel. Sellest räägivad tõsiasiad.

Esimene suurem trotskistide väljaastumine Kommunistliku Internatsionaali vastu kapitalistlikudel maadel oli 1925. a. algul Saksamaa komparteis. Kommunistliku Internatsionaali täidesaatekomitee V pleenum tagandas 1925. a. selle trotskistliku fraktsiooni juhtivad tegelased (Radeki jt.) töölt. Iseloomulik on see, et selles fraktsioonis ühinesid trotskistidega ka parempoolsed (Brandleri salk) võitluseks SKP ja Kominterni vastu. See on niisamasugune lugu, nagu meie seda nüüd näeme Nõukogude Liidus, kus trotskistlikud ja buhaarinlikud (end. parempoolsed) fashismi löökrühmlased üheskoos kõige jõledamate võtetega nõukogude rahva ja ta juhtide vastu võitlevad.

1926—1927. aastal võttis trotskistide parteivastane võitlus kapitalistlikkude maade komparteid (Saksamaal, Prantsusmaal, Hollandis, Skandinaavias ja mujal) iseäranis suure ulatuse. Trotskistlikud fraktsionäärid heideti igalpool komparteidest välja. Ja need nende seas, kes seni veel polnud oma ihu ja hinge kodanusele lõpulikult maha müünud, tegid seda nüüd, — nad muutusid oma metsikus vihas Kominterni, kommunistlikkude parteide, töolisteliikumise ja Nõukogude Liidu vastu imperialismi otsekohesteks palgasulasteks, kapitalistlikkude maade kaitsepolitseide agentideks, provokatoriteks, fashistlikkudeks bandiitideks. Niisugusesse fashistlikku lõppjaama viib ajaloolise paratamatusega välja igasugune leninismivaenulik strateegia ning taktika töolisteliikumises, kui temast kangekaelselt kinni peetakse.

Vaatame nüüd lühidalt, kuhu trotskistlikkude spioonide ja provokatorite tegevus kapitalistlikkudel maadel praegusel ajal on välja jõudnud.

Võtame kõigepealt kaks niisugust maad, mille peale praegu kogu maailma tähelepanu on pööratud, — Hispaania ja Hiinamaa. Vabariikliku Hispaania maaalal on trotskistlik organisatsioon POUM (õigemini oli, sest nüüd on vabariiklikud võimud selle organisatsiooni põhjoontes likvideerinud) fashistlikkude spioonide ja diversantide pesaks. Hispaania trotskistid teenisid ja teenivad küll Francot, küll Hitlerit ja Mussolinit. Nad saadavad viimastele kas käskjalgadega, raadioteel või muude abinõudega teateid vabariiklikkude vägede asukohtadest, liikumisest, sõjamoonaavedudest jne, jne. Nad korraldavad terroristlike ja diversioonilisi akte vabariiklikul maaalal. Nad on juba mitu korda organiseerinud vabariiklikkude vägede seljataga provokatsioonilikke sõjariistusid väljaastumisi. Kõige suurem neist väljaastumistest oli mäss Kataloonias tänavu aasta maikuu algul, mis ligi tuhande inimese elu ohvriks nõudis, ning fashistlikkudel kõriloikajatel Bilbao vallutamist ja baskide maa metsikut rüüstamist kergendas. Kui käesoleva aasta kevadel Valencias pörandaalune fashistlik luureorganisatsioon paljastati, siis selgus, et üks selle peategelastest tuntud Valencia trotskist Garre oli. See nurjatu inimjätis, nagu kõik teisedki hispaania trotskistid, oli kindral Franco ja saksa-italia interventide otsekoheks spiooniks. Kui hiljuti hispaania trotskistide peamees André Nin ühes oma lähemate abilistega vangistati, siis leiti suurel hulgal materjali, mis veel kord täies ulatuses seda hinnangut kinnitas, mille andis trotskismile sm Stalin. Trotskistid vihkavad hispaania rahvast, nad ei salli ta vabadusevõitlust, nad püüavad lõhkuda rahvaväerinda, nad teevad kõik mis suudavad selleks, et praeguses sõjas võidaksid saksa-italia fashistlikud intervendid, ning nende kannupoiss, kindral Franco. Kuid hispaania töölised ja kogu hispaania rahvas sai aru nende salakavalate vaenlaste püüetest, paljastas nende alatu tegevuse ning asus seda fashistlikku jälkust enda ridadest välja rookima. Ta teeb seda edukalt. Teha on sel alal aga veel paljugi, sest veel pole kõik

trotskistlik-faschistlikud spioonid ja diversandid paljastatud. Siin tuleb eriti rõhutada kangelasliku Hispaania Kommunistliku partei halastamata võitlust trotskismi vastu. Tänu Hispaania kompartei tegevusele, mille aluseks, lähtepunktiks, oli trotskistlike bandiitide paljastamine Nõukogude Liidus, on trotskism vabariikliku Hispaania territooriumil paljastatud ning põhijoontes puruks löödud.

Hiinamaal on trotskistide peamehiks Jaapani kindralstaabi luureosakonna agent Huan Ping, kelle peakorter on Schanghai, hiina majanduse ja töösteliikumise keskkohas. Siit juhib see jaapani spioon oma agentide tegevust muudes Hiinamaa osades. Nii on, näit., Põhja Hiinas trotskistide staap Tai-Juani linnas, Schansi provintsis, kus teda niisamuti jaapani rahaga üleval peetakse. Ja iseloomulik on, et trotskistlike spioonide ja provokatorite tegevus Hiinamaal just neisse raioonidesse on koondatud, mida jaapani kindralid esimeses järjekorras vallutada tahavad. Ja see on ka arusaadav, sest seda nõuavad trotskistidelt nende perekonnad Tokios. Trotskistid püüavad igati takistada jaapanivastase ühise rahvaväerinna loomist Hiinas. Nad püüavad õhutada vaenu ning umbusaldust mitmesuguste jaapanivastaste organisatsioonide vahel, eriti aga Hiina kompartei ja teiste organisatsioonide vahel. Peale kõige selle provokatsioonilise tegevuse ning spionaashi lasub hiina trotskistide musta südametunnistuse peal veel hulk hiina kommunistide ja teiste revolutsioonilike tegelaste tapmisi. Nad andsid hiina kommunistide provokaatorlikult välja hiina tagurlikkudele kindralitele, kes need siis ära hukkasid. Tihtipeale aga panid hiina trotskistid ise toime kommunistide jõledaid salajasi tapmisi. Nii tapsid nad koos Nankingi vägede ohvitseridega kaks aastat tagasi ära hiina punaväe 10-da korpusse komanderi, hiina rahva unustamatu kangelas Fan Tshi Ming'i, kui see taganemisel Nankingi valitsuse vägede seljalt maha jäi. Ei jätku sõnu selleks, et neid jõledaid trotskistlike mõrtsukaid neada.

Prantsusmaal on trotskistide peamehiks Trotski vana kannupoiss, tules ja veest läbikäinud avantürist ja sulvi Souvarine (l.: Suvarin). Selle isanda erialaks on Nõukogude Liidu laimamine ülemjuudas Trotski näpunäidete järgi. See Trotski suuvooder kutsub lausa avalikult üles nõukogude valitsuse ja ÜK(e)P juhte tapma ning ülistab sm Kirovi mõrtsukaid.

Muidugi tasutakse selle eest ohtralt Saksa Gestapo kassast, mille kulul tegutsevad prantsuse ja ka teiste Euroopa maade trotskistid. Prantsusmaal tegutsevad käsikäes faschistid de la Rock, Doriot ja trotskistid, — kõik ühesugused Hitleri koolist läbikäinud spioonid ja provokatorid, prantsuse rahva verivaenlased. Oma päevavalgustkartva tegevuse varjamiseks võtavad trotskistlikud organisatsioonikesed endile kõiksugu väga kõlavad nimed. Pealegi on neid rühmakesi mitu tükki, et sel teel kergem oleks tööliste prügi silma ajada. Nii on Prantsusmaal trotskistlike gruppidele järgmised nimetused: „Internatsionalistlik Tööliste Partei“, „Internatsionalistlik Kommunistlik Partei“, „Mis teha“ jne. Nende kõlavate nimetuste varjul aga ajavad trotskistid oma musta ning verist faschistlikku äri. Nagu igalpool, nii võitlevad nad ka siin kõigest jõust töölisteklassi ühtsuse ning rahvaväerinna vastu, kusjuures trotskistide iseloomulik võtte selles seisab, et nad seda „ülipahempoolsete“ lööklausete varjul teevad. Ja just sellepärast kuluvad trotskistid faschismile marja eest ära, sest oma äraandliku „pahempoolse“ kisaga katsuvad nad töölisteklassi ridu *seestpoolt* lõhkuda, püüavad seda teha, mida de la Rockid ise tegema ei pääse.

„Saksamaa internatsionalistide-kommunistide grupi“ pealikuteks on vanad tuntud trotskistid Ruth Fischer ja Adolf Maslov, kes tegutsevad praegusel ajal „emigrantidena“ Prantsusmaal. Maslov on vana põline Gestapo agent, kuna Fischer tegutseb käsikäes faschist Doriot'ga, Hitleri agendiga Prantsusmaal. Need trotskistlikud provokatorid saadavad oma agente Saksamaale. Seal katsuvad nad sidemesse astuda Saksamaa kompartei liikmetega ja organisatsioonidega, ja kui see neil korda läheb, siis organiseerivad nad nende kommunistide ja organisatsioonide sissekukkumise (püüdes asja ajada muidugi võimalikult nii, et kahtlus nende peale ei langeks). Niiviisi on juba rida kommuniste ja teisi faschismivastaseid Gestapo kätte sattunud ning hukatud või türmidesse ja koonduslaagritesse heidetud.

Poola kaitsepolitsei (defensiva) ja trotskistide vahel on kõige lähem koostöö, kusjuures defensiva isegi trotskistide organisatsiooni jaoks inimesi värbib. Nii, näiteks, propageerivad defensiva ametnikud vangistatud revolutsionääride seas trotskismi ja lubavad neid poliitilisi van-

ge vabaks lasta, kes trotskistlikku organisatsiooni astuvad ning seal tööle hakkavad.

Rumeenias tegutseb Trotski eriline volinik Gelehrter. Ta tegevusele annab oma õnnistuse ka rumeenia kaitsepolitsei — Siguranza. Ta laseb Gelehrterit vabalt tegutseda, soodustab ta trotskistlikku tegevust igale moodi, kuna kommunistide peale aga seesama Siguranza agaralt jahti peab ja neid oma süngetes urgastes piinab ning tapab. Gelehrteril on rida abimehi provokaatoritöö ja nuhkimise alal — Voitek, Vurmbrandt, Kristescu, Barbu, Dumitru jt. Kõik nad on ühelajal nii trotskistliku organisatsiooni liikmed, kui ka Siguranza agendid, ning mõned on isegi lausa avalikult seotud fashistliku „Raudkaardi“ organisatsiooniga.

Jugoslaavias on trotskistliku jõugu eesotsas keegi Ziliga nimeline tüüp, kes on itaalia luureagent ja ühtlasi ka jugoslaavia kaitsepolitsei nuhk. Millised suurepäraselt kooskõlas olevad „ametid“ on sel mehel, — trotskisi + kaitsepolitsei agent + itaalia fashismi spioon! Ja ega Ziliga üksi niisugune ole! Niisugused Ziligad on kõik trotskistid, kusjuures vahelduvad ainult nende peremeeste nimed, kelle teenistuses nad on, — kord on need peremehed Jugoslaavias, siis Roomas, Berliinis, Tokios, Salamankas jne.

Norras on ülembandiit Trotski peamiseks käsikuks Olaf Scheflo. See võllarook oli Trotski Norras viibimise ajal see, kes koos Sedoviga spioonide ja terroristide Nõukogude Liitu saatmist organiseeris. Kõik see sündis muidugi Hitleri käsiku Hessi ja Trotski otsekohestel näpunäidetel. Siin ei või nimetamata jätta seda, et see Scheflo endine parempoolne on, Buharini kambamees. Nüüd on ta niisamuti nagu Buharingi fashistlikku sadamasse jõudnud.

Am. Ühendriikides tegutseb üks Trotski lähematest abilistest, tindisuli Eastman. See Ameerika miljardäridest-fashistide ning poolfashistide kukru otsas elav trotskist, kes oma rāpasest fashistipõidlast igasugust jōhkral laimu Nõukogude Liidu ja Kominterni kohta välja imeb ning seda soga fashist Hearsti ajakirjanduse kaudu levitab, kutsub üles kommuniste tapma — mitte üksnes NSV Liidus, vaid ka Ühendriikides, et niiviisi katsuda takistada ühise väerinna liikumise arengut Ameerikas. Ameerika trotskistid on tööliste streikide ajal tihtilugu streigimurdjateks (näit. Vaikse ookeani ranniku meremeeste streigi puhul). Nad on tungi-

nud Ameerika sotsialistliku partei ridadesse (selle juhtide nõusolekul) ning teevad seal oma lõhkumistööd, mille tagajärjel sotsialistlikku parteid täielik lagunemine ähvardab. Käesoleva aasta augustis aga otsus'as selle partei New-Yorgi organisatsioon trotskistid oma ridadest välja heita. See on tõsine samm trotskismi purustamise teel Ühendriikides. Kindel on, et ta viimaseks ei jää. Eastman oli see, kes ameerika miljardäride toetusel aitas Trotskil Norrast Mexicosse rännata, kus ta nüüd asub ning nende miljardäride palgal oma fashistlikku tegevust jätkab.

Lõpuks paar sõna trotskistidest Eestis. EKP häälekandja „Kommunist“ toob järgmised trotskistide nimed: Kirikal, Hist, Tamson, Laes, Teppich jt., kes on ühtlasi paljastatud ka kui kaitsepolitsei agendid ja provokaatorid. Neil on sidemed Trotskiga (näit. peab Kirikal Trotskiga kirjavahetust). Jakob Palvadre oma trotskistliku spioonide, diversantide ja kahjurite jõuga Nõukogude Liidus oli seotud selle trotskistliku provokaatorite-kambaga Eestis.

1936. a. suvel olla trotskistlike lehelipakate teatel ära peetud nn. „4-da internatsionaali“ asutamise „rahvusvaheline“ konverents. Sellest konverentsist võtnud osa 15 „saadikut“ 7 maalt. Kuid ei ühegi „saadiku“ nime trotskistlikud ajalehed ei avaldanud. Ja see on ka arusaadav, sest kui trotskistlikud grupid lausa kihavad ja kubisevad nuhkidest ja muudest sellastest inimjätistest, kui nende gruppide peamehed igalpool on vanad spioonid, provokaatorid, avantüristid jne, siis olid nende trotskistlik-fashistlike gruppide konverentsil koos need kõige haisevamad provokaatorlikud ollused. Ja sellepärast püüavad nad endi nimesid varjata. Kuid see ei päästa Kogu ilma töölistest teavad, et see kontrevolutsioonilik „internatsionaal“ „kahe kolmandiku võrd koosneb spioonidest ja diversantidest“ (Stalin). Sm Stalin nimetas seda spioonide ja provokaatorite koondust „spioonide internatsionaaliks“. Ja selle nimetuse on ta tuhatkordselt ära teeninud.

Kapitalistlike maade komparteide ja kogu töölistehulkade ees seisab ülesanne, mis on tarvis lahendada lõpuni ja täielikult, — trotskistid, kui fashismi agendid, töölisteliikumise ridadest ja kõigist rahva hulgalistest organisatsioonidest viimseni välja kihutada. Kõige vähematki sallivust ei tohi trotskistide suhtes üles näidata. KITK presiidiumi otsus fashismi trotskistliku agentuuri vastu võitlemise kohta

Hiljuti löid vabariiklased keskrindel mässulisi ja võtsid neilt ära palju sõjariistu ja sõjamoona. Pildil: Mässulastelt saadud sõjavarustus.

(Sojusfoto)

(vt. ajakiri „Komm. Internatsionaal“, nr. 6, s. a.) seab komparteide ette teiste seas ka järgmised ülesanded: „4. Mobiliseerida parteiorganisatsioonid trotskistitsevate olluste väljaselgitamisele, kes igasuguste tinglausetel kujul partei taktiliste seadete alal seda väljendavad, et nad sugugi nõus pole partei ja Kominterni taktikaga; väsimata õpetada kommuniste vaenlast ära tundma ning paljastama; nõudes niisugustelt ollustelt otsekoheseid selgeid vastusi järgmiste küsimuste peale: nende suhtumine NSV Liidusse ja ÜK(e)P juhatusesse, KJ VII kongressi taktilistesse seadetes, ühisesse väerinda ja töölisteliikumise ühtsusesse, fashismisse ja fashismivastase rahvaväerinna poliitikasse.

Selle juures on aga tarvis vahet teha fashismi trotskistlikkude agentide ja au-

sate tööliste vahel, kes juhuslikult trotskismi mõju alla on sattunud.

5. Viia läbi parteiorganisatsioonide puhastamine kahekeelsetest trotskistlikkudest ollustest, kes klassivaenlase poolt on saadetud komparteisid desorganiseerima; võtta vastutavatelt kohtadelt maha endised trotskistid, kes oma tööga rea aastate kestel pole tõendanud, et nad puhtast südamest on loobunud trotskismist ning tõepoolest on ustavad parteile ja töölisteklassi asjale“.

Ja neid otsuseid teostavad komparteid täie järjekindlusega.

Pole kahtlust, et ka kapitalistlikudel maadel trotskistlik spioonide, provokaatorite ja diversantide jõuk hävitatud saab.

N. Karotamm.

DESSANT

VLADIMIR RUDNÕI

↑ ALVEL, mõni päev enne seda, kui polaareskaader oma lendu alustas, olime Ivan Dmitrievitsh Papanini pool kodus. Väikese söögitoa seintele on ülesvõtted riputatud. Lumi, jää, jäälohkjad, ja dirishaabel külma kõrbe kohal, — kõik hõõgus põhjamaast.

Akna all oli suur kooli-gloobus, telje hiilgav ots ülespoole. Tugev hallikate juustega mees põhjamere vormiides pani väikese sõrme teljetipule, pöidla Krimmi poolsaarele, kattis peopesaga nende kahe punkti vahe kinni ja ütles:

— Näe, siin ongi mu elu nagu peopesal. . .

Ta rääkis, et on sündinud mereäärse linnas Sevastopolis, nelikümmend kaks aastat tagasi. Vanaisa oli meremees ja hukkus merel Vene-Türgi sõja ajal. Isa sõitis kogu eluaja merd, ja poeg läks sedasama teed mööda, sest teist teed ei olnud. Neljateistkümmne-aastaselt astus treiali õpipoisiks sõjaväetehasesse. Viie aasta pärast oli juba Baltikumis, Tallinnas. Algas sõda; siis võeti ta Mustamere laevastiku pool-ekipaashi, anti nokata müts lindiga pähe ja sunniti poole rubla eest töötama.

— Noh, ma neile töötasingi poole rubla eest.

Peale Oktoobrit välkus madruse nokata müts mitmetel rinnetel. Enamlane Ivan Papanin käis Kornilovi vastas, kihutas kui tuuleil madruste soomusrongidel, lükkis ühest tulest teise.

Krimmis kindlustas end Vrangeli bande. Madrusel polnud pääsu kodupaika. Vastuluure kägistas mereäärset linna.

— Tarvis parunit seestpoolt lõhkuma hakata!

Madrus ei teinud palju sõnu. Oma mõtled avaldas ta traaditeel Leninile ja asus salajast ettevõtet korraldama. Valis välja

kümme sõpra enamlastest madruseid, — kõik ühesugused tublid mehed. Head motoristid ja vahvad poisid, kelle sarnaseid otsida tuleb. Nad panid endid erariidesse, võtsid Kubaani armeelt mootor-kaatri laenuks ja asusid Rostovis-Doni ääres rongile. Punasel platvormil presendi all toimetasid nad oma laeva Novorossiiski sadamasse, kus selle ilma pikema jututa vette lasid ning kauge reisu vastu valmistama hakkasid. Sadamas anti abiks veel aurukaater „Rion“ — vana kõdunenud moilikene, ei tea, kuidas tal hing veel sees seisis. „Rionile“ pandi veel plekist teine korsten peale, et valgetel jubedam oleks, värviti kaatriga ühevärviliseks, ja tööpoolest — eemalt võis seda ilmaimmet koguni soliidseks miinipaadiks pidada. Väljasõidu määrasid nad järgmiseks hommikuks.

Liitlaste laevastik valvas sel ajal Mustamerd. Nendel olid kõik — suurtükid, laevad, lennukid, kuid meil polnud isegi sütt, millega pehkinud laevastiku vanu puksiire auru all hoida. „Rioni“ tuli õlikookidega kütta.

— Hull inimeseloom, — räägiti Ivan Papaninile sadamas; — kus seda enne on nähtud: — kaatritega dreadnaughtide vastu minna?

— Pole viga, vennas, — vastas madrus, — ära karda. Meid juba palja kätega ei taba.

Oli kuum lõunamaa suvi. Juulikuu. Päike kõrvetab. Merelt puhub tasane tuuleke. Kergel koidikul sõitis Papanini „laevastik“ Anapa suunas välja. Otsustati seal moonavara täiendada, tüürimees leida ja siis Krimmi randa sõita.

Anapa oli siis meie käes. Mereäärse linna üle valitses kohalik täidesaatekomitee. Sõjaväeosasid seal ei olnud. Vahest ilmus val-

Nõukogude Liidu kangelane M. V. Vodopjănov

gete lennuk linna majakeste kohale, keerutas seal, viskas paar pommi rahulikkude elanikkude peale ja kadus jälle. Kui kaatrid randa jõudsid, paistis linn nagu surunud olevat. Aknaluugid olid suletud, magasinid kinni, täidesaatekomitees polnud hingegi. Suure vaevaga leiti ehmunud vahimees üles. Papanin tiris teda valge kätte — mees lausa värises.

— Teie kõrgestisündinud, — kogeles mees, — mina, seesamune. . .

— Mis kõrgestisündinud meie oleme? — naerab madrus. — Meie, isakene, kolgime neid kõrgestisündinuid ja kihutame Mustamerde.

— Kuidas nii? — ei uskunud mees. — Siit nähti, et mere vastuluure tuleb ristlejatega, susi neid söögu!

— Vaat, see on kena, — rõõmustas Papanin; — kui ka valged meie eest nõnda lippaksid. . .

Täiendati kaatrite tagavara õlikookide ja bensiiniga. Siis ilmusid täidesaatekomitee tegelased.

— Teeme rannakontrolli, — seletas Papanin; — meil on head tüürimeest tarvis. Kas teil on näisugust inimest?

— Siin hulgub üks meremees, mitshman George (Shorsh). Joodik ta nüüd küll on, aga eht merehunt.

Toodi mitshman George kohale. Joodik meremees kinnitas, et ta iga kivi Mustameres tunneb ja võib otsekursiga kas või Türgimaale viia. Valikut ei olnud. Mitshman võeti „Rioni“ pardale. Marssruut öeldi talle alles siis, kui laevad juba merel olid.

Ees läks „Rion“, järele „Hadshibe!“ Papanini juhtimisel. Kaatrid kogusid viimase jõunatukese kokku, et ööseks Krimmi randa jõuda. Randuda oli tarvis kusagil Sudaki ja Alushta vahel, tatari külade Kapsihori või Tauki juures, kus võis talupoegade abile loota ja partisansalku üles leida. Kui pimedaks läks, hakkas mingisugune kallas paistma. „Rion“ vähendas käiku ja asus „Hadshibe!“ kõrvale.

— Nüüd oleme sees, — ütles „Rioni“ komander ärevuses. — See on Feodossia laht. Mitshman on meid otse Vrangeli kappade vahele toonud.

— Sa, vennas, ära muretse, — vastas rahulik madrus; — pöörame tagasi, pääseme välja. Neil ei tule pähegi, et punased nii juhtunud inimesed on ja — otse hundi kurku ronivad. Aga kui midagi peaks juhtuma — kuulipilduja on korras!

Papanin ise asus rooli juurde ja viis kaatrid lahest välja. Nähtavasti ei tulnud valgetel pähegi, et punased meremehed nii sügavale tagalasse on pugunud. Keegi ei

pööranud eemalduvatele laevadele tähelepanu. Jõuti ulgumerele ja pöörati nõukogude kalda poole tagasi. Koidikul, juba Kertshi väina raioonis, läks „Rion“ ootamatult rikki.

— Võta, Vanja, enda järele puksiiri, laagrid on ära sulanud!

— Aeg küll selleks kohane ei ole. Valged on meid vist märganud.

Vrangellaste vahilaev nägi tundmata kaatreid ja hakkas neid jälgima.

— Pommid ja kuulipildujad valmis seada! — käsutas Papanin. Lahing vastu võtta!

Erariides inimesed liikusid ruttu, sõjameheliikult. Minuti pärast olid meremehed valmis kõige palavamast lahingut vastu võtma. Kuid ootamatult pöörasid valged ümber ja põgenesid. Kuid nõukogude kaldalt vahiti ärevuses teadmata kust tulnud miinilaeva ja veevalust paati. Rannakaitse patareid avasid tule.

Seisukord oli traagiline. Kaldal ei pandud mingisuguseid signaale tähele. Kaatrite lähedal lõhkusid esimesed pommid vett. Üks madrustest hüppas merde ja hakkas kalda poole ujuma.

— Omad! — karjus ta eemalt, märja madrusemütsiga lehvitates.

— Mis omad?

— Papaninlased!

— Aga meie arvasime, et mamaanilased. . . Noh, näita tokumendid välja.

— Näed, Papanin ise ujub dokumentidega.

Madruse järele ronis märg Ivan Papanin merest välja ja näitas punasele komanderrile tokumendid ette.

Esimene katse läks nurja. „Rion“ jäeti Anapasse. Padrunid ja kuulipildujad toimetati „Hadshibeile“ ja sõideti uuesti Krimmi kallaste poole.

Mustalmerel puhkes tugev torm lahti. Liiga fäis laaditud kaater heitles lainete vahel. Ootamatult läks mootor rikki. Torm haaras tüüritu kaatri ja hakkas teadmata kuhu triivima.

Papanin asus mootorit parandama. Siis on raske töötada, kui laine üle parda lööb ja kaater nagu laast ühelt laineharjalt teisele hüppab. Kuid kauaaegse töö kogemused meretehastes läksid nüüd tarvis. Mootor hakkas uuesti plögistama ja kaater võttis õige suuna.

Sügavas ööpimeduses randuti ettevaatlikult Sudaki lähedal. Kuulipildujad ja padrunid laaditi kaldale. Kaatritele puuriti auk sisse ja vahva „Hadshibe!“ vajuks põhja.

Mõne päeva kolasid meremehed Krimmi kallastel. Varjasid endid mägedes ja otsi-

sid partisane taga. Need olid üksikud üleslõusnud talupoegade partisansalgad, keda madrused organiseeritud partisanide armeeks kogusid.

Sügiseks ägenesid võitlused Perekopi pärast. Punane sõjavägi surus valged bandiidid mere äärde. Vrangeli tagalas tegid partisanid paanikat. Madrused seisid lahingupolkude eesotsas.

Sõjamoona tagavarad hakkasid lõppema. Partisanide staabil oli tarvis vahvat ja julget meest Nõukogude Venemaale saata, et partisanide armee asjadest ja hädadest lõunarindel sõjarevolutsioonilikule nõukogule teatada. Armeekomander Mokrousov kutsus Papanini välja.

— Sinul, Vanja, tuleb läbi väeliini toetuse järele pugada. Säh sulle lõuendist mandaat ja raha, kõik muu on oleb sinust endast.

Väike poolsaar kihas vastuluure agentidest. Metsa pistsid nad oma nina küll ettevaatlikult, kuid metsade äärtel pidasid kordonid valvet. Polnud sugugi lihtne merekaldale pääseda. Papanini kaaslaseks oli partisan Deren, kohalik tatarlane. Ta muretse kusagilt hobuse ja vankri. Madrus peideti kotti ja raputati õlgi peale. Deren istus kotti otsa, nagu pukki.

Vrangeli valvesalkadest läbi — jõuti metsas mägede ja roheliste aedadega ümbritsetud tatari küllasse Tauki. Deren pööras tuttava talupoja õue, sidus hobuse kinni ja läks ise luurele. Tagasi pööras ta erutatult.

— Vanja, roni välja, ümberringi on aina karistusesalgad. Asjad on pahad. Sõita ei saa.

Vaevu end sirgu ajades, ronis Ivan Dmitrievitsh kotist välja.

— Vaat kus värk, — muigas Papanin. — Nüüd oleme küll kahekesi onkli poodi juhtunud. Tarvis, vennas, rutata. Kui sõita ei saa, siis katsume roomata.

Õuest läks sügav kraav mägedesse. Pagulased kadusid üle pea kraavi. Ronisid roomates metsa ja jõudsid õhtuks juba Uluseni küllasse merekaldal.

Peitsid endid kanakuuri. Südaööl läks Deren mereäärde, kus salakaubavedajate kaljas randus. Salakaubavedajad ostsid tatarlastelt jahu ja vedasid Türgimaale. Tuhande tsaarirubla eest lubas kapten Papanini Trapesundi toimetada. Deren pööras kanakuuri tagasi.

— Roni uuesti kotti tagasi, Vanjka. Müüsin su maha.

— Seo aga kinni, seo, vennas, — urises madrus, — kõik kondid valutavad juba.

Kanakuuri toodi ämbritäis jahu, puistati Papaninile peale ja siis laaditi ta ühes Krimmi nisuga kaljasele. Elav kott vedeles muude kaubapakide hulgas. Salakaubavedajad unustasid tema ära. Meremees istus kääras porises kotis. Tundis kuidas kaljas rannast lahkus ja lainetel kõikudes merele ujus. Aga kuhu — seda polnud näha. Papanin urgitses näpuga koti sisse augu ja hingas värsket mereõhku.

Salakaubavedajate kaljas kaugenes rannast tasa, ilma tuleleta. Juba ulgumerel kuulis Papanin kapteni häält:

— Noh, näidake enamlast.

Kotisuu tehti lahti. Kotist ilmus jahust valge Papanin välja. Kössi tõmbunult näis ta päris pisike olevat.

— Meie mõtlesime, et enamlane suur on, — naersid salakaubavedajad. — Mis sinuga teha, merde heita või?

— Kõrvetate käpad ära! — Papanin pani käe kaaluka „kolti“ puust tupele.

Salakaubavedajad astusid eemale.

Sõjariistast lahkumata heitis Papanin jahukottide taha. Öö oli kottpime ja iga minut võis nurga tagant kallaletungi oodata. Ja mida võiski Papanin üksinda meeletute kõriloikajate bande vastu teha, keda tema raha ligi tõmbas.

Kuid Papaninil vedas: mootor läks rikki. Poisikeseohtu motorist oskas masina ainult käima lasta. Remonteerida ei osanud keegi.

— Kapten, olen selle töö meister, lase ma parandan ära, — tegi Papanin ettepaneku.

Rike osutus tühiseks, kuid Papanin venitas töö koidikuni.

— Tubli meister, — kiitis kapten. — Viska oma amet nurka, enamlane, hakka meiega salakaupa vedama. Teen su oma peamehaanikuks.

— Ega ma vastu ei ole, — ütles Papanin kavaldades; — armastan merd ja mootorit.

Papanin sai salakaubavedajate laeva peamehaanikuks. Neli ööd-päeva sõideti Türgimaa poole. Trapesundi asemel jõuti Sinopi. Juba meeskonda vastu võetud Papanin palus luba maale minna, turult leiba ostma. Ja kadus.

Sinopist Trapesundini rändas ta Türgi randa mööda kolm nädalat. Raha oli palju, kuid näidata seda ei tohtinud. Igalpool nuhkisid rahvusvahelise vastuluure agentid. Papanin liikus kerjusena, toitits end metsikute viigimarjadega, kõik hoidsid temast kõrvale.

Trapesundis leidis ühe kreeklase — püksir-kaatri kapteni, kes Nõukogude Venemaale kavatses põgeneda. Ühes temaga

jõudis Papanin meie randa. Sadamas korraldati erirong ja saadeti meremees Harkovi. Ta ilmus väerinde staapi ja teatas Krimmi partisanide seisukorrast isiklikult Mihail Vassiljevitch Frunsele. Papaninile tehti ülesandeks uus dessant vormeerida.

Mõne päeva pärast oli ta uuesti Novorossiiskis. Reisule kogunesid mõned miinihävitajad ja ikka seesama „Rion”. „Hadshibei” lamas Krimmi rannal merepõhjas.

Tuli oktoobrirevolutsiooni kolmas aastapäev. Laevastik lahkus Novorossiiskist. Torm sundis osa miinihävitajaid sadamasse tagasi pöörama. „Rion” hukkus. Kõik pidasid Papaniniki kadunuks. Kuid varsti saadi temast kuulda. Papanin viis oma miinihävitaja Vrangeli tagalasse, ja Perekopi langemise päeval tormas meremeeste väesalk Kapsihori küla juures punaste vägede eest põgenevatele valgetele kallale. Valgete ratsasalku ja väeosasid hävitades liikusid meremehed võidukalt Budjonnõi ratsaväele vastu.

Valitsus andis Papaninile Punase lipu ordeni.

Sellest ajast on 16 aastat möödunud. Madrus oli Krimmi tsheka komandandiks, murdis lõunas kontrrevolutsiooni, ehitas Aldanis raadiojaama, reisis põhjamaadel. Madrusest on õpetlane maadeurija saanud. Tema esimene tutvunemine Põhja-maaga oli 1931. aastal, kui ta „Malõginile” postiosakonna ülemaks oli määratud. Tiiahaja lähel 80. laiusekraadi all pidi laev esimest korda Arktises kohtama dirishaabliga.

Sellel sõidul muutus Papanin laeva hingedeks. Rõõmus, teravmeelne ja väsimatu, tundis ta kõige vastu huvi. Naljatas, jutustas juhtumisi oma mitmekülgsest elust, päris kõige üle seletust, ja tema kaaslane, professor Viese, kinnituse järgi polevat jõudu jatkunud, et kõigile teadusejanulise inimese küsimustele vastata. Tiiahaja lähes võttis ta postikoti ja sõitis kaatriga dirishaablit vastu võtma. Gondolist vahtisid talle võõrad väljamaalaste näod vastu. Ta vahetas nendega ametliku diplomaatliku tervituse, kuid siis nägi ta võõraste hulgas professor Moltshanovi ja raadiotehnik Ernst Krenkeli tuttavaid nägusid ning ei suutnud enam pidulikkude tooni alal hoida:

— Tere, vennased, noh, kuidas teil seal dirishaabli peal lugu on, kas tuul ei tõmba?

Dirishaabli peal naerdi lõbusalt. Papanin viskas oma postikoti sinna, võttis uue vastu ja pööras jäälõhkuja peale tagasi. Selsamal päeval maandus ta Franz Josephi maal, tuhnis polaarjoamas kõik nurgad

läbi, patsutas koeri, käis saunas. Jaam meeldis talle väga, ja siinsamas palus ta kohe professor Vieset, et see tema Arktise peresse vastu võtaks. Järgmisel päeval esitas ta juba jaama üldise ümberehituse kava, see peab saama Arktise kõige paremaks jaamaks!

Aasta pärast sõitis Papanin „Malõginil” Arktisesse ühes naisega. Jäälõhkuja laadungiks olid ehitusmaterjalid. Talvituskoht Tiiahaja lähes muutus tundmatuks. Naljatades nimetasid talvitajad seda polaarjaama „Papaningradiks”.

Tiiahaja lähes juhtis Papanin tähelepanu noorele magnitoloogile Shenjä Fedorovile. See noormees võis 24 tundi ööpäeva töötada. Papanin võttis ta endaga kaasa teisele talvitusele Tsheljuskini maaninal. Shenjä Fedorov sai tema esimeseks abiliseks.

— Oota, Shenjä, — rääkis Papanin sagedasti oma noorele abilisele, — hakkame sinuga veel kunagi põhjanaba magnetismi uurima. Saame ujuva jää peal sõita.

See mõte ei lahkunud Papaninil peast tema esimesest elupäevast Arktises alates.

Neil päevil asus theljuskinlaste laager ajujääl. Jääkomissar Otto Schmidt unistas selle pealesunnitud proovi kasutamisest tulevase sõidu ajal põhjanabale. Kaks sõpra, Ernst Krenkel ja Peeter Schirschov, tegid laagris Schmidtile selles sihis juba ettepanekuid. Jäälaagnis kirjutas Schirschov oma päevaraamatusse:

„Olen endi „eksperimenti” ühe küljega väga rahul: vaevalt soendatud telgis pole 33,5-kraadilise külma ja 5—6-ballilise tuule juures kaugeltki paha elada. Järelikult on polaarmeres ajujääl viibimine täiesti reaalne asi, ja kui korda läheb neljainimeselist gruppi aastase varustusega sinna toimetada, siis võib kenasti töötada”.

Inimsoo unistus veetles kangelasi — polaaruurijaid. See muutus lenduri Mihail Vodopjānovi, enamlaste Ivan Papanini, komnoore Shenjä Fedorovi ja paljude teiste unistuseks. Papanin hakkas uut dessanti ette valmistama, kuid enam mitte lõunamaa päikese alla, Mustamere rannale, vaid Arktise südamesse, — maailma kõige kõrgemasse tippu.

Neli julget valmistasid teekonnale. Papanin rähkles tehaseid ja vabrikuid mööda ringi, valis tulevasele laagriks sisseseadet, tellis telke, karvamütse, magamiskotte, suuske, beefsteake pulbrites, ostis Moskvast prüimuseid kokku ja konstrueeris nendest polaarköögi, degusteeris (määras ära maitset) polaarpudinguid, mida põhjanabal võiks valmistada, ja õppis astronoomiat.

Hüdrobioloog Schirschov jooksis Leningradis surnukambreid mööda, lahkas laipu, valmistas end polaararstiks ette. Ernst Krenkel tellis raadioaparatuuri. Shenjä Fedorov korraldas tööriistu.

Moskva lähedal Tjoplõi stanis avati talvel põhjanaba osakond. Neli julget elas mustas telgis, millele valgete tähtedega oli peale kirjutatud: „NSVL Põhjamereteede peavalitsuse ajujää ekspeditsioon“. Krenkel saatis oma jaama signaale eetrisse, rääkis lühilainelastega telgist nagu oma Moskva korteristki.

ARBUUS

LÜHIKESED püksid jalas, õhukene särk seljas, käised üles kääritud — nõnda sõitis turist oma autoga. Pahemal pool all sinetas meri, paremal pool üleval seisis hüiglasuured mäed.

Pea kohal aga kõrvetas kuum lõunamaa päike, nii et auto vooderdust käega katsuda ei võinud. Põletas.

Ja janu oli. Hirmus janu. Viimane veetilk oli plaskust lõppenud, aga vett ei olnud kuskil näha. Sõida kui kõrbes.

Igatseva pilguga uuris turist ümbrust, aga ei ühtegi elumaja ega kaevu kuskil. Kõrbe, kõrbe.

Suure kuumaga olid autokummid lõhkenud ja kiiret sõitu ei saanud teha. Ümber ringi olid aga kaljud, kus hall saksaul kasvab ja all sinetas meri. Ning keel kuivas kurgulae külge. Kõrbe...

Siis hakkas eel midagi haljendama. Imelik. Bahtsha — põld, kus arbuusid ja meloonid kasvavad. Aga ei ühtegi elumaja ümber.

Keegi ei näe, kui turist süit ühe arbuusi võtab ja oma janu kustutab. Mitte keegi.

Uurivalt vahtis turist ümbrust. Janu oli hirmus suur, ühtegi inimesehinge silma ei paista.

Vargus?

Olgu vargus. Mis vargus see on kui keegi ei näe. Keegi ei tea et tema, turist, arbuusi varastas. Täna on ta siin, homme sada versta eemal. Mis varas ta siis on?

Turist peatas auto ja ronis välja. Kiiresti peab tegema. Ta kargas kohe põllule. Suured lihavad arbuusid kasvasid siin. Juba tahtis ta ühe üles kaksata ja siis autosse

Ja nüüd teevad neli julget kusagil kaugel-kaugel, nii kaugel, et me seda endile reaalselt ettegi kujutada ei oska, kusagil meie planeedi nuti otsas, kuhu inimese jalga veel kunagi pole astunud, — nüüd teevad neli julget seal suurt teaduslikku tööd inimesoo kasuks. Kogu maailm jälgib erutatult nende vahvate inimeste elu. Kangelasliku dessandi eesotsas seisab madrus, kommunist ja õpetlane Ivan Papanin.

hüpata, kui äkki nägi — mees pikali maas.

Turist jäi pikutajat vahtima. Magab. Ei tema kuule!

Võttis tasakesi arbuusi ja astus auto juurde. Ise vahtis magava mehe poole tagasi.

Magaja ärkas äkki, ringutas ja ajas enda püsti. Ta paljaks aetud vana nägu ei kuulutanud midagi head. Muidugi väljawaht.

Turisti liikmed läksid lõdvaks. Ta ei teadnud, kuidas olla, mis teha.

Viimaks naeratas ta kohmetult ja ütles:

— Ma võtsin siin ühe arbuusi... Palju see maksab? — ja hakkas rahakotti otsima.

— See ei maksa midagi, — ütles nüüd väljawaht. Sähke, siin on veel üks arbuus, ja üks meloon. Võtke, see ei maksa midagi, — ja väljawaht ulatas arbuusi ja melooni.

Turist võttis kohmetult nad vastu. Oli imestanud.

— Kuidas te neid siis nõnda maksuta jaotate?

— Vaadake, — ütles väljawaht. — Meie maa on kuum, päike on palav, ja vett ei ole. Kolhoos otsustas siia külvata reisijate tarbeks ühe bahtsha. Need arbuusid ja meloonid kuuluvad teile.

Turist imestas veel rohkem.

— Või nõnda, või nõnda, — pomises ta. — Suur tänu, suur tänu. Aga mina ei teadnud seda...

Turist istus autosse ja hakkas sõitma. Väljawaht aga hüüdis:

— Oota, pea, kui sa ei teadnud, kuidas sa siis tohtisid arbuusi võtta?

Ainetel T.

eit- leib mies ja torikas hei- ne, rokkas rokkas traktori- aist:

noiseol traktori- ri- ga kinnolmas, sellest hõivool ei tu- le vist!

crescendo
 sel- lest hõivool ei tu- le vist, sellest hõivool ei tu- le vist,

ritorol. molto.
 sel- lest hõivool ei tu- le vist! Meljas sõnab: tõe- ta- jult- gert

A tempo.
 tõe- ta- jult- gert
 tõe- ta- jult- gert
A tempo
 tõe- ta- jult- gert

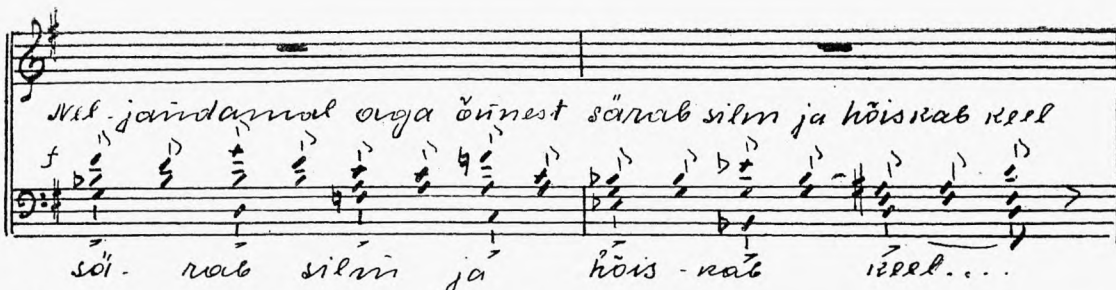
mf Oi, kuuol sü- da- med on aro- jaud
 voi- vai ke- vool, va- vai ke- vool, voi- vai ke- va- di- sel kuuol
 kuu- ... luo ... tuul.

mp
 Ke- va- de- le loun- lab kuuol!
 loun- lab kuuol
 loun- ... lab, kuuol, ja loun- lab ke- va- de- le!

Allegro.
 Päev ... päe- va veel
 Päev ja ter- ne kestab võistlus, kestab mõne päeva veel
 Päev ja ter- ne kestab võistlus, kestab mõne päeva veel
 rahutunes neil lähel meel

kolmed silmist koo- va piirge! Sa!
 kolmed silmist koo- va piirge. Sa!
 rahutunes neil lähel meel

skeljenidavinal oi- ga õigest sävab silmi ja hõiskab meel
 keel joni- da- mal oi- ga õi- nest

 Näk-jäändamul ouga õinest särab silm ja hõisab keel
 soi- rab silmi ja hõis- rää keel...

 oh, oh, oh, oh, oh, oh, juhtunud minid
 Minus te Meenist matet jävate, poisid, mis on juhtunud minid?

 oh, oh, oh, oh, oh, oh, hoolas püüid
 Kas ei on ta teie hingus, teie jõud ja hoolas püüid

 oh, oh, oh, oh, oh, oh, püüid
 teie jõud ja hoolas püüid, teie jõud ja hoolas püüid

 mf hüügid, noorus, rera- di- ne hüügid
 hüügid hüügid hüügid

He. voi. di. ne hiiuol oi!
 He. voi. di. ne hiiuol oi!
 Oi sa, tapanle kirikus, moorus, ke. va. di. ne hiiuol

oi... tiinlele tornial tunle tavot
 ii. le or. gu. de ja aqasa tuni. leol tor. ma. vapol
 ii. le or. gu. de ja aqasa tiinlele, tornial tunle-tavot

Sevine teravad vötab vastu em... dis.
 em. dis. mouri. ii. les riin. taval
 em. dis. mouri. em. dis.

Sevine teravad vötab vastu
 un. dis. mouri vö. tab
 mouri vö. tab
 mouri. em. dis. mouri.

vas. tu oi, sa hoqamini
 vas. tu tun. le
 ii. les riin. taval un. dis. mouri tun. le kir. i. kus
 un. dis. mouri mouri...

He-va-oli ne küt-tes ta-va ro-i-dis-ga.
 hiin- gus vi-les-küni-tud maadis maad.
 tun- le hiin- gus in- dis muu-
 dis maad.

pp. Arrolaände
 Ke-vaol, tuul ja taevas sinab. Ke-va-oli sed

ppp.
 aasad, inarned, mäed ja maavad, ja maavad. ja viivad.

KEVAD

Pervomaiski sõnad. M. Judini muusika

Kevad, tuul ja taevas sinab,
 Aasad, nurmed, maad ja mäed...
 Tööbrigaad siin sõidab välja,
 Kuid brigaadis — kas sa näed! —
 Kaasa sõidab nägus neiu,
 Kaunis nagu kevadpäev.
 Miks sa, neiukene Manni,
 Teistest ikka vähem teed?
 Miks sa, neiukene Manni,
 Normigi ei täida veel?
 Ütleb üks ja torjab teine,
 Kohmab kolmas traktorist.
 Naised traktoriga kündma —
 Sellest hääd ei tule vist!
 Neljas sõnab: tööta julgelt,
 Ära kardada pilkamist!
 Veereb aeg ja võistlus kestab,
 Ikka Manni maha jääb,
 Kolme silmis pilke sädet
 Oma meeleepahaks näeb.
 Neljas aga ööseks tööle
 Ühes Manniga end säeb.

Noorelt, nobedalt ja vilgalt
 Tormab öösel vilu tuul,
 Ööd on pimedad ja külmad,
 Kevadele laulab huul.
 Päev ja teine kestab võistlus,
 Kestab mõne päeva veel —
 Kolme silmist kaob pilge,
 Rahutuks neil läheb meel;
 Neljandamal aga õnnest
 Särab silm ja hõiskab keel:
 Miks te Mannist maha jäate?
 Poisid, mis on juhtund nüüd?
 Kas ei aita teie kangus,
 Teie jõud ja hoolas püüd! —
 Oi, sa tuule hingus, noorus,
 Kevadine hüüd!
 Üle orgude ja aasa
 Tiirleb, tormab tuuletaat.
 Seemneterad võtab vastu
 Üles küntud uudismaa.
 Oi, sa hommik kevadine
 Kütkestava koidugal

HISPAANIA RAHVA KAITSEKS — FASCHISMI VASTU

Juulikuus peeti ära üleilmne faschismivastaste kirjanikkude kongress. See kongress muutus suureks rahvusvaheliseks demonstratsiooniks faschismi ja sõja vastu. Ta tuli kokku vabariiklikus Hispaanias, kus rahvas verist ja rasket võitlust peab võõraste kallaletungijate, saksa ja itaalia interventsiooni vägede vastu. See kongress, mis Valencias 4. juulil

avati, mille istanguid peeti kangelaslikus Madridis ja Barcelonas saksa ja itaalia lennukite pommide all, oli suureks solidaarsuse avalduseks kangelaskule hispaania rahvale. Kongressi lõpuistang peeti Pariisis, Prantsusmaa pealinnas.

Avaldame nõukogude kirjaniku M. Koltsovi kõne, mis ta pidas sel kongressil. *Toimetus.*

Siin M. KOLTSOVI KÕNE

RAHVUSVAHELISEL KIRJANIKKUDE - ASSOTSIAATSIIONI II KONGRESSIL

Sellele kongressile tules küsisin ma endalt, mis see siis tõelikult on: kas don Quijote'ide (Kihottide) kongress, kirjanikuslik palvetus faschismi üle võidu saamiseks, või veel üks rahvusvaheline pataljon prillidega vabatahtlikke? Mida ja kellele võib anda see kongress ja inimeste diskussioonid, kes on ainult oma sõnaga relvastatud, mida võivad nad anda siin, kus metall ja tuli on argumentideks saanud, surm aga põhimiseks tõendajaks vaidluses?

Kõige vanematest aegadest, kui alles tekkis sõnas väljendatav mõtlemiskunst, kuni tänapäevani küsib kirjanik, kes ta on — prohvet või narr, väejuht või oma sugupõlve trummilööja? Vastused on alati lahkuminevad olnud, vahest võidutsevad, vahest hävitavad. Sellel maal, kus meie praegu viibime, Hispaanias, on kirjanikud saanud tunda nii teotamisi, haavamisi, kui ka kõrgemaid auavaldusi iseendale ja oma ametile. On maid, kus kirjanikke peetakse hüpnootiseerijate taolisteks. On olemas üks maa, kus kirjanikud võtavad osa riigi juhtimisest, nagu, muide, ka kõõgitüdrukud, nagu, muide, kõik, kes töötavad kätega või peaga.

Kas on vaja anda nõu vedurijuhile või lõbustada reisijaid, et neid sundida reisu pikkust ära kannatama? Või karata vagunist välja ja tõugata rongi järsul tõusuteel takka? Teie teate, et terve rea antifaschistlikkude kirjanikkude temperament ja otsekohesus on neid vabatahtlikkudena toonud otsekohe sellest kodusõjast osa võtma. Ühed peitsid juba kodus omad käsikirjad mappidesse ja läksid otsekohe hispaania rahvaarmee internatsionaalsete brigaadide sõduriteks. Teised sõitsid siia heade kavatsustega vaadata ja kirjutada,

kuid nähes sõda, nähes hädaohtu Hispaania rahvale, katkestasid nad oma kirjanikusliku töö ja võtsid relvad.

Selle üle käivad vaidlused: mis teha kirjanikul, kui ta kodusõjaga Hispaanias kokku puutub? Muidugi on õigus neil, kes tõendavad, et kirjanik peab võitlema faschismi vastu selle relvaga, mida ta kõige paremini valitseb, s. o. oma sõnaga. Byron tegi oma eluga palju rohkem kogu inimkonna vabastamiseks, kui oma surmaga ainult Kreeka vabastamiseks. Aga on silmapilke, mil kirjanik, — ma räägin mõnedest, — on sunnitud ise oma teose tegelaseks saama, kui ta ei saa uskuda olgugi ise enda väljamõeldud kangelasi. Sellela katkeb ta loomingu niit, ta tunneb, et kangelased on jõudnud ette, ta ise aga jääb maha. Kuid muidugi peavad kirjanikud võitlusest kõigepealt kirjanikuna osa võtma.

Meie sõber Ludvig Renn võitles Guadalajara juures itaalia kuulipildujate tule all saksa antifaschistide esimeses reas ja kamandas pliiats käes. Kuid vangilange nud saksa lendurid — faschistid — tunnistasid, et kogu saksa eskadrillis Sevillas käis keelatud viljana käest kätte Ludvig Renni raamat „Peale sõda“. Paljud meist peavad järgnema André Malraux eeskujule, kes andis Hispaania rahvale faschismivastase eskadrilli, nüüd aga annab faschismivastase romaani.

Kui kirjanikud on palju eksimusi ja eksisamme oma osa hindamisel ühiskonnas tunda saanud, siis on selles osalt süüdi nende ameti eriline iseloom. Kirjaniku töö, tema töösaadus ei ole pea kunagi nimetu. Autori nimi, tema individuaalsus, kas või kõige tühisem, on publikumi nõude ametlikuks esemeks ja kuulub raamatu omaduse hin-

damise lahutamatuks osaks. Kui tööline valmistab, näiteks, tuletikke, või talupoeg vilja, siis võib ta oma töösse kogu enda individuaalsuse, kogu oma isikliku oskuse, kogu oma hinge mahutada, kuid siiski jääb tema loomingu vili nimetuks, see on lihtsalt tikud või vili. Kui kirjanik on loonud kas või kümme, olgugi värvitut, sisutut või lohakat rida, — ta kirjutab neile oma nime alla, ja seda loetakse normaalseks, see on peaaegu kohuslik, ja mida vähem ridu on kirjutatud, mida vähem need võivad ütelda, seda vajalikumaks saab nende all autori allkiri.

See osalt on loonudki mitmesuguste ajastute ja erirahvuste kirjanikkude seas „väljenduse“ väärtooria, mis, oma kuju ja terminoloogiat muutes, toob ikka umbes selle juurde, et kirjanikul on enda sees, võib olla, kusagil maksa ja neerude vahel, mingisugune saladuslik nääre, mis nagu vanaaegsete alkeemikute „filosoofiline kivi“ iseendast väärtuslikku ainet — kirjandust valmistab. „Väljenduse“ teooria järgi seisab kirjaniku ülesanne selles, et leida iseenda seletamiseks kõige tugevamat jõudu, milleks vaja sügavamalt endasse pugeda, eraldada ennast kõrvalistest mõjudest, lasta imetegeval näarmel oma kunsti siirupit välja töötada.

Ma kaldun arvamisele, et selles saalis, sellel kongressil ei ole inimesi, kellega tuleks vaielda „väljenduse“ teooria üle. Igaühe siinviibija loomingulik tee, enne kui see teda siia, 1937. aasta kangelaslikku antifaschistlikku Madriidi töi, vabastas ta seesugustest illusioonidest. Meie oleme teiega ammu veendunud ja tuhat korda järele katsunud, et meie kirjanikutunded ja meeleolud ei sünni mitte seestpoolt, vaid väljendavad rahvaste ja klasside mõistuse seisukordi, nende püüdeid ja lootusi, nende pettumusi ja viha. Meie hea sõber Romain Rolland väljendas seda kirjaniku sideme kõvenenud tunnet ühiskonnaga järgmistes sõnades:

„Uus pole siin mitte see, et suured kunstnikud-ettekuleulatajad — laulavad päikesele kiitust enne ta tõusu, vaid see, et päev ikkagi algab, et on ehitatud sild kunsti unistuste ja sotsiaalse tegevuse vahele. Tänapäev pole kunsti unistus enam ainuüksi ettenägevusest kujutatud: ta luuakse materiaalselt elust. Ta teostatakse reaalsuses. Meil on ilmunud uus, ennetundmatu julgeoleku tunne. Meie pole enam veepinnal kõndivad inimesed. Kui Wagner oma „Tristani“ lõi, ei lootnud ta kunagi Euroopas publikumi leida, kes oleks võinud teda kuulda ja mõista, ning kirjutas, nagu räägitakse, ettekujutatavale publikumile Rio de Janeiro (l. Shaniros). Kunsti geeniused olid sunnitud looma eesrindlike teostega ühtaegu illusiooni — tulevase rahva ettenägemise, kes tunneb nendes teostes oma laulu.

Nüüd on see rahvas olemas. Meie pole enam üksi. Meie loome koos. Isegi kui suure kunstniku osa alati selles saab seisma, et jõuda ette käesolevast arenemisastmest, näha selle tälust, mis tänapäev ailes kujunemas on, kuulub ta ikkagi samasse sãjandisse, millesse teisedki tööliste brigaadid. Ja kõik nad koos töötavad ühe plaani järgi, nagu rahvad ehitasid kunagi pühakodasid“.

Missugune peab meie ajastul olema ausa kirjaniku käitumine, selle kirjaniku käitumine, kes mõistab oma sidet ühiskonnaga ja oma klassiga? Kuidas võiks ta töörahvast paremini teenida?

Kuid et seda rahvast aidata, pole sugugi kohuslik võidelda rindel või isegi Hispaaniase sõita. Võib võitlusest osa võtta viibides ükskõik missuguses maa-kerana nurgas. Rinne on väga kaugele veninud. Ta ulatab Madriidi kaevikutest välja, ta läheb läbi kogu Euroopa, kogu maailma. Ta lõikab läbi maad, külad ja linnad, ta läheb läbi kärarikaste miitingusaalide, ta lookleb raamatukaupluste riivilitel. Selle inimkonna rahu ja kultuuri eest võitlemise enneolematu rinde peaiseäraldus on selles, et teie ei lela praegu kusagilt paika, kus keegi, kes vaikust, rahu ja erapooletust ihkab, end varjata võiks.

Üheainsa viimase kuu jooksul nägin ma Euroopas inimesi, kes, endid materialistideks ja ultra pahempoolseteks revolutsionäärideks nimetades, tõendasid kompromissi vajadust Hitleriga; ma nägin katoliku kiriku õpetajaid baskisid, kes koos oma rahva sõjaväega, kõrvuti kommunistidega, rünnakule läksid Vatikanist õnnistuse saanud itaalia faschistlike leegionide peale.

Vabariiklastel, anarhistidel, marksistidel, katoliiklastel, lihtsalt parteitutel inimestel — kõigil on kohta ühise vaenlase — faschismi — vastu võitlejate ridades. Pole kohta ainult sellel, kes usub mingisuguse kompromissi võimalustesse selle vaenlasega, või neid kompromisse tahab. Ja siin, kui sügavale kapituleerimine või kokkuleppe mõte ka poleks peidetud, missuguste keerukate poliitiliste, filosoofiliste või kunstiliste ehitustega ta ka kaetud ei oleks, — tuleb ta ikkagi lagedale, paljastab ta ennast ikkagi.

Ütelge sadatuhat sõna millest tahate, kiitke, arvustage, vaimustuge, nutke, analüüsige, üldsustage, tooge geniaalseid võrdlusi ja põrutavaid iseloomustusi, — ükskõik, — meieaja loogika on seesugune, — teie peate ütleva faschismile „ja“ või „ei“.

Rahu rahvaste vahel on jagamatuks saanud, ja jagamatu on võitlus rahvaste

rahu eest. Meile, inimestele, kes staalinliku Konstitutsiooni vastu võtnud, on küllalt kauged nii ameerika, kui prantsuse ja ka hispaania parlamentarism. Kuid meie loeme, et kõik see seisab vahejoone ühel poolel. Teisel pool seisab Hitleri tünnia, itaalia diktaatori hingetu võimuiha, trotskistlik terrorism, jaapani militaristide täitmatu metsikus, Göbbelsi põlgus teaduse ja kultuuri vastu, Streicheri raassilik nürimeelsus.

Selle vahejoone eest ei saa kusagile peitu pageda, ei tuleliini esiridades, ega sügaval tagalas. Ei saa ütelda: „ma ei taha ei seda, ega teist“, „ma olen üldse vägivalla vastu ja üldse poliitika vastu“. Kõige vähem võib seda ütelda kirjanik. Missuguse raamatu ta ka ei kirjutaks, millest see raamat ka poleks kirjutatud, — lugeja tungib sellesse kuni viimase varjatud reani ja leiab vastuse: poolt või vastu.

Kõige paremini kinnitab seda tõde André Gide'i näide. Andes välja oma raamatukese, täis räpast laimu Nõukogude Liidu peale, püüdis see autor hoida alal erapooletuse näilikkust ja lootis jääda „pahempoolsete“ lugejate ringi. Asjata! Ta raamat sattus kohe prantsuse faschistide kätte ja sai ühes autoriga nende faschistlikuks lipuks. Ja mis Hispaaniale eriti õpetlik on, — andes endale aru hulkade sümpaatiast Hispaania vabariigi vastu, kartes tõmmata enda peale lugejate viha, mahutas André Gide oma raamatu umbesse nurka mõned segased sõnad, mis kiidavad Nõukogude Liitu tema suhtumise pärast antifaschistlikusse Hispaaniasse. Kuid see maskeerimine ei petnud kedagi. Raamat trükiti tervelt Franco peahäälekandja „Diaris de Burgos'i“ numbrites ära. Omad tundsid oma ära!

Sellepärast nõuame meie kirjanikult ausat vastust: kelle poolt ta on, kummal pool võitluserinnet ta asub? Kellegil ei ole õigust dikteerida kunstnikule ja loojale käitumise joont. Kuid mitte keegi, kes tahab aus inimene olla, ei luba endal jaltada vahest siinpool ja vahest sealpool barrikaadi. See on muutunud kardetavaks elule ja surmavaks reputatsioonile.

Teie teate, et meil — Nõukogude maa kirjanikkudel — on kirjaniku ühiskondliku osa probleem ammu juba sootuks teisiti lahendatud kui kapitalismi maadel. Sellest silmapilgust, kui kirjanik ütleb oma, sotsialismi ehitavale, rahvale „jah“, muutub ta täieõiguslikuks uue ühiskonna eesrindlikuks loojaks. Oma loominguga mõjub ta vahenditult elu peale, tõukab seda edasi, muudab seda. See teeb meie

seisukorra kõrgeks, auväärseks, kuid raskeks ja vastutavaks. Meie kirjanik Sobolev ütles, — ja selles on osa tõtt, — et Nõukogude maa annab kirjanikule kõik õigused, mitte aga õigust halvasti kirjutada. Meie lugeja kasv jõuab vahest kirjaniku kasvust ette. Autor peab kogu oma vaimlist ja loomingulist jõudu pingutama, et mitte oma lugejatest maha jääda, mitte nende usaldust ja lihtsalt tähelepanu kaotada.

Meie ei vaheta oma seisukorda mitte mingisuguse teise kergema koha vastu. Meie oleme uhked oma vastutuse ja raskuste peale, mida meie tunneme, sest et veel kunagi ajaloos pole rahvas kirjanikule nii suurt au usaldanud — riigi abil ja kaastegevusel kunsti varal kümneid miljoneid inimesi kasvatada, vaba, sotsialistliku ühiskonna inimese hinge vormeerida.

Staaclinlik Konstitutsioon, — see kõige suurem dokument inimisiku vabastamise ajaloos, — avab kirjanikule uued loomingulised võimalused. Meie peame tegema kõik, et tõusta nende võimaluste kõrgusele.

Siin, kongressil, on inimesi, kes imestavad seda otsustavust, millega meie, nõukogude kirjanikud, meie valitsuse kindlaid ja halastamatuid abinõusid toetame äraandjate, spioonide ja rahvavaenlaste suhtes. Nad arvavad, et kas poleks pidanud meie, ehkki head nõukogude patrioodid, kuid rahulikud ja süütud suletegelased, — jätma selle asja karmide võimuasutustele, ise aga kõrvale astuma, mitte sellesse asjasse segama, kas või vaikima sellest, mitte aga meie ajakirjanduse veergudel täie häälega rääkima. Ei, kolleegid ja seltsimehed, see on meie au-asi!

Nõukogude kirjanikkude au-asi on olla esiridades võitluses äraandjate ja spioonide vastu, igasuguste meie rahva vabadusele ja iseseisvusele kallaletungijate vastu. Meie ei toeta ja hindame oma valitust mitte ainult sellepärast, et ta õiglase on ja maa jõukusele ja õnnele viib. Meie toetame teda ka sellepärast, et ta tugev on, et ta käsi ei värise vaenlast karistades.

Maksim Gorki ütles: „Kui vaenlane alla ei anna, siis hävitatakse ta ära“. Miks võib Franco vastu võidelda siis, kui ta Hispaania maaalale tungis võõraste leegioniga, mauride jalaväega, saksa lennukiväega, ja miks ei võinud seda teha enne-malt, kui Franco alles oma pealetungi ette valmistas? Kui mitmed sajad tuhanded inimeste elud oleksid Hispaanias al-

*Salk pappe, kes müssulaste ridades Hispaania vabariiklaste vastu võitlesid.
(Usuvastasest muuseumist Leningradis.)*

(Sojusfoto)

les hoitud, kui mitmed sajad miljonid padrunid, kui mitu tuhat mürsku ja lennukipommi poleks saanud oma surmavat tööd teha, kui sõjakohus ja rühm sõdureid äraandjate kindralite salanõu õigel ajal oleksid ära hävitanud!

Meie maa on suurte ja väikeste Francode avantüüride vastu täielikult kinnitatud. Ta on kinnitatud oma valvelolekuga ja otsustavusega, on kinnitatud sellega, et nõukogude julgeoleku asutused trotskistlike Francode tee juba nende esimeste sammude juures kinni panevad; neid karistab sõjakohus kogu rahva toetusel. Meie linnade ja külade rahuliku sotsialistliku töö heaks, meie emade ja naiste rahu heaks, meie laste muretu naeru heaks, et neid kunagi ei ähvardaks välismaa õhurõõvlite pommid, meie ja meie vennasrahvaste kultuuri ja loomingu õitsengu heaks oleme meie, nõukogude kirjanikud, alati valmis ise kohtuotsust täites püssi tõstma ja fashismi ning kapitalismi restauratsiooni trotskistlikku eelväesalka hävitama.

Kas on vaja selgitada nõukogude kirjanikkude, kui ka kogu meie rahva, seisukohta Hispaania võitluse suhtes. Uhked olles oma maa üle, kordame meie, nõukogude kirjanikud, Stalini sõnu: „Hispaania vabastamine fashistlike reaktsionääride ikke alt ei ole hispaanlaste erasi, vaid on kogu eesrindliku ja progressiivse inimkonna ühine asi“.

Meie oleme uhked nende sõnade üle — mitte ainult sellepärast, et nad ise olid kõige autoriteetsemaks kutseks kõige ausa poole, mis maailmas olemas, toetada Hispaania rahvast, vaid ka veel sellepärast, et kui meie Stalin räägib, siis pole need mitte ainult sõnad, vaid ka teod. Seda teab meie maa, seda teab Hispaania.

Meie kongressi liikmete antifashistlik iseloom ja koosseis vabastab tarvidusest rääkida tema saadikutele fashismi vastu võitlemise vajadusest. Kuid seda võitlust ennast, kultuuri kaitsemist ennast tema vihasema vaenlase vastu ei peeta veel küllalt energilikuks. Meie assotsiatsioon

pole veel küllalt laialdasi kirjanikkude ringe veenanud oma aluspõhja ja programmi laialulatuslikkuses, oma kultuurikaitsemise eest peetava võitluse otsustavuses ja energias. Pealetungimine on alati kõige parem kaitsevorm olnud. Kodusõda ja Venemaa rahvaste võit, fashismi diktatuur Saksamaal ja Itaalias, kodusõda Hispaanias on nende maade kirjanikkudest teinud oma rahva võitlejad ja kaavõitlejad tema vabaduse ja kultuuri sõjas. Prantsusmaa, Inglismaa, Põhja- ja Lõuna-Ameerika, Skandinaavia, Tšehhoslovakkia kirjanikud, meie kongressi liikmed, küsige oma kolleegidelt ja ametivendadelt, mida nad ootavad? Kas seda, mil vaenlane nende kõrist kinni võtaks, nende juurde jõuaks nagu siin, kus saksa pommilennukid ja itaalia kahurvägi ilusat, puhast, lõbusat Madridi purustavad? Kas nad ootavad, et vaenlane tungiks niisamuti Londoni, Stokholmi, Praaha alla?

Ma ei unusta kunagi kohutavaid novembrikuu päevi siin, Madridis, kui kirjanikud, kunstnikud, õpetlased — ja nende hulgas vanad, haiged, lastega — lahkusid veoautodel oma majadest, stuudiumidest, laboratooriumidest, et aga mitte sattuda vaenlase kätte, et aga mitte langeda Hitleri-Mussolini-Franco kättemaksu kohtu alla. Viienda polgu militsonärid, rahvaarmee võitlejad, mõned nendest vähekirjaoskajad talupojad, vedasid neid siis hoole ja armastusega hädaohust eemale nagu kõige kallimat vara, nagu maa kullafondi.

Madridid kaitseb ennast fashistliku

metslooma vastu. Ta on veristatud, piinatud, see imekaunis linn, kuid ta on vaba ja näitab meile, kogu maailma kirjanikkudele, isegi oma suursugust, tagasihoidlikku külalislahkust üles.

Kuid hädaoht Madridile pole veel möödunud. Pool Hispaaniat on fashistlikkude vallutajate saabastega ära tallatud. Nad katsuvad edasi minna, nad lähevad, kui neid ei peatata. Kuritegelik tegevusetus ja nõndanimetatud mitte-vahelesegamine saavad ka edaspidi nende metsikut ülbust hoogsustama. Hendaye's, Hispaania piiri ääres, nägin ma Prantsuse vabariigi piirimärke, mis olid saksa kuulipildujate kuulidest kriimustatud. Fashism haarab maailmal kõrist kinni. Saabuvad otsustavad ajaloolikud tunnid.

Kirjanikud ja kõik maailma ausad haritlased! Asuge oma kohtadele, tõstke katted näo eest, ärge peitke oma nägusid, ütlege „ja“ või „ei“, „poolt“ või „vastu“! Teie ei pääse vastuse andmise eest. Vastake siis kiiremal!

Agasulle, suursugune ja hingeliigutav Hispaania rahvas, sulle, veristatud kurva kuhu rüütel, sulle — toome oma imetluse ja armastuse, sulle — oma mõtled ja jõud. Meie saame sinuga olema, ja niisamuti kui sinagi, usume meie, et sinu kord sirgutõusnud selg ei kummardu enam kunagi kurnaja ees, et sa ei lase kunagi enam kustutada oma vabaduse lampi. Cervantes kirjutas Don Quijote vapi peale: „Post tenebras spero lucem“ — „Pärast pimedust loodan valgusele“.

MATE ZALKA

(Paul Lukacz)

HISPAANIA rahva võitlus fashismi vastu ei ole mitte ükski Hispaania rahva asi, see on kogu edumeelse inimsoo asi...

Need sm Stalini sõnad tulevad jällegi meelde tuntud ungari kirjaniku ja tulise revolutsioonivõitleja sm Mate Zalka (loe: Salka, pärisnimega Paul Lukacz) surmateadet legedes.

Kerkivad meelde tuntud kohad Madridi ümbruses ja kaugemalgi: Casa del Campo, Posuelo de Alarcon, Boadilla del Monta, Mirabuelo, Mahadoonda, Guadalajara, Ueska... nimed ja paigad, mis

seotud on hispaania rahva kõige raskeimate, kuid ühtlasi ka kõige hiilgavamate võitlustega hispaania ja välismaade vere- ja saagijanuliste fashistide vastu — oma vabaduse, oma demokraatia, oma rahvusliku iseseisvuse eest. Võitlustega, mis jäävad kauaks särama hispaania rahva vabadusevõitluste ajaloo lehekülgedele, jäädvustades kangelaslikkude võitlejate nimed, kelle hulgas esireas seisab, seotud kõikide nende võitlustega, ungari kirjaniku, kindral Mate Zalka (Paul Lukacz) nimi.

Mate Zalka sündis 1896. a. Põhja-Un-

garis, Karpaati mägede jalal, Matolcze külas. Olles lõpetanud kooli, tuli tal kohe sõjaväkke astuda — mõllas imperialistlik sõda ja nõudis ohvreid. Tal tuli võidelda mitmel väerinnal: serblaste, itaallaste, venelaste vastu, 11 korda sai ta lahingutes haavata, ja haavatult langes ta 1916. a. Venemaale vangi. Peale paranemist saadeti ta Habarovski lähedale sõjavangide laagrisse.

Siin tutvus noor patsifistliku meeleoluga ohvitser esmakordselt Marxi ja Engelsi õpetusega, rahvusvahelise revolutsiooniliku töolistevõitluse ideedega, ja oma tulise hingega hakkab ta neid ideid soldatitest-sõjavangide keskel levitama — ohvitserkond oma kodanliste vaadetega on talle juba võõraks jäänud. Zalka tegevus ei jää tsaarivalitsuse nuhkide silma eest varjule, ja — karistuselaager on agitatsioonipalgaks. Siit pääseb ta aga varsti — veebruarirevolutsiooni mõjul. 1917. a. lõpul on Zalka enamlane ja võitleb ühes nendega punakaardis.

Seda võitlust nõukogude võimu eest jätkab ta hiljem tshehoslovakkide vastu, kelle kätte ta viimaks vangi langeb. Mitmel korral on ta üle surmaotsus mõistetud, hauagi on ta pidanud endale valmis kaevama; kuid tal läheb juhtumisi õnneks põgeneda, ta läheb taigaasse, ühineb partisanidega, organiseerib omale salga ning võitleb valgekaartlaste vastu kuni punavägi Krasnojarski ära võtab. Tema väesalk saadetakse tshehidelt kättesaadud kulda nõukogude valitsusele tagasi tooma.

Siis järgnevad teised väerinnad — Poolast kuni Perekopi vallutamiseni. Veel seitse korda saab Mate Zalka neis võitlustes — nüüd juba tööraha revolutsioonivõitluse kaitsel — haavatud. Kuid võitlus kestab, kuni kodusõjast järelejäänud rõõvsalgadki on likvideeritud. Nõukogude valitsus tasub seda eneseohverdavat võitlust Punaselipu ordeniga ja teiste autunnistustega ning kinkidega.

Alles pärast kodusõja lõppu, 1923. a., saab Mate Zalka jälle mahti sule juurde tagasi pöörata. Ta kirjutab rea jutustusi, milles ta üksikute ja hulkade revolutsioniseerumise protsessi töös ja võitlustes, võitluse meeleolu kasvu, hulkade aktiivsuse tõusu ja selle mõju üksikutele näitab. Tema tegelased on „harilikud“ igapäevased „väiksed“ inimesed, kelle jõud seisab nende hulgas ja ärganud teadvuses. Eesti keeles on, meie teada, ainult üks Zalka jutuke ilmunud — „Kivikaev“, „Kommunismi teel“, nr. 2, 1936. Jutu tegelasteks on seal ka eesti punaväelasi...

Kui möödunud suvel Hispaanias tagurlikud kindralid, kapitalistid ja papid, saksa ning itaalia saagijanuste fashistide toetusel, demokraatlikule valitsusele ja selle taga seisvale rahvale mõrtsukalikult kallale tungisid, ja kui hispaania rahvas appikutsega teiste maade demokraatlikude olluste poole pööras, ruttas paljude teiste hulgas ka Mate Zalka võitlusesse hispaania rahva vabaduse ning demokraatia kaitseks, et oma rahvusvahelist solidaarsust, mida ta juttudes propageerinud, nüüd tegelikult teostada. Ja kui väerinnal rahvusvaheline brigaad asutati, astus Zalka viivitamata selle ridadesse.

Ja Mate Zalka ei olnud mitte ainult ennastohverdav võitleja, ta oli agitaator, organiseerija, õpetaja ja väejuht, kes distsipliini ei loo mitte ainult valju korrapidamisega, vaid veel enam sellega, et ta tervelt ja täielikult ennast oma väeosaga seob, sellega ning sellele elab. Ainult niisugune väejuht võib kangelastöödega toime saada, sest ta oskab ja suudab väge kangelastegudele vaimustada ja viia. Tema järel minnakse täie julgusega, sest teda usaldatakse.

Paar näidet tema vahekorrast ümbrusega. Võideldes Siberis oma partisanide salga eesotsas tuli tal väga ligidalt kokku puutuda kohaliku kehva hiina talurahvaga. Kord oli ta tshehide kätte sattunud, kes teda niikaua peksid, kuni ta meelemärkuse kaotas. Arvates, et nende vihatud vaenlane surnud on, jätsid tshehid ta sinnapaika maha. Väljalt leidsid ta hiina töölised, kes oma „seltsimehe“ ja komanderi ära tundsid ja, nähes, et tal veel elu sees on, ära koristasid. Hiina tööliste mullaonnis ja nende ravitsusel ärkas Zalka meelemärkusele ja paranes. Ta elu oli päästetud.

Suures Guadalajara lahingus, kus itaalia väed raskesti lüüa said, sattus rida itaalia soldateid „kuulsast“ Littoria pataljonist, mis Mussolini käsul Hispaaniasse oli saadetud, hispaania valitsusevägede kätte vangi. Nad olid äärmiselt maha rõhutud ja hirmul: päev enne seda olid itaalia fashistid mitu vabatahtlikku itaallast Garibaldi pataljonist, kes fashistide kätte langenud, poolsurnuks piinanud ja siis maha lasknud. Nüüd valitsusevägede kätte vangi sattunud soldatid olid arvamisel, et neile sellesama moodsuga mõeldakse — fashistide koledused olid metsikud küllalt, et valitsusevägesid vihale ajada. Söögituppa toodud, kus Zalka neid tahtis üle kuulata, sirutas korraga üks

itaalia soldat käed paludes üles ja hüüdis: „Ärge laske mind maha!“

Zalka hüppas toolilt üles, jooksis soldati juurde, võttis ta pea käte vahele ja hakkas teda naerunäol rahustama, nagu oleks see ta oma laps: „Ei, ei, meie ei lase sind maha; meie ei lase üldse vangisid maha. Sa oled ju meie seltsimees, meie seltsimees!“

See käitumine — sõbralik, seltsimehelik, tundeerk, tähelepanelik — see oli, mis ta kangelastegude kõrval võitluseväljal Mate Zalka nime kogu hispaania töörahvale armsaks ja kalliks tegi. Ja kui vaenlase suurtükikuul teda Ueska all tabas, kui ta suri oma võitlusepostil, nagu surevad

rahva ridadest välja kasvanud ja rahva eesotsas võitlevad kindralid, siis leinas teda terve hispaania rahvas kui *oma* paremast poega, kui *oma* rahvuskangelast. Terve tee seisid rahvahulgas tihedates ridades uulitsatel, kui ta surnukeha Valencias kalmistule kanti — kümned tuhanded oli neid, kes ta puusärki saatsid, nende hulgas nutvad vanaeided, käed rusikasse surutud. „Ta langes — kirjutas „Mundo obrero“, Hispaania kommunistliku partei häälekandja. — Kuid kõik ta kaasvõitlejad, terve sõjavägi, kogu hispaania rahvas toovad talle võidu. Kui meie võidame, siis paneme kõige suurema lipu tema hauale“.

Ameerika Ühendriikide Kommunistliku Partei keskkomitee sekretär sm. BROWDER ja Ameerika Komparteiühingu keskkomitee sekretär sm. GREN. (Sojusfoto)

REMBRANDT¹

NAGU kõrge mäetipp kaugusest — nii paistab meile Hollandi maalikunsti geenius Rembrandt 300 aasta tagant — lähedasena ja võimsana. Kauge aeg, mis teda kord unustusehõlma ähvardas matta, aitab meil nüüd tema suurst täielikumalt mõista. Hollandi rahva revolutsioonilik vaim, mis Rembrandti maalides üleva kunstikehastuse leidnud, leiab meie rahva keskel uue vastukaja. Seda tõendab suur püsivus, millega tundma õpitakse Rembrandti teoseid rändnäitustel, seda tunnistab artiklite ja kirjutuste rohke arv tema kohta meie ajakirjanduses.

Siis, kui suur kunstnik kord elas, tõugati ta hollandi kodanluse poolt viletsusse. Ta suri üksikuna ja mahajäetuna. Tema kadumist Amsterdamis kehu linnaosas märkas vaevalt keegi. Ja hiljemgi, ligi paar aastasada, tundsid Rembrandti nime vaid vähesed. Ainult 19-dal sajandil, kui kodanlises kunstis ja arvustuses tekib realistlik vool, hakatakse Rembrandti kunstigeeniust uuesti märkama. Kodanlus ei suutnud aga Rembrandti õieti mõista. Kord kalduti temas nägema kitsa ümbruskonna ja raassi passiivset produkti (Taine), kord jällegi ajast ja ümbruskonnast täiesti rippumatut kunstigeeniust (Verhaern). Ainult marksism-leninism suudab Rembrandti õieti mõista. Ainult meie sotsialistlik ühiskond, kes ajaloos esmakordselt kunsti loomistungile vaba lennu ja ulatuse annab, võib iga väärtuslikku ja suurt loomingu õieti hinnata. Omasena tuleb sellepärast meie juurde aastasandete tagant Hollandi rahva kõige suurem maalikunstnik Rembrandt.

Suure lugupidamisega räägib Rembrandtist Marx, kui ta kirjutab: „Oleks väga soovitatav, et inimesed, kes seisavad liikumise partei eesotsas, kas enne revolutsiooni salajastes ühingutes või ajakirjanduses, või pärast seda ametlike isikutena, saaksid lõpuks kujutatud karmide rembrandtlike värvidega kogu oma elulikus ereduses“. (K. Marx ja F. Engels, koguteosed, VII k, lhk. 233).

See Marxi hinnang annab meile juhise Rembrandti kunstipäranduse tundmaõppimiseks; ta näitab, mida meie tänapäeval Rembrandtist õppima peame. Rembrandti

teoste elulikkus, karmus ning vormi tagasihoidlikkus kõige kõrgema tehnilise meistrikkuse juures — see on, mida Marx kõrgelt hindas. Need marksistliku hinnangu lähtekohad võtame käesolevas kirjutuseski kunstniku üksikute teoste vaatluse aluseks.

Sel ajal, kui elas ja tegutses Rembrandt, jätkasid Madalmaad kestvab vabadusevõitlust Hispaania orjastava ülemvõimu vastu. Võitlus üle kogu Brabandi, Flandria, Hollandi ja Zeelandi oli juba 40 aastat kestnud. Hollandlased surusid hispaanlasi merel ja maal südilt tagasi. Seitse Madalmaa provintsi kuulutasid endid 1579. aastal iseseisvaks ning selle ajajärguga lõpebki Hollandi kodanlise revolutsiooni otsustavam aste. Siit alates saavad hollandi bürgerid mahti hinge tagasi tõmata, soodsaid äritehinguid läbi viia ja tööstuse-ettevõtteid soetada ning loorberitelgi puhata. Hollandi maalikunstis pääseb valitsema muretuse, mugavuse ja karskuse jämedalt teravmeelne vaim. Aeg oli aga siiski veel rahutu. Sõda hispaanlaste vastu polnud lõppenud. Võõrad maadevallutajad pingutasid jõudu, et kaotatud provintse tagasi võita. Hollandi rahvas ohverdab aga oma vabaduse kaitseks kõik, mis tal oli. 1609. aastal sõlmiti võitlevate poolte vahel 11 aastaks rahu. Selle tähtaja möödumisel puhkes veel kord sõda, mis alles Westfali rahvusvahelise rahulepinguga 1648. aastal Hollandi täiesti iseseisvaks kuulutamisega lõppes.

Hollandi rahva iseseisvuse-võitlus kestis seega Rembrandti eluajal edasi, hoides kogu aeg elevil suurte võitlusepäevade traditsioone. See aga ei takistanud selsamal ajal kodanlise kihinemise protsessi kiiret arenemist. Vasttekinud kaupmehed sirutasid ahned käed mõlemate Indiareikkuste järele. Amsterdamis, Haagis, Leydenis jm tekkis suurel hulgal tööstuse- ja kaubanduse-ettevõtteid. Flandria võistlusele anti surmav hoop Schelde jõesuu sulgemisega. Ainult Inglismaa suutis veel kiirelt kasvava Hollandiga majanduslikult võistelda. Selsamal ajal, kui rikastusid Hollandi ülemkihid, kehvenesid veel enam Hollandi laialdased rahvahulgad, kes iseseisvuse kättevoitmiseks suuri ohvreid olid toonud. Iseseisvuse sõjalt oli loodetud üldrahvuslikku kasu, õnnelikku tulevikku kõigile. Nüüd aga lõhenes rahvas kaheks. Ühel pool suuremeelne ja ennastohverdav rahvas, tugeva algatusejõu ja tugevate

¹ Täisnimega Rembrandt Harmensz van Ryn — oma isa Harmen Gerritszi järele, keda sellepärast, et tal Rheini jõe ääres veski oli, van Ryniks kutsuti.

tunnetega. Costeri loodud Uelenspiegeli kuju on seesuguse hollandi rahva tüüblikum esindaja. Teisel pool rikas, energiline ja taibukas kodanikkond, kes armastas mõnususust ning kelle mõistus ja moraal piirdus kitsaste klassihuvidega. Vastuolu, mida ajutiselt olid varjanud vabadusevõitluse üldrahvuslikud huvid, märkasid rahu ajal varsti elulisi vahekordi teravamalt tähelepanevad inimesed, kes ei kartanud elu tõetunnatuse kibedusi. Üks niisugustest inimestest oli kõigepealt Rembrandt.

Rembrandt Harmensz van Ryn sündis 15. juulil 1606. aastal Leydeni linnas kehvapoolse möldri lasterikkas perekonnas. Isa püüdis talle kõige paremat haridust anda ja teda teadusemehe elukutsele ette valmistada. Teadusemeheks saada — tähendas sel ajal veel isamaa ja rahva teenistusse astumist. 1620. aastal saadeti noor 14-aastane Rembrandt Leydeni ülikooli. Selles ülikoolis levinud humanistlik filosoofia aitas kunstniku ilmavaate väljarenemisele palju kaasa, süvendas ta usku inimsoo paremasse tulevikku. Rembrandt ülikooli siiski kuigi kauaks ei jäänud. Ta loomupärane anne tõmbas teda teisale. Uue õppeasutuse leidis Rembrandt Leydeni maalikunstniku I. van Swanenburghi ateljees, kuhu ta 3-eks aastaks õppima jäi. Swanenburgh oli keskpärane kunstnik ja sellepärast võis ta Rembrandti arenemisele ainult piiratud määral abiks olla. Edasi läheb noor kunstnik õppima Amsterdamis, mis oli tolleaegse Hollandi kunstielu keskkohaks. 19-aastasena lõpetab ta seal Pieter Lastmani kunstikooli. Niihästi Swanenburgh kui ka Lastman õpetasid Rembrandtile Itaalia akademismi nõuete kohast maalikunsti. Kumbki neist ei suutnud õpilast ta annete kohaselt iseseisvale kunstiloomingule ette valmistada. Rembrandtile ei meeldinud nende kunstikooli põhinõuded: külm korrapärasus, pinnapealne tundeilu, läbimõeldud ideaalne kooskõla, mis ohtralt segatud edeva turunõuetele meeldimise püüdega. Noor kunstnik otsis oma loomingle elulikkude sisu ja vormi. Tema humanistlik ilmavaade, mis oli mõjustatud revolutsioonilikest demokraatidest, seadis ta kunstile uued nõuded ette, ja ta asus nende väljatöötamisele talupojaliku visadusega. Ta õppis ja pani tähele seda, mida enne teised kunstnikud vaevalt olid näinud ja tähele pannud.

Rembrandti küpsuse tee, mille jooksul ta vabaneb kooli eluvõõrast akademismist, areneb pikkamööda. Kogu eluaeg õppis ja arendas suur kunstnik end selleks, et

oma maalikunsti seda kätte saada, mida ta elulikkude nõuetest välja minnes kätte saada püüdis. Ta armastas kirglikult elu kogu selle mitmekesisuses. Ta valdas lõpuks suure meisterlikkusega maalikunsti tehnika ja tundis väga hästi joonte ja värvide imetegevat mõju vaatlejaskonnale. Rembrandt ei edvista aga kunagi oma meisterlikkusega, kunagi ei püüa ta välist efekti kätte saada. Ta alistab oma loomingu välised vahendid täiel määral ainetiku sisemise mõtte esiletoomisele. Talle ei meeldinud pinnapealne väline ilu, mida nõudis kõrgem seltskond maalikunstilt. Ta ei püüdnudki oma kunstiga ülemkihile meelepärane olla. Ta ei ilustanud kunagi oma modelle — ka kõige lähedamaid ja armastatumaid inimesi mitte. Ta otsis ja leidis loomingu luulet elu tõelikkusest. Tema ilutunne seisib alaliselt tõetundmise kontrolli all.

Rembrandti kunst ei olnud aga sellejuures kunagi tõelikkude kuiv järeldamine. Kunstnik unistas oma majakeses rahva muinasjutulikust õnnest. See unistus oli üles kerkinud rahva revolutsioonivõitluses ja ta sai alaliselt toitu kunstniku inimarmastusest. Kortsunud ja karmid paldid ning kehvad riideräbalad ta pildidel räägivad sellest unistusest elu tõelikkude karmil tagapõhjal.

1631/32. aastate paiku sai Rembrandtist Leydenis tunnustatud kunstnik. 1632. aastal asub ta Amsterdamis ühe oma esimese suurema tellimise täitmisele, mis tal õnnestub ja talle üle Hollandi esmajärgulise kunstniku kuulsuse toob. Pilt kujutab professor Tulpi oma ametivendade keskel arstiteaduslikku loengut pidamas. Tegetmist on siin grupi pildiga, mille loomingu raskust kunstnik esimest korda lahendama hakkas. Pildil on inimeste väline sundimatus ja side õnnestunult edasi antud, mitte aga iga üksiku sisemine, hingeline erinevus üldises olukorras. Pilti vaadates jääb mulje, et loeng kuulajate tähelepanu ei kõida, et nad sisemiselt oma mõtetega tegelevad. Neil puudub üldise välismõju igal üksikul osavõtjal omapäraselt, sisemiselt erinevalt — avalikkudele.

Oma esimese grupipildiga ei jäänud Rembrandt isegi rahule, kuid selle loomine andis ta edasisele arengule siiski tugeva tõuke. Pilt leidis elavat tähelepanu ja kindlustas noorele kunstnikule laialdase tellijaskonna.

Järgnevad kümme aastat on Rembrandt oma kuulsuse tipul. Ta täidab suurel arvul Hollandi kõrgema seltskonna telli-

misi, täienedes ise kogu aeg oskuses väljendada modelli hingeelulisi läbielamusi. Töötades ja õppides tungib ta ümbruskonna kõige sügavama kunstilise tunnetamiseni.

Tellimiste rohkusega kasvab kunstniku ajutine jõukus. Kuid Rembrandt ei sarnane ka neil aastail millegagi hollandi keskpärasele bürgerile. Elu materiaalse tesse küsimustesse suhtub ta äärmise muretusega.

1634. a. võtab Rembrandt omale Amsterdami vanemast perekonnast naise, kellega ta väga õnnelikult elas ning keda ta oma paljudes kunstiteostes modelliks kasutas. Rembrandti „Autoportree Saskiaga“ 1636. a. kujutab kunstnikku pidutsemas oma naise seltsis. Nende ühine elurõõm tungib esile võimsa tundena. Pildil puudub pinnapealne peenutsev lüürism ja intiimsus, see, mis maksvusele pääseb 19. sajandi portreedes. Selle eest voolab aga sealt suur tunnete peensus ja sügavus. Rembrandt ei edvista, ega hoopile oma õnnega vaatleja ees. Ta nagu tervitaks igahühte, kes valmis on temaga koos ta õnne jagama. Pildile on omane suur optimism, ta kinnitab usku inimsoo üldisesse õnnesse, ta annab tunnistust kunstniku kirglikust elutahtest.

Tormitsev elurõõm ja huumor tungivad ka teistes Rembrandti selleaegsetes pildides esiplaanile. 1635. a. maalitud „Ganymedese röövimine“ kujutab vana kreeka legendi ainestikul maalitud stseeni — poisikest kotka küünte vahel. Laps nutab ja sipleb hirmu pärast. Ta ülesrebitud särgike laseb paista lapse ümaraid kehase. Kõik on selles inimlikult lihtne ja selge. Ganymedes on harilik inimlaps, tal puudub täielikult külm, eluvõõras, klassikalik ilu, mida akadeemiline maalikool sinnamaani alati esiplaanile oli seadnud. (Kreeka müüdi järgi oli Ganymedes kõige ilusam noormees. Zeusi käsul röövis kotkas Ganymedese ja viis ta jumalate asupaika, kus Zeus ta oma armukeks tegi.)

Ka piibli legendid saavad Rembrandti loomingus lihtsa ja vahel isegi humoristliku käsituse. 1638. a. valminud gravüür „Aabraham hellitab Iisakat“ näitab Aabrahami lihtsa vanamehena, kes inetut poisijõnglast — oma armastatud pojakest — kõrva tagant sügab. Poiss mõnuleb heastmeelest ja surub end laia naeratusega isa lähedale. Legendile on inimlikult mõistetav käsitus antud. 1632. aastal ilmub Rembrandti „Andromeda“. Keset metsikut maastikku kivirüngaste ja üksikute puude

Rembrandti maal — vanaema poisikesega.
(Sojusfoto)

keskel seisab kinniseotult väsinud, jõuetu ja mahajäetud naine — Andromeda. (Kreeka mütoloogia järgi oli Andromeda Etiopia kuninga Kepheuse ja Kassiopeia tütar. Poseidoni poolt saadetud merekoletise lepitamiseks aheldati Andromeda kalju külge, kust Perseus ta päästis). Ta väsimusest pinguli vajunud keha ripub kätel. Puudub väline, kütkestav ilu. Selle asemel aga äratab tõsine võltsimatu inimlikkuse allakriipsutamise vaatlejas sügavat kaasatunnet. Kaitsetu Andromeda, ilma piduliku riietuseta, äravaevatud, igapäevase lihtne — sellisena tuletab ta meelde inimesi kunstniku ümbruskonnast. Sellisena räägib ta Hollandi rahva traagikast ja kannatustest. 1634. a. valminud maal „Ristilt mahavõtmise“ näeme meie niisamuti Hollandi rahva ausaid, murelikke ja tundeküllaseid nägusid. Rembrandti jumalaema sarnaneb eluraskuste all nõrkevale lihtsale naisele. Jumala endagi hävinemine sarnaneb täiesti inimese kurbmängule. Usuline ainestik on siin ainult väliks kooreks tõelikkude inimeste vahelkordade väljendamisel.

Realistliku käsituse saavad niisamuti ka tihti korduvad mütoloogilised ained. Rembrandt toob müüdid ja legendid inimeste hulka, annab nende kangelastele

oma rahva näojooned, asetab nad oma ümbruskonnast päritud olukordadesse.

Mispärast kunstnik oma loomingule tihti mütolooialt ainet laenab, on seletatav ta vastuoluga kaasaegse ümbruskonna tooniandvate kihtidega. Kui Rembrandt oleks varem elanud, siis, võib olla, oleks temast sütitav revolutsiooni ja iseseisvuse võitluselaulik saanud. Nüüd oli aga revolutsioonilik kangelaslikkus tahaplaanile surutud. Kodanluse kitsas, külm ja omakasupüüdlik arvestus tooniandvaks saanud. Oli selge, et olukord, nagu ta välja kujunes, kõik paremad lootused purustas, mis hollandi rahvas oma vabadusevõitluses üles oli seadnud. Kunstnik mõistis seda vastuolu elus. Ta armastas aga kirglikult elu, ja see keelas teda oma unistuste kitsa koore alla pugemast. Ta kaldub optimistliku, julge ja kaasatõmbava romantika teele, mis parema tuleviku nimel kirglikult edasi kutsub.

See aga ei meeldinud hollandi valitsevale kodanlusele, kelle südametunnistusele kunstnik alaliselt koputas. Kodanlus nõudis kunstiil ilutsevat endaga rahulolemist, mitte aga rahunut edasitungi.

Sisemine lahkumine kunstniku ja valitseva seltskonna vahel muutus seega paratamatuks. Välise tõuke selleks andis Rembrandti tuntud pilt „Õine luuresalk“. Selle pildi tellisid 1642. aastal Amsterdami laskurite korporatsiooni ohvitserid. Töö eest maksti soodne tasu, ja tellijad jäid ootama, et kunstnik neid aukraadide ja seisuse kohaselt jäädvustaks. Suur oli aga nende hämmastus pildi kättesaamisel, sest seal olid tellijad juhusliku rahva hulka eksinud. Kunstnik oli meisterlikult kujutanud üldist segadust ootamatu sõjakutse tagajärjel. Õises hämaruses, mida valgustab napp juhuslik valgusekiir, seguneb ärev hulk, kus tellijad ohvitserid tahaplaanile on jäetud. Kunstnik oli püüdnud näidata olukorra loomulikkust, mitte aga seisuste astmestikku. Pilt oli Rembrandti loomingus keskpärane, kuid avalik arvamine võttis ta äärmise vaenulikkusega vastu.

Skandaaliga, mis pildi ümber tekkis, algab Rembrandti kaasaegse kuulsuse langemine. Selsamal 1642. aastal kaotas ta surma läbi oma armastatud naise — Saskia. Rembrandti kokkupõrge valitseva seltskonnaga kandis täiesti põhimõttelikku iseloomu. Kaalul oli loominguliku ja kunstniku südametunnistuse vabaduse küsimus, mida Rembrandt alati kalliks oli pidanud. Ta jäi enda vabaduse põhimõttele truuks, ohverdades oma kuulsuse ja jõu-

kuse. Ta jäi truuks oma rahva revolutsiooni ajajärgu ideoloogiale, kust ta kogu oma olemusega välja oli võrsunud.

Peale „Õiset luuret“ langeb järsult tellijate arv. Algavad majanduslikud raskused, protsessid, kohtuskäimised võlausaldajatega, kes kunstniku lühikese ajaga paljaks riisusid.

Need ei olnud aga mitte isikliku elu raskused, vaid revolutsiooni ideede viljatuks jäämine, mis Rembrandti edasise loomingu karmiks muudab. Siitmaalt peale ilmub ta teostesse ikka vähem ohjeldamatut rõõmu, ikka enam aga elunähtuste traagikat. Tõsisemateks muutuvad ta autoportreed, kurvemaks ja vaiksemaks ta inimarmastuse lüürika. Kogu ta kunst muutub kinnisemaks, väljendades kättesaamatu õnne vaikivat kurbtust. Sagenevad maastikumaaolid looduse vaikuse momentide kujutamisega. Nende loomisel armastab kunstnik puhata. Kuid ka nendes maalides ei lahku kunstnik töötavast, elavast inimesest, kes ta loodusemaalide lahutamatuks hingeks jääb.

Üksildust ei kannata aga kunstnik kaua välja ja ta asub peagi jälle portreede maalimisele, mis teda seob hollandi kehvadesse kihtidesse kuuluvate inimestega. Endiseid, talle truuks jäänud sõpru on vähe järgi jäänud. Niisuguses olukorras jõuab ta aga oma loomingu kõrgusetippu. Ta saavutab inimese näomaalimisel nii sügava sisemise elu tunnetamise, mida ta varem lootagi ei julgenud. 1654. a. maalib ta oma sõbra Jan Six'i portree, mis aastasadu kõige paremaks pildiks jäi. Rembrandt valib maalimisel nüüd ainult neid jooni, mis peegeldavad inimese siseelu ta arenemises. Kõrvale jääb kõik juhuslik, möödaminev. Väljendust leiab inimese kogu minevik, kõik see, mis ta liikumises, arenemises kõige tüübilikum on. Pildid, nagu „Autoportree“ 1657. a., „Nicolaus Bruyninghi portree“ 1652. a., „Vanamehe portree“ 1654. a., „Gerard de Lairese'i portree“ ja lugematud teised — tõstavad Rembrandti maalikunsti ligipääsmatuks geeniukses. Rembrandt toonitas tihti ise, et see teos on lõpuni viidud, milles kunstnik seda kätte on saanud, mida ta kätte saada tahtis. Ta mõistis seda selgesti, mida ta kätte püüdis saada. Väsimatu jõu, õppimise, oma kunstigeeniuse distsiplineerimise teel jõudiski ta lõpuks sinna kõrgustikule, mis hiigla mäetipuna sajandite kaugusele pais-
tab.

1661. a. annab Rembrandt oma viimase ja kõige kuulsama grupipildi. Maal kju-

tab kalevi tsunfti vanemate koosolekut („Staalmeesters“). Viis vanemat istuvad laua taga. Nad on kõik elavas jutuajamises mõeldava vastasgrupiga kusagil esiplaanil. Iga üksiku vanema seisang on vaba ja kindel. Koos võetuna moodustavad nad lahutamatu terviku. Nende psüholoogiline ühtsus on pildil täielikult põhjendatud. Kõikide tähelepanu on pöördunud elavale jutuainele, millele igaüks oma isiku erinevusest välja minnes reageerib. On saavutatud kooskõla üksiku isiku ja grupi, kui terviku, vahel. Selle pildiga andis Rembrandt grupipildi probleemile ajalooliselt geniaalse lahenduse.

Sügavalt pessimistlik on Rembrandti üks viimastest töödest „Ärakadunud poja koju tulek“. Vaimselt väsinud ja täiesti mahajäetud kunstnik ei suutnud sel ajajärgul enam millestki rõõmsast unistada. Isiklikult (omaste ja perekonnaliikmete surm) ja ühiskondlikult karm elutee ühes vaesusega rõbusid teda raske koormana. Selles nukruses tekkiski ta nimetatud lootusetuse teos. Pildi teemiks on iseendast rõõmus sündmus — kadunuks peetud poja uuesti koju tulek. Kuid mitte rõõmu ei too ta kaasa. Ei isa, ega poeg ei suuda enam rõõmu üldse läbi elada. Vaimline ja kehaline väsimus on neid selleks üleliia maha rõhunud. Isa elu on möödunud, pojalt on ta aga jäädavalt ebaõnnestunud. Rõõmustamiseks pole kellegil põhjust. Kõrvalseisjad vaatavad sündmust ükskõik-selt pealt. Neid ei liiguta see nukker sõpruseavaldus. Mõlemil — niihästi pojalt kui isalt — on õudne ja külm, ning sellepärast suruvad nad endid lootusetult teineteise lähedusse. See pessimism väljendab teravalt Rembrandti vanaduseüksilduse ja mahajäetuse traagikat. Valitseva kodanluse

ja kunstnikugeeniuse vahele oli kuristik tekkinud. Rahvas, kelle paremaid lootusi kunstnik oli kannud, ei mõistnud teda veel. Üksikuna ja mahajäetuna suri suur kunstnik 1669. aastal.

Rembrandt jätkas oma kunstis renessansi suurmeisterite pärandust, kes kunstis elu ta vastuolulikkude sügavusteni tundetasid ja peegeldasid. Rembrandt seadis oma teostega uue esteetika põhimõtte üles: ilus pole mitte ainult see, mis vahenditult, plastiliselt nägus on, vaid ilus on ka inetukspeetu, kui ta väljendab rahva ilusat hinge. Ilu kasvab elu tõelikkusest, realiteedist, julgest võitlusest rahva üldise õnne eest. Julge, murdmatult aus, ärksa südametunnistusega inimeste murede vastu, valvel oma kunstiloomingu vabaduse eest — seda on Rembrandt ja sellisena sai ta juba 19. sajandil kodanluse kunstilma parema osa (realism kirjanduses ja kunstis) õpetajaks.

Meile õpetab Rembrandt sügavalt austama püsivat tööd enda täiendamiseks ja edasiarendamiseks. Ta õpetab tähele panema elurõõmsat, arenevat tõelikkust, mis kunstis elu kõige õiglasemat vastupeegeldust võimaldab. Ta õpetab maalitehnikas, värvides, kompositsioonis piirama kõike üleaurust ning peatähelepanu pöörama ainestiku sisu kõrgelt kunstipärasele edasiandmisele. Rembrandt hoidus hoolikalt tühise vormi kultusele sattumast.

Ta õpetab meid nii tööd tegema, et kunsti tõsta inimsoo progressiivse filosoofia kõrguseni. Sotsialistlikul realismil meie kodumaal on kõik eeldused neid suuri nõudeid kunsti vastu, mis Rembrandt üles seadis — ennenägemata kauguseni edasi arendada.

A. R.

TÖÖLISTE PALGAOLUD TÄHTSAMATEL IMPERIALISTLIKKUDEL MAADEL

KARL Marx kirjutas oma „Kapitalis“¹, mille I köite ilmumisest tänavu 2. septembril 70 aastat täis sai, et „sel määral, kui kuhjub kapital, peab halvenema tööliste olukord, ükskõik, missugune ka ei oleks ta tasu, suur või väike... Rikkuse kuhjumine ühel poolusel on samal ajal viletsuse, tööpiina, orjuse, harimatuse, metsistumise ja moraalse degratsiooniga kuhjumine vastupidisel poolusel, s. o. selle klassi poolel, kes toodab iseenda saadust kui kapitali“. Seda tõde kinnitavad tõsiasiad tööliste olukorrast kapitalistlikkul maal. Need tõsiasiad on niivõrd silmatorkavad, et isegi kodanlised teadlased neid on sunnitud tunnustama ja nii mõnedki neist, kellel ei puudu teaduslik südametunnistus, tulevad sel alal üpris marksistlikele järeldustele. Nii loeme meie tuntud kodanliku statistiku Jürgen Kuczynski äsjailmunud raamatust² järgmist: „Tänapäev on töötingimused Inglismaal, Saksamaal ja Prantsusmaal kahtlemata ning märksa halvemad kui nad seda olid nelikümmend aastat tagasi. Töölise ostujõud on väiksem ja töö intensiivsus väga palju suurem“. Nii sugusele järeldusele tuleb Kuczynski pärast rohkearvulise statistilise materjali läbiuurimist.

Eriti rängalt halvendavad tööliste olukorda perioodiliselt korduvad majanduskriisid. Need kriisid muutuvad järjest sügavamaks, raskemaks, kestmamaks. 1929. aastast kuni 1932. aastani kestnud üleilmne majanduskriis ning sellele järgnenud depressiooni aastad suurendasid kapitalistlike maade tööliste viletsust ennenägematul määral. Nüüd tervel real kapitalistlikkul maal asetleidva uue majandusliku tõusu olukorras on töölistel kohati võitluse teel õnnestunud ette-

võtjate käest oma olukorra mõningat parandamist välja pressida (osaline palgatõus jne), kuid ikka ja jälle likvideerivad kapitalistid need tööliste võidud pea täiesti ära muude kaudsete abinõudega (rahakursi langetamine, hindade tõus jms). Tööliste üldine olukord kapitalistlikkul maal aga on praegu tuntuvalt halvem kui enne hiljutist majanduskriisi.

Vaatame selle olukorra iseloomustamiseks tööliste palgaolusid tähtsamatel imperialistlikkul maal.

Saksamaa

Väljamakstud palgasumma oli 1929. aastal 30 miljardit 988 mln. marka, 1932. a. (kõige raskemal kriisiaastal) — 17 mlrd. 086 mln. mk. ja 1936. a. — 26 mlrd. 566 mln. mk.¹ Nii oli palgasumma 1936. a. veel ligi 4 $\frac{1}{4}$ miljardit marka vähem kui kriisieelsel 1929. aastal, rääkimata sellest, et marga ostujõud vaheajal umb. 25% on langenud. Tööstusetoodang aga ületas 1936. a. 14% võrd 1929. a. taseme. Kui tehtud töötundide arv 1932. aastast kuni 1936. aastani kasvas 98% võrd, siis kasvas väljamakstud palgasumma sellesama aja kestel kõigest 64% võrd. Tööliste palgade taseme üldisest langusest räägib ka järgmine asjaolu: alla 18 marga nädalas teenivaid töölisi oli 1936. a. 752 000 in. rohkem kui 1929 a.; 18—30 marka nädalas teenivate tööliste arv tõusis sellesama aja jooksul 195 000 in. võrd; üle 30 marga teenijate arv aga kahanes 1 360 000 in.

¹ Statistilised andmed käesoleva artikli jaoks on võetud sm. A. Losovski artiklist ajakirjas „Bolshevik“ nr. 14 ja 15 s. a. ja ajalehtedest „Pravda“, „Isvestija“, „DZZ“. Peaaegu kõik need andmed on pärit imperialistlike maade ametlikkudest allikatest, ning lasevad tööliste olukorda paista tõelikult olukorrast enim küll paremana kui halvemana. Eriti käib see fashistlike maade kohta, kus fashismi huvides lausa võltsitakse statistikat, iseäranis aga seda statistikat, mis käsitleb tööliste olukorda.

¹ I köide, lhk. 552, 8-s venekeelne trükk.

² „Labour Conditions in Western Europe, 1820 on 1935“ („Töötingimused Lääne-Euroopas 1820. aastast kuni 1935. aastani“). London, 1937. Lhk. 112.

võrd, kuigi kvalifitseeritud tööliste arv 1936. a. suurem oli kui 1929. a.

Faschistlikud võimumed on sisse seadnud suure hulga igasuguseid sunniviisilisi ja poolsunniviisilisi mahaarvamisi tööliste palkadest (invaliidisuse ja vanaduse kindlustuseks, „Tööfronti“ heaks, õhukaitse heaks jne), mis praegu keskmiselt 23% töölise palgast välja teevad. „Tööfronti“ „juhi“ Ley ütlemise järgi pinnis ainuüksi „Tööfront“ töölistelt 1936. aastal välja ümmarguselt 300 miljonit marka ja nn. „Talveabi“ (Göbbelsi sõnade järgi) — 400 miljonit marka. Tööliste palga pealt riigile makstav tulumaks oli 1936. a. 26% võrd suurem kui 1929. a.

Selajal aga kui palkasid tuntavalt on kärbitud ja kärbitakse, tõusevad kaubahinnad, kõigepealt esimesejärgu tarbeainete hinnad. Berliinis on väikemüügi hinnad 1932. a. juunist kuni 1937. a. märtsini tõusnud järgmiselt: sulatatud rasva hind 36,7%, suitsusingi hind 23,4%, loomaliha hind 76,1%, vorsti hind 30,4%, margariini hind 68% ja munade hind 62,5%. Palkade languse ja hindade tõusu tagajärjel on rasvaainete (liha, või jt.) tarvitamine peaaegu 20% võrd väiksem kui 1932. a., hoopis rääkimata kriisieelsest 1929-st aastast. Peale toiduainete on tõusnud ka riiete ja muude kaupade hinnad (riiete hinnad näit. ligi 14% 1933—1936. a.a. jooksul). See kõik tähendab tööliste reaalpalka suurt langust.

Kapitalistliku ratsionaliseerimise ja tööpinevuse suurendamise tagajärjel aga kasvab tööviljakus. Tööliste jõhkra kurnamise suurendamisega on kapitalistid faschistliku diktatuuri olemasolu kestel tõstnud tööviljakust 48% võrd. Tööõnnetuste arv kasvab kohutava kiirusega.

Seaduse järgi peab tööpäeva pikkus olema 8 tundi. Kuid sessamas seaduses on punkt, mis lubab töötada ka kuni 10 ja isegi 12 tundi. Sõjatööstuse ettevõtetes kestab tööpäev 12 tundi. Viimasel ajal arutatakse küsimust, et tuleb 8-tunniline tööpäev seadusest hoopis maha tõmmata, ning tööpäeva pikkuse määraks teha 10 tundi. Seega käivad käsikäes palkade alandamine ja tööpäeva pikendamine.

Pilt poleks täielik, kui meie ei räägiks tööpuudusest, sellest suurest töötute armeest, kes töötavate tööliste palkade peale väga tugevat survet avaldab. 1936. aasta detsembris oli töötuid ümmarguselt 2½ miljonit, 1936. a. jaanuaris — 1 850 000 ja 1937. a. märtsis — 1 245 000. Need ametlikud andmed on kindlasti vähendatud. Lähemal vaatlemisel selgub, et vii-

mastel aastatel on valmistusest umbes 3½ miljonit töolist välja jäänud. Ja nad on nüüd tööta. Neile seltsib pealekasvav noorsugu, kes suurelt osalt tööd ei leia. 1937. a. aprillis oli niisuguseid noori üle 600 tuhande. Töötuid oli 1936. a. (ametliku statistika järgi) niisamapalju kui 1929. a. Neile antavat toetust aga on vähendatud kaks korda. Seega on töötute olukord vähemalt kaks korda halvem kui enne majandusekriisi. Töötute toetuse kärpimisega rõõvisid faschistid üheainsa aasta kestel töölistelt umbes 600 miljonit marka, mis kõik läks suurtükkide, tankide, lennukite ning muu sõjavarustuse valmistamiseks. Sõjajumalale toob faschism ohvriks kõik need miljardid, mis ta tööliste palkade alandamisest, tööliste kurnamise suurendamisest jne kokku on rõovinud.

Kapitalistide kasud, sellevastu, aga kasvavad muinasjutuliku kiirusega. Faschistlik leht „Deutsche Bergwerks-Zeitung“ kaebab, et viimasel ajal kuulduvat jälle hääli, mis nõuavad, et töölised pidavat ettevõtjate suurtest kasudest osa saama. „Völkischer Beobachter“'is aga kirjutab faschistlik „teoreetik“ Nonenbruch, et „tööpalgad pole mitte kõige vähemakti tegemist nende kasudega, mida saavad ettevõtjad. Ja kui ettevõtjad saavad teenima ka miljardeid, tööpalka aga siiski tõsta ei või“. Muuseas olgu öeldud, et trustide ja suurte vabrikute direktorite aastapalgad on 500 000—800 000 marka ning näitavad tõusu. Tööline aga pingutagu ikka enam ja enam rihma. Niisugune on Hitleri faschistlik „paradiis“ Saksa maal.

Itaalia

1927. aastast kuni 1933. aastani langesid tööliste palgad 20—40% (keemiatööstuses 20—25%, metallitööstuses 23%, puuvillatööstuses 50% jne). Elumaksumus langes selsamal ajal aga ainult 15—16% võrd. Kui keskmine tunniteenistus 1933. a. oli 1,70 liirat, siis tõusis ta 1936. aastal 1,74 liirani, s o 2% võrd. Ametlikkudegi andmete järgi tõusis aga elumaksumus sellesama aja kestel 5%. 1936. a. suvest peale aga hakkasid kaubahinnad kiiresti kerkima, ning selle tagajärjel tõusis elumaksumus 1937. a. kevadeks (1936. a. suvega võrreldes) itaalia faschismivastase ajakirjanduse andmetel 30% võrd. Palgad aga püsivad peaaegu vanal tasemel. See kõik annab tunnistust itaalia tööliste reaalpalka tuntavast langemisest viimastel aastatel. Kvalifitseeritud

tööline teenib kuus 300 liira ümber. Korteriuuri ja kõige hädavajalikumate kommunaalnõuete rahuldamiseks kulub 150 liirat. Ülejääv osa läheb muude kulude peale (toit jne), kusjuures leivakilo maksab 2 liirat.

Kapitalistliku ratsionaliseerimise arenemise räägib näit. järgmine fakt: 1935. a. esimese kaheksa kuu kestel tõusis tööstusetoodangu indeks 38%, kuna tehtud töötundide arvu indeks sellesama ajavahemiku kestel *langes* 5% võrd. Tegelikult tähendab see töölise musklite ja närvide pingutuse äärmist suurenemist, kurnamise hirmsat kasvu. Kõige selle juures on Itaalias umbes kolmveerand miljonit registreeritud töötatöölist. Mobilisatsiooni tagajärjel Itaalia-Abessiinia sõja ajal vähenes töötute arv ligi 300 tuhande mehe võrd, kuid nüüd hakkas töötute armee jälle suurenema. Abessiinia rõhumine ja interventsioon Hispaanias nõuavad itaalia fashismilt alatasa uusi kulusid. Ja nendeks kuludeks vajalikud summad pinnib itaalia fashismi välja oma tööliste ja talurahva higest.

Jaapan

See on kolmas osanik praeguseaegses sõjasütitajate kolmikus. „Suure sõja“ ettevalmistamine jaapani imperialismi poolt rõhub hirsa luupainajana jaapani töörahvast, eeskätt töölisteklassi, kelle kurnamise ülbest ning jõhkrast suurendamisest ammutatakse miljardeid maadehaaramise poliitika teostamiseks Kauges Idas.

Jaapani riigipanga andmetel oli tööliste paikade keskmine tase viimastel aastatel järgmine (1926=100): 1931—88,1; 1933—85,1; 1934—82,9; 1935—81,3; 1936—80,4. Seega on rahapalgad keskmiselt ühe viiendiku võrd langenud. Tekstiiltööliste palk on aga langenud palju rohkem. 1926. a. teenis ketraja päevas 1 jeni 10 seni¹, kuduja — 1 jeni 2 seni, siidikerija — 70 seni. 1935. a. aga oli tekstiiltöölise palk keskmiselt kõigest 70 seni päevas. Jaapani leht „Nihon keidsai nempo“ kirjutab: „Hoolimata palgatariifide langusest kasvab tegelik teenistus. See sünnib öötöö, ületunnitöö ja tööintensiivsuse suurendamise tagajärjel“; tähendab, töölised peavad madalate paikade juures nälgasunnil ületunde tegema ja end viimase võimaluseni pingutama, et kuidagi ära elada.

¹ Jen (=100, seni) oli enamalt umbes rublaga üheväärtuslik. Nüüd on jaapani rahakurss aga tugevasti langenud (35%).

Selajal, kui palgad langesid, tõusid aga kaubahinnad. See tõstis muidugi elumaksumust. Kui elumaksumus 1926. a. võtta 100, siis oli ta 1933. a. — 101,2 ja 1936. aastal — 117,7. Seega on 1926—1936. aastate kestel lõhe paikade ja elumaksumuse vahel suurenenud ligi 38 punkti võrd. See tähendab reaalpalga niisama suurt langust. Peale kõige selle on Jaapanis veel väga laialt levinud niisugune nähe, et töölised elavad peremehe hoonetes ja tema toidu peal, mille kulud tööliste palgast maha arvatakse. Ja vabrikandid võtavad tööliste käest korteri ja toidu eest palju kõrgemat hinda, kui see on väljaspool. 80% jaapani tekstiiltöölistest elab niisugustes tingimustes. Paljudes ettevõtetes makstakse tööliste osa palka talonide näol, millega aga ainult vabrikandi poest kaupa osta saab. Seal aga võetakse töölistelt jällegi hulga kallimat hinda kui mujal. Peale selle peetakse paljudes kohtades tööliste palkadest osa kinni nn. sundhoiusemmade näol, mis tööline alles siis kätte saab, kui ta vabrikust ära läheb ning seda peremehe loal. Läheb ta aga omavoliliselt uude töökohta, siis jääb ta neist „hoiusemmadest“ ilma. Nende summadega tehakse palju kuritarvitusi, sest et tööline ei tea kunagi täpselt, kuipalju tal kapitalisti käes raha „hoiul“ on.

Kapitalistlik ratsionaliseerimine ja sellega kaasaskäiv tööintensiivsuse suuremine areneb Jaapanis kiiresti. Kui tööstusetoodang 1932—1934. aastate kestel kasvas 43%, siis tõusis tööliste arv kõigest 24%, tähendab, vähem töölisi valmisitasid rohkem kaupa. 1914—1925. aastate kestel ketras üks ketraja aastas keskmiselt 17—20 palli lõnga, 1933. aastal aga — 28 palli. 1914—1925. aastate kestel kodus üks kuduja aastas keskmiselt 20—25 tuh. jardi¹ riidet, 1929. a. — 39 000 jardi ning 1933. a. — 58 000 jardi. Kõik see suur tööviljakuse kasv sündis peaaegu täiesti ainult tööliste musklilõu pingutamise arvel, ilma et nimetamiseväärt tehnilisi uuendusi oleks tehtud.

Kaugelt suuremas osas jaapani vabrikutes kestab töö 12—14 tundi päevas. Ühe ametliku uurimuse andmetel oli 1936. a. 1275 suures masinaehituse tehases 12-tunniline tööpäev. 23% kõigist masinaehituse tehastest töötasid 12¹/₂—13¹/₂ tundi päevas (üks vahetus muidugi) ja 20% — üle 14 tunni päevas. Paljudes tekstiilvabrikutes kestab tööpäev 16—17

¹ jard — 36 tolli — 91,44 sentimeetrit.

tundi. Jaapani leht „Japan Chronicle“ teatas käesoleva aasta jaanuaris, et ühes suuremas tekstiilvabrikus kestab tööpäev 19 tundi. Selle vabriku nime jättis leht aga targu ütlemata. Lisaks kõigele sellele on Jaapanis praegu 1—1½ miljonit töötatöölist.

Puuvillavabrikantide kasud aga on seda suuremad, mida viletsam on tööliste olukord. Nii said puuvillavabrikute aktsionärid/1932. a. 15,5% dividendi, 1933. a. — 18%, 1936. a. — üle 20%. Kasud aina kerkivad! Keskmiselt said kapitalistid tööstuses 1936. a. esimesel veerandil kasu 14,7%, kusjuures mõnedes ettevõtetes kasu ulatas kuni 44,4 protsendini.

Ameerika Ühendriigid

Kui 1923—1925. aastatel keskmist üldist palgasummat võtta 100-na, siis oli see arv 1929. a. 104, 1932. a. — 43,5 ja 1936. a. — 90,5. Nii on palgad veel 13,5 punkti võrd madalamad kui 1929. a. Tööliste arv aga oli 1936. a. kõigest 6,6 punkti võrd madalam 1929. a. arvust. See näitab üldist palkade langust 7 punkti võrd ning töövõljakuse tõusu. Ameerikas on töövõljakus 1923. aastast saadik kasvanud 60%. Eriti kiire oli see kasv kriisiaastatel ja vahenditult selle järel (1929—1935. aastate kestel kasvas töövõljakus „Economic Notes“ andmetel 43%). Autotööstuses kulus, näiteks, ühe auto valmistamiseks 1930. a. 24 inimtööpäeva, 1935. aastal aga veel kõigest 16 inimtööpäeva.

Pole huvitusetu võrrelda ameerika tööliste palka trustide ja vabrikute direktorite palkadega. Vabrikantide andmetel oli 1936. aastal tööliste keskmine aastapalk ümbertöötavas tööstuses 1115 dollarit (ja seda sel tingimusel, kui tööline aasta läbi vahetpidamata töötas, mida tegelikult aga mitte ei olnud). 1929. a. oli seesama palk 1300 dollarit. Suure autotrusti „General Motors'i“ direktorite palgad olid 1935. aastal 50—100% suuremad kui 1934. aastal. Direktor Alfred Sloane sai 1935. a. palka 374505 dollarit, s. o. 336 tööliste aastapalga (kui võrrelda seda arvu tööliste ülaltoodud 1936. a. palgaga). „Fisher Body“ vabriku direktor sai 1935. aastal 221547 dollarit palka. Muuseas peab arvesse võtma veel seda, et niisugused direktorite, ametnikkude jne palgad kapitalistliku statistika poolt võetakse tööstuses väljamakstud üldise palgasumma hulka, ning seega muidugi võltsivad nad tuntavalt tööliste nn. „keskmisi“ palkasid, mis selle üldise palgasumma alustel välja arvatakse. Selle tagajärjel paistavad töö-

liste keskmised palgad märksa kõrgemad olevat, kui nad seda tõepoolest on.

Mis puutub tööpuudusesse, siis on Ühendriikides praegu umbes 9½ miljonit töötatöölist. 1931—1932. aastal oli töötatöölisi 16—17 miljonit. Ühendriikides on ametlikult maksmas kaheksatunniline tööpäev, mis aga kapitaliste ei takista iseäranis organiseerimata töölisi — ja neid on määratu enamus — ka kauem kurnamast. Eriti sünnib seda mõningates tööharudes lastetööjõuga.

Inglismaa

Tööliste „keskmine“ rahapalk tõusis 1936. a. ametlikkude andmete järgi kriisieelse 1929. aasta tasemele. Kuid paljude tööstusealade tööliste palgad on veel praegugi hulga madalamad 1929. a. palkadest (metallistidel, puuvillatöölistel, raudteelastel jt). Viimase kahe aasta jooksul on palgad tõusnud 3—4%, kuid tähtsamate toiduainete hinnad tõusid üksi 1936. a. kestel 30—60%. Kapitalistide kasud aga kasvasid viimase kahe aasta jooksul keskmiselt 28,6%. Sõjalisi tellimisi täitvate tehaste kasud on 1932—1936. aastate kestel suurenenud koguni tervelt 210%. Milline kujukas, masendav pilt võrreldes tööliste palkadega! Kuna raudteelaste palgad kriisieelsest tasemest hulga madalamad on, said aga näit. 4 raudteekompaniid 1936. aastal 36½ miljonit naelsterlingi kasu. Vaat, miks tööliste palgad madalad on! Praegu on Inglismaal üle 20 miljonäri rohkem kui enne maailmasõda. Tööliste elutase on aga väga madal. Inglise professor Orr arvas välja, et selleks, et inglise rahvas võiks normaalselt, tarvilikul määral süüa, peab ta sissetulek 50% suurem olema kui praegu. Teiste sõnadega tähendab see seda, et inglise rahvahulgad kannatavad suure alatoitluse all, kõigepealt käib see muidugi töölisteklasi kohta.

Tööpinevus ja töövõljakus aga kasvavad alatasa. Kui tööstuse toodangu indeks 1936. a. oli 39% suurem 1932. a. indeksist, siis kasvas tööliste arv sellesama aja jooksul kõigest 16,5%. 1924. a. valmistas üks tööline kuus 25 tonni malmi, 1936. a. aga 41 tonni. Söetööstuses oli ühe tööliste toodang 1920. a. päevas 14,54 tsentnerit, 1935. a. aga 23 tsentnerit. See on kapitalistliku higijamamise süsteemi kõvenemise tagajärg.

1929. a. lõpul oli Inglismaal 1 281 000 abisaajat töötut, 1932. a. lõpul — 2 757 000 töötut ja 1937. a. mais — 1 455 000 töötut,

s. o. 10,9% töötavate tööliste arvust. Iga üheksas tööline on seega töötaja. Pealeselle on veel suur hulk töötuid, kes minigisugust abi ei saa. Neid statistika üldse ei arvesta. Ja Inglismaal valitseb ometi majanduslik tõus, mis kriisieelsest tasemest üle ulatab. Kuid tööpuudus on veel suurem kui enne kriisi. See on kapitalistliku ratsionaliseerimise tagajärg. Inglismaal on rida nn. „depressed areas“, tööstuseraioone, kus kestab laostumine, kus pole majandusliku olukorra paranemist, — ja seal on tööliste olukord ütlemlata ränk. Seal on iga viies tööline töötaja, ning nälg valitseb paljudes tööliste perekondades.

Prantsusmaa.

Teatavasti kestis majandusekriisi süvenemine Prantsusmaal kauem kui teistel imperialistlikudel maadel, ja alles kõige viimasel ajal on tundemärke, mis sellest räägivad, et Prantsusmaal majandusekriis oma sügavpunktist on üle jõudnud. Üldine väljamakstud palgasumma oli 1930. a. — 122,2 miljardit franka, 1931. a. — 116,8 mlrd. fr., 1932. a. — 105,9 mlrd. fr., 1933. aastal — 101,1 mlrd. fr., 1934. a. — 93,0 mlrd. fr., 1935. a. — 87,2 mlrd. fr. Seega on üldine palgasumma nende aastate kestel langenud 28,6%. Söetöölise palgasumma langes 1930—1935. aastate jooksul 40% võrd, kuid söetöölise arv aga kasvas 36%. Mäherdused käärid, mis näitavad tööliste olukorra halvenemist! Hinnad aga näitavad viimasel ajal järsku tõusu. 11 tähtsama esimesejärgu tarbeaine hinnad tõusid 1936. a. veebruarist kuni 1937. a. veebruarini 43%, kuna palgad sellele tõusule kaugeltki järele ei jõudnud. Eriti, kui arvesse võtta seda, et 1936. a. sügisel franga kurss langetati (devalvasioon). See kapitalistide samm tühistas tuntaval määral need võidud, mis prantsuse töölised 1936. a. suvel võimsa streigiliikumisega kätte võitsid. Niisugused suured prantsuse tööliste saavutused nagu 40-tunniline töönädal (ilma palgakärpimiseta), kahenädaline puhkus ühes palga edasiisaamisega, — mis on rahvaväerinna poliitika tulemuseks, — on prantsuse tööliste klassil veel praegugi alal ja ta ei mõtlegi neid saavutusi käest ära anda. Prantsuse ühtsete ametiühingute kesknõukogu esimees Jouhaux rääkis tänavu kevadel prantsuse tööliste olukorra kohta pärast mulluseid juunikuu streike järgmist: „Kokkuleppe sõlmimisel tuli tutvuneda mõnede tööalade tööliste ja eriti naistöölise palgaoludega. Ja jubestunult nägime

meie, et palk on võrratult madal! See oli uus valem, kuid ta seletas ära suure osa tööliste meeleheitliku moraalse ja ainelise olukorra... Seni arvati, et võrratumad tööpalk on erand. Nüüd aga veenduti imestanult selles, et see on peaaegu üldine nähe“.

Prantsuse väga puuduliku statistikajärgi oli registreeritud töötuid 1935. a. — 465 800 in., 1936. a. — 475 200 in., 1937. a. mais — 374 300 in. See arv püsib Prantsusmaa kohta kõrgel tasemel. Endastmõistetavalt avaldab see töötatöölise hulk tugevat survet tööliste palgade peale.

*

Niisugused on lühidalt tööliste palgaolud tähtsamatel imperialistlikudel maadel. Töölisklass neil maadel peab võitlust oma olukorra parandamise eest. Viimastel aastatel näeme meie peaaegu kõigil maadel tuntavat streigiliikumise tõusu, ametiühingute liikmete arvu hoogsat kasvu ja tööliste järjesti suurenevat tungi oma ridade ühtsuse poole.

Suurest streigilainest Prantsusmaal mulju juunis ja juulis võttis osa mitu miljonit töölise. Nad saavutasid palgatõusu 7—15% ja mõnel pool isegi kuni 100% (seal, kus palgad hirmus madalad olid). Pealeselle saavutasid nad veel kollektiivlepingute seaduse, 40-tunnilise töönädala ja 2-nädalise puhkuse (millest ülal juba jutt oli), valitavad töölistedelegaadid vabrikutes, kes tööliste huvide valvel seisavad jne. Inglismaal on streigiliikumine alles vähe arenenud, on vaid üksikud väiksemad streigid (näit., Londoni taksi-autode ja autobusside juhtide streigid, siis streigid mõnedes söekaevandustes jne). Am. Ühendriikides on viimasel ajal olnud rida suuremaid streike, — 80 000 terasetöölise streik, mis läks veriste kokkupõrgeteni politseiga, kusjuures 12 töölise surma said ja mitusada haavata; 90 000 autotöölise streik Fordi vabrikutes Detroitis jne. Need streigid lõppesid tööliste suure võiduga. Ka Jaapanis kasvab streigiliikumine. Kui seal 1936. a. esimese kolme kuu kestel oli 391 töökonflikti 14 237 osavõtjaga, siis tänavu esimese kolme kuu kestel oli töökonflikte 704 ja neist osavõtjaid 63 117. Streikisid Tokio trammi- ja autobussitöölised (10—12 000 in.), Mitsubisi lennukitehase töölised (3400 in.) jne. Ka fashistliku diktatuuri maadel, Itaalias ja Saksamaal, võtab tööliste streigiliikumine kõigist raskustest hoolimata hoogu. Itaalias olid streigid Turinis, Genuas, Milanos jm. Saksamaal oli Saksamaa kom-

partei keskkomitee andmetel 1936. a. 1. oktoobrist kuni 1937. a. 1. veebruarini sada mitmesugust tööliste väljaastumist ettevõtjate ning faschistliku riigi vastu palkade ja muude küsimuste alal. Neist väljaastumistest oli 43 — metallurgia-tehastes, 20 — kaevandustes, 11 — ehitusetööl jne.

Kõik see, mis meie ülalpool nägime, kinnitab neid Lenini sõnu, mis ta ütles 25-aastat tagasi¹: „Kodanlised reformistid, ja nende järel mõned oportunistid sotsiaaldemokraatia ridadest, kinnitavad, et kapitalistlikus ühiskonnas masside vaesenemist ei sünni. „Vaesenemisteooria“ olevat ju vale: masside heaolu kasvab, kuigi pikkamisi — kuristik varakate ja varatute vahel ei süvene, vaid väheneb.

Viimasel ajal tuleb masside ees ikka enam ja enam näitlikult ilmsiks niisuguste väidete kogu valelikkus. Elukallidus kasvab. Tööliste palgad, *isegi* kõige visama ja tööliste jaoks *kõige* edukama streigivõitluse juures, kasvavad palju aeglasmalt, kui suurenevad tööjõu vajalikud väljaminekud. Selle kõrval aga kasvab kapitalistide rikkus peadpööritava kiirusega.

...Nii toiduainete kui riietuse, nii kütte kui korterite hinnad — kõik on tõusnud. Tööline vaeseneb *absoluutselt*, s. o. jääb endisest otsekohe vaesemaks, on sunnitud elama halvemini, — sööma kehvalt, kannatama rohkem alatoitluse all, elutsema keldrites ja pööningutel“.

Need tabavad sõnad on nagu otse tänapäeva jaoks kirjutatud.

Kuid tänapäev paistab kapitalistlikkude maade töölisteklassile ta viletsus ning selle suurenemine seda teravamalt silma, mida kiiremini tõuseb sotsialistliku maa, Nõukogude Liidu, töölisteklassi heaolu. Teated Nõukogude Liidu töölisteklassi reaalsalga hoogsast ja vahetpidamata kasvust ulatavad kapitalistlikkudel maalil ikka laiemate töölistehulkade sekka. Seda ei suuda keelata isegi must faschistlik tagurlus. Ja see annab nende maade töölistele ikka ja jälle uut jõudu oma võitluse jätkamiseks endi olukorra parandamiseks ning kapitalistliku kurnamiskorra hävitamiseks. Nõukogude Liit oma stalinliku Konstitutsiooniga on selleks heledaltsäravaks hiiglamajakaks, mis paistab kogu kapitalistliku maailma kurnatutele ja rõhututele.

¹ Lenin, venek. teostekogu, XVI köide, lk. 212.

N. Karotamm.

Lenini plats Rostovis-Doni ääres.

(Sojusfoto)

JOONI EESTI RAHVUSKULTUURI ARENGUST

KAKS sammast on, millele tänapäevane faschism Eestis oma marurahvusluse propaganda *ajalooliselt* rajab: esiteks, et praegune kord, faschistlik diktatuur, Eestis olevat samane, mis eestlastel oli Lembitu ajal, s. o. enne sakslaste tulekut, kui Eesti veel vaba maa ning riik oli; ja, teiseks, et eesti rahvas ei ole klassivahepid tundnud, olevat olnud vaid ühtne rahvustervik, ilma mingi kihivahedeta; ja niisugune kihivahedeta pidavat olema nüüd ka rahvuslikult „uuestisündinud“ faschistlik Eesti.

Tähendame mõõdamines, et ei üks, ega teine neist „sammastest“ eesti algupära ei ole, vaid Hitleri „vaimu“-varast on laenatud. Kordub ammune nähe: põlvede viisi kirjutasid eesti rahvuslikud ja muud sulemehed odavatest saksa väljaannetest jutukesti ja laulukesti „maa keelde“ ja panid neile — *omad nimed* alla. Justament nagu tänapäevased valitsejad: võtavad Hitleri ideekesed ja pasundavad Isamaaliidu kõnetoolilt: meie ei taha ei itaalia, ega saksa eeskujuga jälgida, vaid oma eesti oludele vastavat korda luua! Vahe seisab siiski selles, et need endise aja isamaalased seda näppamist lapsikust meelest ja harjunud kombe järele tegid, tänapäevased võimumehed sellega aga oma jöhkrat kurnamis- ja vägistamispoliitikat kinni katta püüavad.

Kuidas on siis tõepoolest lugu nende „sammastega“? Ons tänapäevasel Eestil tõesti midagi ühist Lembitu aegse Eestiga? Mida kujutas endast Eesti sel ajal, kui Lembitu ta silmapaistvamaks vanemaks oli, s. o. enne sakslaste tulekut?

Kõigepealt ei olnud siis üldse mingit Eestit tänapäevases mõttes, s. o. mingit ühtset *Eesti riiki*; olid üksikud sugud ja suguharud, kes igaüks omaette elu elasid, tihti peale üksteisega vaenujalalgi seisid. Harvasti sündis, et üks suguharu teisele appi läks, kui sellele võõrad väljast kallale tungisid. Meie teame ajaloost, kuidas sakslased ühes lätlaste ja liivlastega Ugandimaad (Tartumaad) röövimas käisid, ilma et teised eesti suguharud oleksid mõtelnudki ugandlastele appi minna; niisamuti oli lugu, kui sakslased oma kaaslastega Sakalale (Viljandimaale) kallale tungisid: Sakala vanem Lembit tegi lepingu — Novgorodi vürstiga, et see appi tuleks (see lubas, kuid jäi hiljaks), aga meil pole andmeid, et Lembit Järva, Harju ja Viru *eesti* vanematelt oleks abi saa-

nud, kuigi siin ka nende endi saatus kaalul oli.

Meie ei taha pikemalt peatuda nendel suguharu vahekordadel, tähendame ainult, et nende jäänused tänapäevani alal on hoidunud ja nüüdki muu seas selles teravuses, mis „mulkide“ küsimuse käsitamisel tänapäev esineb, nähtavale tulevad, kuigi nüüd küsimuse sisu sootuks uus on ja nimelt selles seisab, et „mulkide“ ühinguksse valitseva faschistliku kildkonna lavakiht on koondunud, kes teisi kodanluse kihte nii valitsusevõimu juurest, kui majandusliku röövimise võimaluste juurest eemale tõrjub.

Meil on tähtis nimelt, esiteks, seda alla kriipsutada, et niisuguses suguharukorras, kus iga suguharu veel oma ette elas ja ühtse riigi loomine, mis kõik suguharud oleks ühendanud, alles kaugema tuleviku küsimuseks oli, mingisugusest *ühtestest rahvusteriikust* juttugi ei võinud olla. Rahvuse mõistegi oli veel tundmatu. Vaevalt et see sõnagi (esialgu kirjutati „rahvaus“) ise palju üle saja aasta vana on. Ei saa sellepärast juttu olla ka praeguse faschistliku marurahvusluse propaganda pookimisest Lembitu aegse ühiskonnakorra kättele otsa. See oleks ajaloo otsekohene võltsimine. Ei saa niisamuti ka eesti suguharude võitlust saksa röövrüütlite vastu oma vabaduse kaitseks ja eriti hiljemaid ülestõuse röövrüütlite vastu, kes eestlasi rõhusid ja kurnasid, rahvuslikkudeks võitlusteks tembelada, kuna nad tegelikult olid talupoegade ülestõusud feodaalide vastu. Piirdume siin selle märkusega, lootes edaspidi eritarkis selle teemi juurde pikemalt tagasi tulla, et eesti marurahvuslaste faschistlikku ajaloo võltsimist paljastada.

Teiseks ei saa mingil viisil võrrelda vana eesti, s. o. sakslaste tuleku eelse aja demokraatiat praeguse faschistliku diktatuuriga ega kodanluse diktatuuriga üldse mitte. Tõsi küll, Lembitu aegne Eesti ei olnud enam suguharukord ta tervel kujul; see kord oli juba lagunemas: selles ühiskonnas olid juba kihid tekkimas, kuigi välispidi suguharukord veel maksev oli. „Riigiloomise esimene katse — kirjutab Engels oma raamatus „Perekonna, eranduse ja riigi tekkimine“ (eestik. tõlge, lhk. 87) — seisab selles, et suguharud lõhki kiskuda, iga suguharu liikmeid eesõigustatuiks ja teise järgu liikmeteks lahutades“. Nagu vanemast eestlaste

kohta käivast ülevaatlikust ajaloolisest tõesest — Läti Hindreku kroonikast — näeme, olid eestlastel sakslaste tuleku ajaks juba omad eesõigustatud ollused tekkinudki, keda Hindrek „vanemateks“ (seniores) ja „paremateks“ (meliores) nimetab. See oli kahtlemata algus — eesti oma feodaal-aadli väljakujunemiseks, kui suguharude vahekorid ilma välise vahele tungita oleks saanud edasi areneda, ja sealt edasi ka oma riigi loomiseks — muidugi raskete sisemiste võitluste teel, nagu feodaalriigid harilikult sündisid. Rõõvrüütli sissetung andis sellele arengule aga teistsuguse käigu.

Meil ei ole küllaldaselt andmeid, et tõendada, kui kaugemale see tekkimisel olev aadel oma eesõigusi juba kindlustada oli suutnud, kuid see jaotus „on tähtis, sest et ta meile neid uusi ühiskondlikke ollusi näitab, mis tasahiljukesi olid välja arenenud“ (Engels, sealsamas, lhk. 86). Oli veel teisigi vana suguharukorra lagunemise nähteid, nagu orjapidamine, kaubitsemine jne. Kuid see lagunemise protsess polnud siiski veel jõudnud vana suguharukorra demokraatiat kõrvale tõrjuda. Läti Hindreku „maja“ oli nähtavasti suguharukorrale omane suguharuliikmete üldine koosolek ühiskondlikkude küsimuste otsustamiseks. Tähendab — mitte feodaalhärrad, veel vähem fashistlikud diktaatorid ei otsustanud rahva üldiseid asju, nagu seda nüüd fashistlikud diktaatorid teevad, vaid rahvas ise oli oma peremees ja käskija, oma ühiskondlikkude küsimuste otsustaja, ja seda nimelt otsesel teel, üldisel rahvakoosolekul. On ometi käega katsutav, et see mõõtmata kaugel on tänapäevasest seisukorrast Eestis, kus üks inimene seadusi annab ja isegi põhiseadust tarvilikuks ei peeta rahvahäletusele panna! Vastupidise tõendamise, nagu seda fashismi agitaatorid Eestis tänapäev teevad, on ajaloos kõige jämedam võltsimine hulkade hullutamiseks.

Kihinemise protsess, mis, nagu tähendasime, juba enne sakslaste tulekut suguharukorra rüppes oli alanud ja juba teatud silmanähtavaid tagajärgi saavutanud, kestis võraste maavallutajate all edasi, peamiselt küll majanduslikul alal. Vana suguharukorra põhjal olid suguharu liikmed küll veel poliitiliselt üheõiguslised, kuid varanduslikud vahed olid juba tuntavad. Orjadeks kasutati küll veel sõjavange ja rõõvsaaki, kuid vahed kehvamate ja jõukamate vahel olid juba olemas, ning need vahed aina suurenesid

uute feodaalperemeeste valitsuse all. Rahvalooming, eriti rikkalik rahvaluule sellelt alalt, mis feodaalajast meie päevini on alal hoidunud, kõneleb sellest sedavõrd selget keelt, et tarvitseb vaid lühikesi jooni tõmmata, ja kõik see fashistlikkude sulemeeste ja suusõnaliste agitaatorite kunstlik ehitus mineviku Eestist, kui kihitust rahvatervikust, variseb jalamaid varemeiks.

Tõsi küll, eesti kirjanduseteadlased on — meelega ja teadlikult võltsides — püüdnud seda kihinevust minevikus kinni mätada. Tuntum eesti kirjanduseloolane Mikkel Kampmann (nüüd fashististatud nimega Kampmaa) läheb koguni niikaugele, et oma kirjanduseloos kinnitab: „Vaesuse probleemi eesti rahvalaul ei käsitle“. Meie laseme paari kehvikut Kampmaale rahvalauluga vastata. Lesk sulasena kaebab oma viletsuse üle:

Mina vaene leskinaine!
Ära mind toasta aeti!
Toasta, toa eesta,
Väravalt, vainult!
Nõnda vaene leskinaine
Kui see väli aiata;
Kõik lambad sisse laduvad,
Kari sisse kalluteleb.
Nõnda halba leskinaine
Kui see tuba katukseta;
Kõik vihmad peale vibuvad,
Kõik sajud peale sajavad!

Ja vaene vabadikunaine kurdab küla-rahvale oma häda:

Ärge te naerage minuda,
Et mul põlle pakeline,
Tanu takulõngaline,
Särki seljassa sinine,
Sukad jatkud jalassa,
Kindad käperdud käessa,
Undruk üksilõngaline.
Ma vaene vabatme'e naine,
Sandikene saunanaine...
Kellele häda kõnelen?...
Kivi on kõrk, ei kõnele,
Paas on paksu, ei pajata,
Kändu kurti, ei kõnele...
Palusin paja aseta,
Tahtsin taaritõrre maada.
Oh jumal, jumalukene!
Pada mul välja päisatie,
Ennast peale heidette;
Kesa peal nüüd keedan leeme,
Tuules taarini hautan...

Jõukas aga sõidab läbi küla, nii et
Paugub paasine tänava...
Helgib helmine hobune,
Raksuvad rahased rangid,
Värv hakkab värisema,
Tammest tänav tärisema...

Ja kui rikka pere noorik oma vanematele käima sõidab, siis kiitleb ta:

Panen saani saiakotid,
Saani korvi koogikotid...
Ei ma kuku kehvusest,

Ega veere vaesusest,
Täis olen cuisil, täis olen päisi,
Täis olen päini päädikuida,
Silmini sealihada,
Kaelani kanamuneda...

Need lühikesed, kuid väga iseloomustavad näited vanema aja rahvaloomingust, millistele õige suurel arvul sellesama-loomulisi lisaks võiksime tuua, mis sulaste, vabadikkude, orjadega ümberkäimisest, nende töötingimustest, töötasust, lütsamisest jne jutustavad, näitavad, kui vähe kodanliste ajaloolaste ja poliitikute tõendusdused kihistust, ühtsest rahvatervikust väärt on. Selle ajaloovaltsimisega ei saa kaotada inimsoo ajaloost seda tõde, et suguharukorra lagunemisega — ka eestlastel — hakkas uus, kihiline ühiskond välja arenema, „ja see uus ühiskond ise ei ole oma poolkolmat-tuhande aastasel kestvusel iial midagi muud olnud, kui väikse vähemiku arenemine suure kurnatud ja rõhutud enamiku arvel“ (Engels, seal-samas, lhk, 75).

*

Aastasadu väldanud ordu- ja piiskopi-valitsus, siis pikemat aega kestnud Rootsi valitsus, mille all terve eestlaste maa ühendatud oli, ja niisamuti vene valitsuse aeg tasandasid tuntavalt endiseid vahesid suguharude (maakondade) vahel ja valmistasid teed ühtse rahvuse mõistele ja tundele. Kuid see tunne, see mõiste ei saanud niikaua tekkida, kui eestlased pärispõlve korras igasugusest avalikust elust eemaldatud olid. Seda korda õnnestas juba XVIII sajandil mõisamajapidamistesse tungiv kapitalism, areneva kaubanduse ja kapitalistliku tööstuse näol. Mõisnikkude majapidamine hakkas ikka suuremal ja suuremal määral raha nõudma, pärispõlve majandus seda aga ei andnud: talupoeg andis mõisnikule omaenda ning oma sulaste tööjõu — see oli kõik, mis talanda oli. Ja see tööjõud oli pärispõlve korras äärmiselt vähe viljakas, oli ju tehnika väga madal.

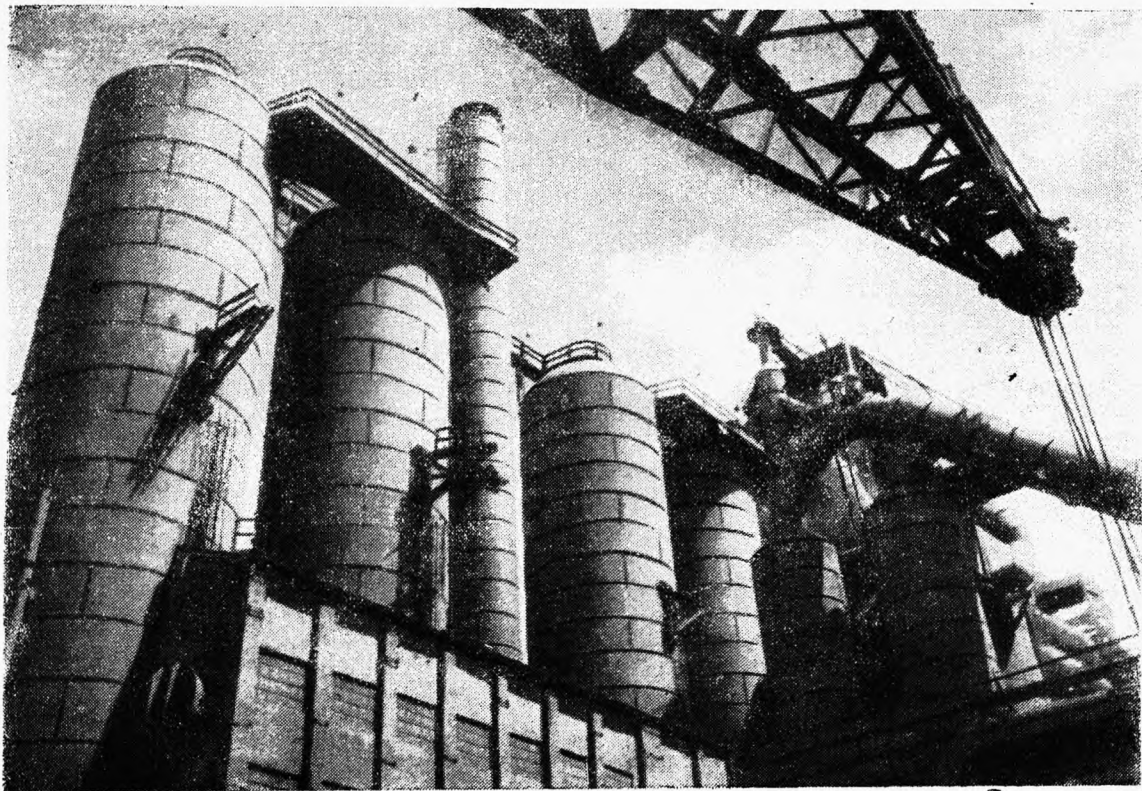
Juba XVIII sajandi lõpul näeme seega mõisnikkude endi ridades küsimuse üles tõstatavat: kuidas talurahvalt suuremat sissetulekut saada, s. o. kuidas ta tööjõudu viljakamaks teha. Kogu oma tagur-lusest hoolimata said mõisnikudki aru, et talupoeg siis viljakamalt võib tööd teha, kui tal vähemgi kindlustus on, et suuremat saaki tal käest ei võeta, s. o. kui talupoeg ises. isvuse saab. Kuid seda võimalust ei julenud orjapidajad ette kujutada; neid kohutas juba see paljas

mõte — talupoja-orjadest ilma jääda. Ja sellepärast püüti sellesama pärispõlve raamides siit lappida ja sealt paigata, ilma et talupoja seisukord oleks kindlunenud või mõisniku sissetulek suurenenud. Rida korraldusi ja seadusi XVIII sajandi lõpul ja XIX sajandi algul näitasid ainult ummikut, kuhu pärispõlvekord oli jooksnud ja kust tal selle korra raamides pääsu ei olnud — arenev kapitalism nõudis selle korra purustamist. Talupoegade korduvad rahutused tegid seisukorra ähvardavaks ka riiklikus mõttes — oli ju terve Euroopa prantsuse kodanluse hiljutise revolutsiooni ning sellele järgnenud Napoleoni sõdade mulje all, mis äärmisele ettevaatusele manitses.

Nii valmis XIX sajandi algul „talurahva vabastamise“ idee, mis Eestimaal 1816. a. ja Liivimaal 1819. a. seaduseks sai. Selle seaduse aluseks oli kapitalismi põhimõte — vaba võistlus: ühiskondlikud jõud saavad kõige paremini areneda, kui nad seaduslikult vabad on; vabas võistluses arenevad kõige tugevamad välja ja tõstavad kõige rohkem ühiskonna jõukust, ühiskonna rikkust. Et tegelikult vabast võistlusest seal, kus kõik valmistamis-abinõud ühe käes, teisel aga muud ei ole kui oma tööjõud, — et seal mingist vabast võistlusest juttugi ei saa olla, seda kapitalist muidugi avalikult ei ütelnud, sest tema oli ju kapitali peremees.

Ka nõndanim. „talurahva vabastamine“ andis talupojale seaduslikult vabaduse, kuid maa jäi viimse sammuni mõisniku cmaks. Võistle siis siin mõisnikuga, kui sa päevagi muidu elada ei saa, kui pead mõisnikult maad nõutama. Tingimused võis mõisnik „vabalt“ määrata — oli ju temagi vaba mees oma omanduse juures. Nii et majanduslikult talupoeg edasi mõisniku mõju alla jäi, kes teda nüüd ainult teise nime all — rendi näol, tarvitava maa eest — ennast orjama sundis. Ja teoorjuseks hakatigi teorenti nimetama, sest vaevalt millegi poolest läks see „rent“ endisest pärispõlve orjusest lahku.

Kuid midagi õige põhiolulikkude oli siiski selle „vabastamisega“ sündinud; see oli katki lõiganud selle ühiskondliku nabanööri, mida pidi talupoeg sinnamaani mõisniku küljes rippus ja temaga koos pärispõlve-ühiskonna terviku moodustas: ei saa olla pärispõlve-ühiskonda ilma talupojata, nagu ei ole teda ilma feodaalse härrata. Nüüd oli see ühiskond siiski hävitatud, ja talupoeg sai omale kogukonna näol oma enda organisatsiooni, kui uue ühiskondliku rakukese.

Stalini nim. Magnitogorski metallurgiakombinaadi kõrghi.

(Sojusfoto)

Tõsi küll, algavas teoorjuse korras jäi sellest esialgu üpris väga vähe järele, ja orjus läks osalt isegi veel raskemaks kui ta sinnamaani oli olnud. Kuid see tuli alles järele. Esialgu tõstis uus seadus, mida ammu juba oodati, siiski talurahva meeleolu. Loodeti, nagu varemaltki oli loodetud, et kord ometi uus seadus paremust toob.

See silmapilk langes ajalooliselt ühte õige tugeva rahvusliku liikumisega — Napoleoni sõdade tagajärg — Lääne- ja Kesk-Euroopas, kust selle liikumise ideed ka Baltimaale ulatasid. Kuid siin puudus tal idanemiseks tarvilik pind. Pärispõlvest äsja alles vabanenud talurahvas oli liiga vähe nii majanduslikult kui vaimliselt rahvuslikuks liikumiseks ette valmistatud: majanduslikult oldi veel täiesti mõisniku maa peal, ja vaimliselt oli vähe neid, kes lugedagi oskasid. Nii on arusaadav, et see kõrgendatud meeleolu parema tuleviku lootustega, mis „vabastamise“ seadus silmapilguks tõi, ilma mingit rahvuslikku liikumist esile kutsumata pidi vaibuma. Ainult nõrku erandeid, nõrgakesi

sädemeid, ühte-kahte, tuleb vast nende sündmuste vastukajana märkida.

Otto Vilhelm *Masing*, Äksi kirikuhärra Tartumaal, oli küll esimene, kes seda nõrka meeleolupinda rahvusliku liikumise seemne külviks katsus ära kasutada. Et nimelt talurahva „vabastamise“ idee ning lootus selle „vabastamise“ pinnal talurahva seisukorda tuntavalt parandada, Masingul äratajaks oli, võib sellest arvata, et tema kirjandusliku tegevuse algus „vabastamise“ aastatega ühte langeb, ja see asjaolu eriti sellepoolest silma torkab, et Masing sellal juba üle 50 aasta vana oli. Kuid Masing ise, olgugi isa poolt eestlane, oli oma hariduse saanud saksa keeles, saksa vaimus, liikus saksa seltskonnas, saksa kultuuri õhkkonnas, ja jõudis sellepärast ainult — „maarahva armastamiseni“. Ta tegi, mis suutis: püüdis eestlastele sisulikult tõsisemat, küpsemat teadusevara lugemiseks pakkuda, kui seda pärispõlve-pastorid olid andnud, kes maarahvast vaimliselt alaealiseks lapseks pidasid. Masing läks rahva, kui täieealise juurde, ja tegi seda rahvale arusaadaval

keel — tundis ta ju eesti keelt lapsest saadik kui kodukeelt. Ta tõlkis maarahvale ta „vabastamise“ seaduse eesti keelde, nõudis täisõigusi ta keelele koolis ja ametikohtades, kuid — eesti *rahvuse*ni ei jõudnud siiski mitte. Sest „armas maarahvas“ ei näinud temagi veel mitte seda uut klassi peituvat, kes oma huvidega rahvuse, kui rahvaterviku, nimel oleks välja astunud, selle rahvusterviku feodaalse korra eesõiguste vastu võitlusesse viinud. Ja sellepärast surigi ta vaid „isamaa sõbrana“.

Kaugemale kandis nimetatud meeoleolu tõus teise haritlase — Riia Jakobi kiriku teenri poja, noore Kristjan Jaak Petersoni, (sündinud 1801, surn. 1822. a.). Selle juures sattusid ühte isiklik noorusevaimustus, Lääne rahvusliku liikumise õhin ja talurahva vabastamisega Eestis tõusnud meeoleolu. Ja noor haritlane, kes Tartus ülikoolis õppimise teisel aastal oli pidanud pooleli jätma, kandis oma nooruseerksuses Lääne-Euroopa rahvuslikud ideed üle eesti oludesse. Ta tahaks näha rahvuslikku liikumist ka eestlaste seas. Isiklikult püüab ta selleks rada rajada: esineb *eesti* haritlasena; kõneleb sellest, et eestlased mitte enam orjade mass ei ole, vaid et neil ka juba oma haritlased on; kannab eesti rahvariideid; püüab oma luuletustes kuidagi järele aimata eesti rahvalaulu vormi jne. Petersoni on hiljem „esimeseks noor-eestlaseks“ nimetatud. See pole täpne — Peterson oli, õigemini, esimene eesti rahvaslane. Noor-eestlase nimetuse all on pärasine Noor-Eesti liikumine teda oma eelkäijaks püüdnud tembeldada; kuid ka see pole õige. Noor-Eesti, kui imperialistliku ajajärgu

laguneva ja mädaneva kapitalismi esindaja, ajas Lääne-Euroopa imperialistliku ilma kõduneva ja ideede-lageda kultuuri vormi jaburdamisi taga, eitades üldse kirjanduses ja kunstis ideid, hukka mõistes kunstis mingisuguste ideede „teenimist“. Peterson oli vaimustatud rahvaslane, sel ajal edumeelsete ideede kandja, ja püüdis ka kunstis seda ideedeilma väljendada. Noor-Eestiga ühine oli tal iseene ülistamine, enese määratu kõrgeks ja tähtsaks pidamine. Mille taga siiski niisamasugune sisemine nõrkus oli kui noor-eestlastelgi.

Meie võime seega Petersoni esimeseks eesti rahvusluse idee kandjaks nimetada. Kuid ka tugevam jõud, kui seda oli Peterson, oleks sel alal vaevalt suutnud suurt korda saata, sest rahvuslikuks liikumiseks puudus Eestis veel ühiskondlik pind, ühiskondlik kiht, kellele see liikumine oleks võinud toetuda. Petersoni rahvuslik vaimustus oli võõrsilt toodud, oli Eesti pinnal alles liig varajane ja kadus sellepärast ühes Petersoniga, kel otsekohesest jätkajat ei leidunud. Järgnevad aastakümned arenes vaimline elu endist rada, kasutades mitte Petersoni nõrku rahvuslikke iduke, vaid Masingu tusedamat kirjandusevara rahva üldise vaimuelu tõstmiseks, ta kirjaoskuse ja teadmiste laiendamiseks, mis ei kannud rahvuslikku värvingut. Rahvuslik liikumine ja rahvuslike ideede levitamine kultuuri alal sai võimalikuks alles rahvuslikku liikumist kandva kodanliku klassi tekkimisega Eestis, mis vast teoorjuse lõppemisega kaasas käis.

H. P.

NÕUKOGUDE PALEE

AJALOOS on ehitatud paljugi losse ja paleesid. On ehitatud monumentaalseid ausambaaid ning rusuvaid pilvelõhkujaid, kõrgeid kirikutorne ja süngeid hauakambreid. Kuid kõik nad ehitati despootidele ja nende auks, kurnajatele ning nende kasuks, kes orjastasid rahvaid ja riike, olid kuulsad verevalamiste ja röövimiste, töörahva kurnamise ning rõhumise poolest.

Nüüd, kui on maailmas olemas sotsialismi maa, NSV Liit — sai võimalikuks ehitada paleed enamalt kurnatud rahvale,

vabale nõukogude kodanikule, mis on üht-aegu ka kõige suuremaks monumendiks proletariaadi geniaalsele juhile Leninile ja staalinlikule sotsialismi ajastule.

Moskvas, Kremli kõrval, Moskva jõe kaldal algas Nõukogude palee ehitamine. Praegu piirab ehituseplatsi kõrge plankaed ning platsil pole veel midagi seesugust, mis laseks märgata selle hiiglahoone välimust. Kuid palee on juba kindlasti kõigis oma üksikasjades — alates alusmüürist ja lõpetades Lenini kuju väljasirutatud käega — ehitusemeisterite plaanides olemas.

Lomonossovi nim. riiklik portselanitehas valmistab 24 portselanist bareljeefi Moskva-Volga kanali Hinki vaksali jaoks.

Pildil: Üks bareljeefidest — Moskvas ehitatava Nõukogude palee makett.

(Sojusfoto)

Mis aga enamlastel öeldud ning kirja pandud, see saab alati ka tegelikult teostatud. Enamlaste sõna — see on tegu.

Nõukogude palee ehitamise idee kujunes välja ja võeti vastu Liidu nõukogude kongressil 1922. aastal. Sel kongressil kinnitati ära Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liidu loomise dekreet, ning selleks, et seda ajaloolist akti väärikalt tähistada, otsustati ehitada Moskvas NSVL Nõukogude palee. Selle ettepaneku tegi kongressil sm S. M. Kirov, kes oma kõnes ütles:

— Ma arvan . . . , et see hoone peab olema kommunismi tulevase vägevuse, võidut-

semise embleemiks mitte ainult meil, vaid ka seal, Läänes . . . Meist räägitakse palju, meid iseloomustab igaüks sellega, et meie välgukiirusel pühime maapinnalt pankurite, mõisnikkude ja tsaanide lossid. See on tõsi. Püstitame siis nende asemele uue palee, tööliste ja töötavate talupoegade palee . . . ”

Sotsialismi suured võidud, esimese viis-aastaku plaani edukas teostamine lubasid meil Nõukogude I kongressi direktiivi täitmisele asuda. 1931. aastal kuulutati välja Nõukogude palee projekti loomise võistlus. Sellest võistlusest võtsid osa nii nõukogude kui ka välismaade arhitektid. Esitatud ka-

vad ei rahuldanud neid suuri nõudeid, mis seesuguse ainsa omataolise palee ette seati. Alles 1933. aasta maikuul võttis Nõukogude palee ehituse komisjon vastu nõukogude arhitekti B. Iofani projekti. Selle täienduseks asusid projekti kallal tööle peale ta autori veel arhitektuuri akadeemik V. Stshuko ning professor V. Helfreich.

Käesoleva aasta märtsis kinnitas valitsuse komisjon palee tehnilise projekti.

Käsitööprojekteerimisega käis ka tulevase palee asukoha uurimine ning ettevalmistamine. Vanad, äraiganenud majad, suur ja eemaletõukava välimusega kirik, mis lossi ehitamise platsil seisid, koristati eest. Uuriti maakihte ning tehti selgeks, kui sügavale tuleb rajada palee alusmüür jn. Kui kõik andmed nii palee asukoha kui ka palee enda ehitamisviiside ning materjalide kohta kindlaks olid tehtud, siis algas ehitusetöö.

*

Nõukogude palee kujutab endast toredat kõrget kunstipärast ehitust, mis väljendab vaba inimese rõõmu- ja edurohket ajastut N. Liidus. Ta saab olema kõige suurem hoone maailmas. Palee tippu saab ehitada Lenini saja meetri kõrgune kuju, ja kogu palee oleks nagu selle hiiglamonumendi aluseks.

Palee suurusel räägivad järgmised andmed: pikkus — 474,6 meetrit (ligi pool kilomeetrit), laius — 255 meetrit, kõrgus — 420 meetrit. Kogu palee võtab oma alla 109,7 tuhat ruutmeetrit maad. Hoone maht on ligi 6,5 miljonit kantmeetrit.

Selle tagajärjel, et palee ülespoole järkjärgult ikka kitsamaks läheb, pole tal seda rusuvat välimust, mis oleks olnud siis, kui palee seinad järsult otseloodis üles oleksid kerkinud, nagu see on omane New-Yorgi pilvelõhkujatele.

Peasissekäigu ees, mis Kremli pool asub, on ovaalne paraadiplats. Teiselpool asub niisamuti suur plats. Palee juurest lähevad läbi sirged, laiad uulitsamagistraalid. Kõik see võimaldab paleed näha kaugel ning ka ligidalt kogu tema ulatuses.

Kogu see suur ehitus, mille kõrgosa saab kaaluma üle poole miljoni tonni, rajatakse tugevatele ja sügaval asuvatele alusmüüridele. Neid alusmüüre saab olema üle kahe tuhande. Enamus neist asub 10—15 meetri sügavusel. Peamine alusmüür, mida praegu ehitatakse, kujutab endast betoonsõõri. Selle vundamendi kõrgus on 20,5 meetrit, laius — 3,5 meetrit. Ainuüksi selle vundamendi ehitamiseks kulub 100 tuhat kantmeetrit betooni. Üldse kulub alusmüüride

ehitamiseks 250 tuhat kantmeetrit betooni.

Et alusmüür sügaval asub, kus maaalused veed teda ajajooksul rikkuda võivad, tuli vundamenti selle vee eest kaitsta. Ümber alusmüüri olev maakiht pumbatakse puuraukude kaudu kuuma bituumenit (mäepigi) täis. See ei lase vett vundamenti ligi. Kõik alusmüürid ehitatakse eriliiki tsemendist, mida Nõukogude palee venekeelse nimetuse järgi hüütakse „DS“. Hoone peaosad ehitatakse erilisest mitteroostetavast „DS“ terasest valmistatud hiiglaruumistikuga ümber. See raamistik kaalub 228 000 tonni.

Palees saab olema palju mitmesuguseid ruume. Kuid peamiseks ruumiks on palee suur saal, kus võib korraga ruumi leida 20 tuhat inimest, s. o. sellesse saali mahub 30 reisijaterongitait inimesi.

Saal on määratud suurteks kongressideks, miitinguteks ja muudeks suurearvulisteks koosviibimisteks. Arusaadav, et staalinliku Konstitutsiooni ajastul seesugune suur saal väga tarvilik on.

Klassikalik amfiteatri ümmargune vorm on soodne selleks, et kõik koosviibijad saalis väga hästi näeksid nii presiidiumi kui ka kõnelejat. 51 rida platse on selles saalis. Areeni ehk presiidiumi koha läbimõõt on 20 meetrit. Saali kõrgus on 100 meetrit. Tuli arvesse võtta väiksemaidki asjaolusid niisuguse suure saali mugavustamiseks, — kõigepealt värsket õhu juurdevool ning kütmise küsimused. Et saalis kogu aeg värsket õhku oleks, selleks tuleb siin tunnis vahetada talvel 800 tuhat kantmeetrit õhku, suvel aga 1 mln. 200 tuhat kantmeetrit. Õhk, mis eriliste, istmete seljatugesesse peidetud, torude kaudu saali voolab, omab vajaliku temperatuuri. Võimsad õhupuhastajad viivad rikutud õhu välja.

Ringi ümber suure saali, mitmel korral, asuvad muud ruumid, — jalutusesaalid, einetruumid, suitsetamistoad, ooteruumid, eelsaalid, näitused jne. Siin asuvad ka muuseumide, raamatukogude ja teiste kultuuriasutuste saalid.

Palee „väikeses“ saalis on 5775 istekohta. See saal on määratud poliitiliste, ametiühinguliste, teaduslikkude jne kongresside ning istangute jaoks, niisamuti ka teatri- ning kinoetenduste ja kontsertide jaoks. Väikse saali juurde kuuluvad veel raamatukogu, lugemissaal ja kabinetid, neli auditooriumi, kus igaühes ruumi on 200—500 inimese jaoks.

Valitsuseliikmete, diplomaatliku korpuse, välismaade ja nõukogude ajakirjanduse esindajate jaoks on oma eriruumid erisisesekäikudega.

Palee maaalune osa kasutatakse ära siseseadete, ladude, teatrilava seadeldiste jne jaoks. Siia asutatakse ka eriline laboratoorium, kus aparaadid järjekindlalt registreerivad vundamenti ning kogu palee üksikute osade muutumisi, vajumist, niiskust jne.

Palee katused on lamedad, ja nad on ehitatud terrassidena, kust võib vaadelda kogu Moskvat ja ta ümbrust. Tõstemasinatega ning eskalaatoritega (liikuvate treppidega) võib kolme minutiga Lenini ausamba juurde, ligi 320 meetri kõrgusele — kõige kõrgemale terrassile — tõusta. Seesuguseid terrasse on paleel üldse 7.

Nõukogude palees võivad korraga ruumi leida kuni 30 tuhat inimest. Niisuguse inimhulga paleest lahkumine nõuab hoone sise-mise transpordi hästi läbimõeldud korraldust. Projektis on ette nähtud paleesse 148 lifti (tõstemasinat) ja 62 eskalaatorit ehitada. See transport võimaldab kõigil palee külastajatel siit 5—25 minutiga lahkuda, olenedes sellest, kus kohas külastajad viibivad. Tuleõnnetuse või avarii juhusteks on ette nähtud veel erilised väljakäigud.

Maaailmas on mitmeidki kõrgeid ja väga kõrgeid ehitusi ning hooneid. Kõige kõrgemaks ehituseks senini on New-Yorgi pilvelõhkuja, nn. Empire State Building, mis 407 meetri kõrgusele tõuseb. Pariisi Eiffeli torni kõrgus on 300 meetrit. Nõukogude palee kõrgus saab aga olema, nagu juba öeldud, 420 meetrit. Sellest on 100 meetrit hiiglasuurt Lenini kuju, mis valmistatakse kujurauja Merkurovi kuju järgi mitteroostetavast terasest.

See Lenini kuju, mis palee tippu püstitatakse, on meie ajastu hiigla mälestusemärk, ta on kõige suurem kuju, mille inimene üldse kunagi on püstitanud. Kuju üksikud osad räägivad ta suurusest: põlve läbimõõt on 8 meetrit, pea kõrgus — ligi 14 meetrit, käe pikkus — ligi 30 meetrit, väljasirutatud nimetissõrme pikkus on ligi 4 meetrit! Mõistagi, et seesugune monument väga kaugele paistab — mitte ainult üle terve Moskva, vaid ka väljapoole Moskvat. Pilviste ilmadega on kuju kahtle-

*NSV Liidu teeneline spordimeister ordenikandja
I. J. Anikanov.*

(Sojusfoto)

mata pilvedesse mähitud, sest ta asub väga kõrgel. Moskvas on aga väga palju selgeid ilmu, nii et Lenini hiiglakuju peaaegu alati nähtav on.

Nõukogude palee ehitamist on juba alustatud. Täies hoos käib alusmüüri betoneerimine. Varsti kerkib ehituseplatsil üles määratulusuur terasest raamistik, mille ümber kasvab siis graniit, marmor — kõik kõigeparemast ehitusematerjalist, mis meie maal saada.

Nõukogude palee saab väärikaks mälestusemärgiks Leninile ning saab oma arhitektuuris ja kunstikujus väljendada seda loova töö võimsust, hoogu ja suurust, elurõõmu ning vabadust, mis on omane stalinlikule sotsialismi ajastule.

A. Ossip.

„ÕIGETE KÜLVIKORDADE SISSESEADMISE“ PROJEKTI KOHTA

Missugused peavad olema mittemustamulla võotme külvikorrad?

MISSUGUSED peavad olema külvikorrad mittemustamulla võotme oblasti-tes? Ma arvan, et kõik külvikorrad (peale väikeste erandite) peavad kolmanda viis-aastaku lõpuks olema ristikheinaga külvikorrad. Kaheaastase ristikheina tarvituselevõtmine kõikides külvikordades vähendab tuntavalt teraviljakultuuride külvipinda. Sellepärast on kõige otstarbekohasem kuue-, seitsme- ja kaheksa-väljalised külvikorrad järgmiste mitmeaastaste heinapõldudega sisse seada:

ristikhein pooleaastase kasutamisega (ühe niiduga ja kesaks üleskündmisega);
ristikhein aastase kasutamisega (kaks niitu aastas, sügisel suviviljade külvijaoks üles künda);

pooleiseaastase kasutamisega (kolm korda niita ja kesaks üles künda);

kaheaastase kasutamisega (neli niitu, sügisel üles künda kevadise linakülvi jaoks).

Kolmandal viisaastakul tuleb neid ristikheina kasutamise skeeme teostada selle järgi, kuidas põllupinna struktuur rohke kündmise tagajärjel rikutud on ja selle järgi, kuidas põld toiduainetega varustatud on.

Ristikheinamaa kasutamine kesaks on tarvilik taliviljade külvipinna alalhoidmiseks ja viimaste viljakuse tõstmiseks.

Ristikheina tarvituselevõtmine külvikordades kogu külvipinna ulatuse loob eeldused viljasaagi progressiivseks kasvuks. Ühes sellega saab lina omale eelkäijaks kaheaastase kasutamisega ristikheina. Loomatoidu baas paraneb. Teraviljakultuuride külvipinna vähenemine võib (ülaltoodud ristikheinaga külvikordades) uute maade ülesharimisega tasatehtud saada.

Projektis räägitakse ainult põllu-külvikordadest, kuid ei märgita sugugi ära fermilähedasi ja heinakülvikordi. Kuid kolmandal viisaastakul seatakse sisse ka need külvikorrad, kuigi mitte veel kõigis kolhoosides. Kindla loomatoidubaasi loomiseks on tarvis paljudes kolhoosides fermilähedased või heinakülvikorrad sisse seada.

Seletame seda näitega. Kolhoosil on ligi tuhat hektaari külvipinda, tal on vähe harilikke heinamaid ja ta omab hästi arenenud karjakasvatuse (üks või kaks fermi). Niisuguseid kolhoose on metsastepis ja

stepivõotmes palju. Selleks, et karja toiduga kindlustada, peab nendel kolhoosidel suur silotaimede, loomatoidujuurikate ja rohelise lisatoidu põld olema. Kõige otstarbekohasem on neid kultuure kasvatada mitte üldise külvikorra põldudel, vaid üksikutel karjafarmi lähedastel maadkükkidel.

Asi seisab selles, et need kultuurid rohkesti tööd nõuavad ja tülikad vedada on. Kui neid põllu külvikorda mahutada, siis nõuab see suurt veokulu. Tuletame, näiteks, meelde, et rohelist lisatoitu on tarvis iga päev niita ja karjalautä vedada.

Sellepärast teengi ma ettepaneku projekti järgmist punkti panna: „Suurtes kolhoosides, kus on karjafarmid, seatakse peale põldude külvikorra sisse ka fermilähedane, territoriaalselt fermi ligidal asuv külvikord fermi varustamiseks mahlaka ja rohelise toiduga“.

Mõni sõna heina külvikorrast. Toome jällegi näite. Kolhoos harib kolmandal viisaastakul üles liigselt niisked maad (mineraal- või soomaad). Kuivatamine ja muud maaülesharimise tööd tehakse riigi abiga. Niisuguseid kolhoose on palju, peamiselt metsavõotmes.

Kui maa on üles haritud, siis pole otstarbekohane teda üldisesse külvikorda lülitada, kuna nendel maadel talivilja edukalt kasvatada ei saa. Sellepärast on otstarbekohane niisugustel maadel eriline heinakülvikord sisse seada, milles on üheaastane kultuur ja kunstlikud mitmeaastased heinamaad ning karjamaad. Siis saavad liigselt niisked maad kõige otstarbekohasemalt ära kasutatud.

Tähendab, niisugustel juhtumitel seatakse kolhoosides ühes põllukülvikorraga ka heinakülvikord sisse, mis plaanis ühes põllukülvikorraga ära märgitakse. Heinakülvikorrad on tarvis kolmandal viisaastakul nendes kolhoosides sisse seada, kus suured kompaktsed soistunud maaalad üles haritakse.

Sellepärast on soovitav projektisse järgmine punkt panna: „Mittemustamulla võotme kolhoosides seatakse uuesti ülesharitud liigselt niisketel maadel sisse heinakülvikord, mis plaanis üheväärselt põllukülvikorraga ära märgitakse“.

*Agronom S. Grischanin.
K.-h. „Pravda“.*

*Kolhoos „Vperjod“, Staraja-Russa raioonis, sai rikkaliku aiavilja saagi.
Pildil: Leningradi „Sagototorgi“ teenija kolhoosniku M. I. Tolstjäkovi käest kapsaid
vastu võtmas. (Sojusfoto)*

KÜLVIKORDADE ÜMBERKORRALDAMINE KARTULIKASVATUSE MAJAPIDAMISTES

Kartulikasvatuse majapidamiste külvikordade ümberkorralduse küsimus ei ole „Õigete külvikordade sisseadmise projektis“ vastupeegeldust leidnud.

Ometi on aga kartul paljudes Moskva, Leningradi, Ivanovo, Jaroslavi, Lääne, Kurski, Voroneshi ja Kuibõschevi oblastite raioonides ja Valge-Vene NS Vabariigis tähtsaks tehniliseks kultuuriks. Ta esitab oma nõudmised ka külvikorrale. Projekti näpunäide selle kohta, et „nendes mittemustamulla võotme kolhoosides, kus lina ei külita, jätta üks põld tervelt kesa asemel ristikeina ja timuti alla nende üheaastase kasutamise“, pole muidugi veel küllaldane.

Esiteks ei räägita siin midagi mustamulla võotmes asuvate kartulikasvatuse kolhooside külvikordadest.

Teiseks, ristikeina üheaastane kasutamine, liiategi veel timutiga, pole praegusel ajal terve rea majanduslike kaudluste pärast vastuvõetav. Meil on põl-

luheina seemet vähe ja ta on kallis. Ja üles künda seda põlluheina külvipinda, mis ilma uute harimiskuludeta veel soliidset heinasaaki võib anda, on praegu ilmselt otstarbekohatu.

Peale selle on kolhoose, kus karjakasvatus põlluheinale suured nõudmised esitab. Ristikeina üheaastase kasutamise ei saa neid nõudmisi rahuldada.

Ühes sellega esitavad mullatavate kultuuridega küllastatud külvikorrad põllupinna struktuurile eriti suuri nõudmisi. Ka need nõuded saavad ainult mitmeaastaste põlluheinte kaheaastase kasutamisega rahuldatud.

Muidugi pole see võimata, et mõned kolhoosid saavad rahuldatud ristikeina üheaastase kasutamise. Kuid seda ei või seaduseandlikul teel reeglina kindlaks määrata.

Piiritusetööstuse võotmes võtab kartul kolmandal viisaastakul suurema osa kolhooside külvikordade põllupinnast kuni

15 protsenti oma alla. Seitsme- ja kaheksaväljalised külvikorrad ühe kartulipõlluga vastavad sel juhul täiesti tööstuse nõuetele ja kolhooside edaspidise arenemise tingimustele.

Põldude hulga suurendamine kümneni on äärmiselt ebasoovitav. Mittemustamulla võõtme tingimustes, kus põlde lahutavad ojasängid, sood ja võsad, ja kus kolhooside põllud väiksed on, toob see endaga kaasa põldude üleliigse tükeldamise. Kuid see omakorda raskendab kolhoosides töö organiseerimist ja mehaniseerimist.

Külvikorra sisseseadmise ja omastamise juures on kultuuride õige järjekorra plaanil ja põldude ajaloo raamatul suur tähtsus.

Sellepärast on tarvis raiooni täidesaatekomiteesid kohustada külvikorraga ühes ka külvikorrade ülemineku plaani läbi vaatama.

Külvikorra kinnitamisest peale kuni ta

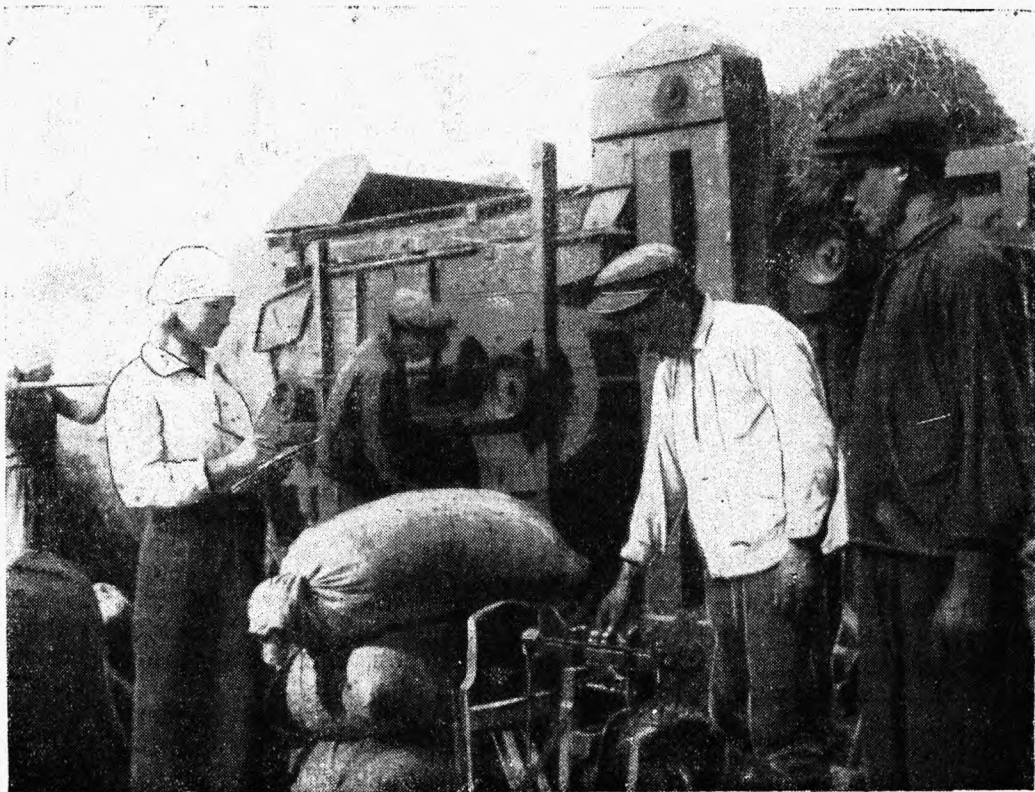
täieliku omastamiseni peab ülemineku plaan olema põhitokumendiks, mille järgi külvid planeeritakse. Üks eksemplar sellest plaanist tuleb hoida kolhoosis, teine raiooni maaosakonnas.

Niisamuti tuleb ka põldude ajaloo raamat seaduslikuks teha. Selle raamatu pidamise eest peab vastutama kolhoosi esimees, ja raiooni maaosakonna juhataja ja MTJ direktor peavad kindlustama kontrolli raamatu õige pidamise üle.

Selleks, et ristikkeha külv tarvilikku ja kiiret tagajärge annaks, on tarvis põllud hoolikalt umbrohust puhastada, kultuuriselt harida ja ärakurnatud põllud sõnnikuga ning muude väetistega korralikult väetada. Sellepärast peab projekt ka nende konkreetsete küsimuste kohta täielikud juhatused andma.

Moskva kartulimajanduse instituut.

*Majanduseosakonna juhataja
A. Sinovjev.*

Viljapeksmine „Kultuura“ kolhoosis, Prischeksninski raioonis.

Pildil: Vilja kaalumise ja vastuvõtmine. Paremal pool seisab sm. Habartsov, kes kuni 13 tonni vilja päevas ära peksab, 6-tonnilise normi asemel.

(Sojuszfoto)

VÄIKSED TEATED

Värvilist kummiisolatsiooni on hakanud valmistama tehases „Sevkaabel”— insenerid Nikitin ja Tshesnokov. Kummi segule kaoliini, litopooni ja muid koosendeid juurde segades said nad kuni 25 isesugust värvilist segu. Niisuguse värvilise isolatsiooni tarvitamine on kasulikum ja odavam kui senini tarvitusel olev erilise värvilise lõngakoosse mähitud isolatsioon.

Klaas, mis kilde ei anna. Moskva töökaitse instituudi kaastööline sm Gromov valmistab läbipaistvast vaigust prilliklaasi, mis kildudeks ei purune. Selle klaasi valmistamine sünnib ilma pressimiseta.

Elektrograafi — riista, mis metallide peale kirjutab — on konstrueerinud Kuiböschevi nimelises Elektrokombinaadis Moskvas Landmann ja Semjonov. See riist töötab transformatoriga, mis voolu pinget 4—12 voldini alandab (voolu pingest oleneb kirjutusejoone laius). Elektrivoolu alalise katkestamise (kuni 50 korda sekundis) tagajärjel tekib elektrisäde, mis metalli peale joone jätab.

Riist sädemete püüdmiseks tulise raua lõikamisel on valmistatud töökaitse instituudis Moskvas.

Ut tüüpi äratusekellasid hakkas valmistama 2. kellatehas Moskvas. Kella kere on valmistatud plastmassist.

Klaveriklahvide kattematerjali valmistamise plastmassist on leiutanud ins. L. Pavlov Tshheboksarõi linnas tööstuse teadusliku uurimise instituudis. See materjal pooleeritakse ja tal on tarviline tehniline vastupidavus.

Kujutuste joonistamise klaasile kergesti sulava silikaat-emailiga on leiutanud Leningradis sm-d Tihonov ja Russakov. Emailiga joonistatakse kujutus klaasi peale ja pannakse viimane siis muhvelahju 500—600 kraadilisesse kuumusesse, kus email kõvasti klaasi külge hakkab.

Lennuk, mis vastase pommiheitjaid lennukeid hävitab otsalendamisega, on ehitatud Inglismaal. Selle lennuki kirjelduse toob ajakini „Royal Air-Force Quarterly”. Lennuk lendab vastase õhulaevale otsekohe otsa, et teda kokkupõrkega purustada. Lennuk on soomuskaitsega. Lenduri kabiin on võimalikult tahapoole mahutatud. Kokkupõrkel hüppab lendur ise lennukist välja, milleks avab lennuki küljed ja põranda.

Uus seniitkahur (suurtükk lennukite vastu) on valmistatud Rootsis. Kahur lasseb kuni 250 pauku minutis ja on peaaesjalikult määratud merelaevastiku kaitseks pommiheitjate lennukite vastu.

Uus sort peegleid, mille pealne kord alumiiniumist, kroomist ja kullast on valmistatud (selle korra paksus on 25 miljondikku millimeetrit), on leiutatud Am. Ühendriikides.

Auto kere värvi paksuse mõõtmist elektriga on hakanud tarvitama mõned autotehased Am. Ühendriikides. Mõõtmine sünnib värvikorra elektrivoolu takistuse mõõtmise alusel.

Raadio antennimahu alalise suuruse alalhoidmise viis laeval on patenteeritud Am. Ühendriikides. Raadio vastuvõtteaparaadi tegevus kõikuval laeval merel on raskendatud sellega, et antenn, kõikudes ühes laevaga lainetel ning sellega veepinnale kord lähenedes ja temast jälle kaugenedes, oma mahu suurust muudab. Uus patenteeritud viis seisab selles, et antenni külge eriline variaabel kondensaator kinnitatakse, mille maht laeva kallaku järgi automaatselt muutub.

Päästepadjad veelennukitel. Inglismaa õhusõidu kompanii „Imperial Airways” seab oma veelennukitele tugitoolid eriliste patjadega, mis peavad olema päästeabinõudeks ja kuni 125 kilogrammi raskust vee peal hoiavad. Padja võib 10 sekundiga toolilt lahti võtta ja lendajale „selga panna“ (üks padi rinnale, teine seljale).

Elavhõbedaga manomeeter, mis mõõdab kuni 200 atmosfäärilist rõhumist 0,01 protsendilise täpsusega, on valmistatud Ameerika Ühendriikides.

Aparaadi, mis lendurile lennul maast kirjalikke käske annab, on konstrueerinud Ameerika raadiokorporatsioon. Saateaparaat koosneb kiiresti kirjutavast kirjutusemasinast, fotoelemendist ja harilikust raadio-saateaparaadist. Lennukil on aga ainult vastuvõtte-aparaat.

Mehaniseeritud borse on sisse seatud Stokholmis (Rootsis). Kõik börsioperatsioonid registreeritakse erilisel ekraanil valgustatud numbrite näitamisega. Igal börsikliendil on tema erilaua rida nuppe, mille abil ta seal ekraanil võib näidata, missugust operatsiooni ta soovib teha.

NÕUKOGUDE LIIDUST

— Juuni lõpul provotseerisid jaapani-mandshuuria väed järjekordse kokkupõrke meie Kauge-Ida piiril. Amuuri jõel lasksid jaapani-mandshuuria väed põhja meie piirivalve kaatri.

— Nõukogude Liidu purjelennu meister Iija Korotov tõusis kaheistmelisel purjelenikul juuli algul Kaasanis 4600 meetri kõrgusele. Siin aga paiskas õhuvool purjelenuki uperkuuti, murdis tal saba ja kere. Korotov ning ta kaaslane maandusid langevarjudega õnnelikult.

— Ligi 300 tuhat suureperelist ema saavad praegu riiklikku abiraha 2000—5000 rubla suurusel. 1937. aastal annab riik lasterikastele perekondadele 1 miljardi rubla abiraha.

— Siseasjade rahvakomissariaat pani juuli algul välismaa ajakirjanikule N. I. Basseches'ile ette N. Liidust lahkuda — süstemaatilise laimava nõukogudevastase töö pärast eesti, tshehoslovakkia ning teiste maade ajakirjanduses.

— 4. juulil avaldati valitsuse otsus Moskva-Volga kanali vastuvõtmise ja avamise üle. Siseasjade rahvakomissariaadile avaldati valitsuse poolt tänu valitsuse ülesande eeskujuliku täitmise eest.

— 5. juulil tungis rühm jaapani-mandshuuria soldateid üle meie piiri ja avas tule meie piirivalvurite peale. Piiririkkujad löödi tulega tagasi. Mõlemil pool oli tapetuid ja haavatuid.

— 7. juulil avati NSV Liidu Kesktäidesaatekomitee VII-da kokkukutse IV sessioon. Sel võeti vastu ja kinnitati „NSV Liidu Ülemnõukogu valimiste seadus“.

— Volga ääres, Sõsranis, hakati saama nahvtat. Nahvtat saadakse ka Orenburgi lähedalt, Bugurslanist.

— NSV Liidu Kesktäidesaatekomitee IV sessioon valis seltsimehed Andrejevi ja Gorkini Kesktäidesaatekomitee presiidiumi liikmeteks. Sm Gorkin valiti Kesktäidesaatekomitee sekretäriks, kuna sm Akulov haiguse pärast sellel töölt vabastati.

— Ülevenemaalise Kesktäidesaatekomitee presiidium otsustas moodustada Kalinini oblastis Karjala rahvusliku ringkonna, mille keskkohaks on Lihoslavl'i linn.

— Rahvakomissaride nõukogu ja ÜK(e)P Keskkomitee otsustasid tuleval aastal Moskva metro kolmanda järgu ehitamist alata. See järk peab saama valmis 1939. a teisel poolel.

— 12. juulil kell 3.21 min. algasid seltsimehed Gromov, Jumashev ja Danilin lendu Moskvast Ameerikasse üle põhjanaba. 14. juulil maandus lennuk Kalifornia osariigis Ameerikas, San-Jacinto linna lähedal, olles lennanud 62 tunni 17 minutiga otsejoones 10 200 klm., mis on uueks maailmarekordiks maandumata kauguselennus otsejoones.

— 12. juulil oli Moskvast Punasel platsil traditsiooniline kehakultuuri paraad, millest võttis osa 40 tuh. sportlast kõikidest Liidu vabariikidest.

— 16. juulil möödus 20 aastat 1917. a. juulisündmustest, mis oli murdepunktiks kodanlik-demokraatliku revolutsiooni sotsialistlikuks revolutsiooniks ümberkasvamises 1917. a.

— Väljapaistva edu eest siseasjade rahvakomissariaadi asutuste juhatamisel andis NSV Liidu Kesktäidesaatekomitee sm N. I. Jeshovile Lenini ordeni.

— 17. juulil sõitis Moskvast nõukogu ajakirjanikkude saatkond Balti riikidesse (Soome, Eestise, Lätti ja Leedusse).

— Leningradis ehitatakse suurt ujuvat laevadokki; mille kandejõud on 6000 tonni. See on suur ujuv tehas, kus parandatakse suuri merelaevu. Dokk saab valmis käesoleval aastal.

— N. Liidu Kesktäidesaatekomitee andis eduka töö eest revolutsiooniliku seaduslikkuse ja prokuratuuriasutuste kindlustamise alal sm A. J. Vöschinskile Lenini ordeni.

— Aasovi-Mustamere piirkonnas sai XVII parteikongressi nim. kolhoos hektaarilt 438 puuda nisu.

— NSV Liidu nahvtatagavarad olid 1937. a. 1. jaanuariks 6376,3 miljonit tonni (süa hulka kuuluvad ka mitte veel lõpulikult kindlakstehtud tagavarad).

— 21—28. juulini peeti Moskvast ära XVII rahvusvaheline geoloogia kongress, millest võtsid osa kõik tähtsamad maailma geoloogid.

— 1937. a. esimesel poolaastal oli NSV Liidus väliskaubanduse läbikäigu üldine summa 1308,4 miljonit rubla. Möödunud aastal sellesama aja vältel oli see summa 1227,7 miljonit rubla.

— 22. juulil andis N. Liidu Kesktäidesaatekomitee kehakultuuri ühingutele eduka kehakultuuri töö eest Nõukogude Liidu ordenid.

— NSV Liidu Kesktäidesaatekomitee presiidium kinnitas 22. juulil NSV Liidu Rahvakomissaride nõukogu esimehe asetäitjaks sm A. I. Mikojani. Ülevenemaalise kesktäidesaatekomitee presiidium kinnitas VNF SV Rahvakomissaride nõukogu esimeheks sm N. A. Bulganini. Sm T. A. Jurkin kinnitati NSV Liidu teraviljade ja karjakasvatuse sovhooside rahvakomissariks.

— 5. juulil tungisid Poolast üle meie piiri kaks relvastatud piirimikkujat, kes meie piirivalvureid tulistasid. Tulevahetusel said mõlemad piirimikkujad-spioonid — surma. Üks neist oli poola ohvitser Schimanovsky.

— Opaarino raioonis Põhja oblastis leiti kõrgeväärtsuliku põlevkivi lademed.

— Leningradi tehas „Farmakon“ hakkas valmistama nõukogu pyramidoni (palavikuvastane arstirohi). Käesoleval aastal annab tehas 12 000 kg. seda arstirohtu.

— 25. juulil sõitis Pariisi etendustele Moskva Kunstiteatri näitlejate kollektiiv.

— Ordshonikidse krai kolhoosid saavad tänavu rikkaliku viinamarjasaagi. Naurski raioonis saadakse hektaarilt kuni 15 tonni viinamarju.

— 25. juulil jõudsid Moskvasse tagasi kolm kuulsat nõukogu lendurit, kes esimestena rajasid õhutee Moskvast Põhja-Ameerikasse üle põhjanaba — Tshkalov, Baidukov ja Beljakov. Samal päeval võeti neid Kremli vastu, kus viibisid seltsimehed Stalin, Molotov, Voroschilov ja teised partei ning valitsuse juhtivad tegelased.

— 28. juulil jõudis Vladivostokki Ameerika Ühendriikide sõjalaevastiku eskaader sõbralikuks külaskäiguks.

— Sm M. M. Slavutski määrati NSV Liidu täieõiguslikuks esindajaks Jaapanisse.

— Käesoleval aastal avatakse Leningradis teine trolleibussi liin Soome vaksalist Fontanka kallast mööda kuni Marty nimelise tehaseeni (8 km.).

— Komandori saarte lähedal püüdis valaskala-laev „Aleut“ kahe päevaga 32 valaskala. Neist saab üle 300 tonni rasva.

— 28. juulil hüppas paraschütist K. F. Kaitanov langevarjuga 9800 meetri kõrguselt alla. Hüpe kestis 27 minutit ja lõppes õnnelikult.

— Valitsus kinnitas otsuse, mille järgi teenijate sotsiaalkindlustus (pensionid, abirahad, palgatasu haiguse korral jm), 1. augustist k. a. alates tööliste sotsiaalkindlustusega ühesuguseks tehakse. Seni oli ta madalam.

— Sm Krenkel saavutas radioühenduse põhjanaba talvitajatejaama ning Austraalia vahel (ligi 15 000 km.).

— Augustis möödus 8 aastat, kui asutati Kauge-Ilda armee.

— 6. augustil kirjutati alla uus kaubaleping NSV Liidu ja Am. Ühendriikide vahel enamsoodustuse põhimõtte alusel A. Ü. poolt.

— Aasovi-Mustamere konservitrust valmistab käesoleval aastal 124 miljonit karpi mitmesuguseid konserve.

— Põhja krai väikestel jõgedel hakkasid esmakordselt tänavu suvel liikuma jõelaevad gaasigeneraatorite jõul.

— Turkmeni tsiviillennukid veavad ka lambaid. Käesoleval aastal veavad nad ühest kohast teise üle 10 tuhande lamba. See tuleb palju odavam, kui karja ajamine läbi stepi.

— Kuibõschevi hüdro-elektrijaamade ehitamise skeem on valmis. Volgale ehitatakse mitu tamm. See jõujaamade sõlm saab olema kõige võimsam maailmas — ta hakkab aastas andma kuni 14 miljardit kilovatt-tundi elektrienergiat — s. o. niisama palju, kui annaksid 5—6 Dnepri jõujaama kokku.

— Lendur Piontkovski lõi 7. augustil omapärase rekordi. Vahetpidamata tegi ta 500 lendu ühel lennukil. Iga lend kestis keskmiselt 1 min. 10 sekundit.

— Suri Ungari kompartei keskkomitee liige, UKP esindaja KITK-s, Aleksander Pohl.

— VNFS Vabariigi rahvakomissaride nõukogu esimehe asetäitjaks määrati sm S. B. Sodiontshenko.

— Seltsimeestele Tshkalovile, Baidukovile ja Beljakovile, kes esimestena teostasid lennu Moskvast Ameerika Ühendriikidesse üle põhjanaba anti Punase Lipu ordenid ja rahaline autasu.

— Valmistati uut tüüpi spordi-kiilennuk, mis kaalub kõigest 470 kg ja mille tiibade ulatus on 7 meetrit. Lennuk on varustatud ühe 140 hobusejõulise mootoriga ja võib lennata kuni 300 kilomeetrit tunnis.

— 11. augustil jõudsid Moskvasse tagasi nõukogu ajakirjanikud, kes külastasid Balti riike.

— 12. augustil kell 18.15 min. algasid Moskvast lendu Aljaskasse üle põhjanaba seltsimehed Levanovski, Kastanajev, Levtschenko, Pobeshimov, Godovikov ja Galkovski. 13. augustil kadus raadioside lennukiga. Valitsuse-komisjon asus päästetööde organiseerimisele.

— 12. augustil algas Moskvast suur jalgrattamatk 2509 kilomeetri peale (Moskva—Kiiev—Minsk—Moskva).

— Taschkendis (Usbekistan) alati suure tekstiilkombinaadi teise järgu ehitamist. Esimene järk lasti käima käesoleval aastal.

— Leningradi tehas „Krasnõi Oktjabr“ hakkas valmistama uut tüüpi 16 hobusejõulisi mootorrataid „AM-600“.

— Rasketööstuse rahvakomissari asetäitjaks määrati sm S. Ingbermann.

— NSV Liidu rahanduse rahvakomissariiks määrati sm V. Tshubarj, sideasjade rahvakomissariiks sm M. Berman.

— Harkovis avati tehas, mis pruunist kivisöest bensüüni hakkab valmistama.

— 18. augustil pühitseti üle Liidu lennupäeva. Moskvast, Leningradis ja teistes linnades olid sel puhul suured rahvapidustused, kus demonstreeriti meie lennuasjanduse saavutusi.

— NSVL valitsus sules oma esindused Pograntschnajas ning Sahaljanis (Mandshuurias), sest jaapani-mandshuuria võimud löid neile seal väljakkannatamatu olukorra.

— Altai mägedes leiti metsikut lina. See on mitmeaastane taim, mis kasvab põõsastena ja mille pikkus on 20—25 sentim.

— Algasid päästetööd jäälohkuja „Sibirjakovi“ kallal, mis möödunud aasta novembris Kara merekaitsuses karile jooksis.

— 20. augustil anti NSV Liidu ordenid seltsimeestele Ulrichile, Matulevitshile, Nikitshenkole ja teistele N. Liidu Ülemkohtu tegelastele.

— 20. augustil jõudis Petropavlovskisse (Kamtshatkal) kaubalaev „Mossovet“, olles teinud 32 päevaga sinna reisi Murmanskist läbi Põhja-Jäämere. Kamtshatkal võtab laev uue laadungi ja tuleb sama teed tagasi Murmanskisse.

— Oktoobris peetakse ära üleliiduline viiulinäijate võistlus. Parematele viiulinäijatele antakse preemiaid 2000 kuni 10 000 rublani.

— 22. augustil avaldati komisjoni otsus, kes vaatas läbi NSV Liidu ajaloo õpperaamatud keskkooli 3. ja 4. klassi jaoks. Ükski õpperaamat ei võitnud esimest kohta. Kõlblikuks tunnistati A. Schestakovi toimetusel koostatud õpperaamat, mis tänavu sügisest peale koolides tarvitusele võetakse.

— 22. augustil otsustas NSV Liidu valitsus jagada rasketööstuse rahvakomissariaadi kaheks iseisevaks rahvakomissariaadiks — masinajäreltootmise rahvakomissariaadiks, eesotsas sm Meshlaukiga ja rasketööstuse rahvakomissariaadiks eesotsas sm L. M. Kaganovitshiga. Teedeasjanduse rahvakomissariiks määrati sm A. Bakulin.

— 23. augustil jõudsid Moskvasse N. Liidu kangelased M. Gromov, Jumashev ja Danilin, kes N. Liidust üle põhjanaba Ameerikasse lendasid ja kauglennu maailmarekordi löid. Sel puhul oli Kremli vastuvõtmine, kus viibisid seltsimehed Stalin, Molotov, Voroschilov, Schmidt jt. partei ning valitsuse juhtivad tegelased.

— Altai mägedes avastati uus rikkalik kullakihit. Uurimistööd jätkuvad.

— Teaduste akadeemia botaanika instituut valmistas NSV Liidu taimestikku reljeefkaarti, mille suurus on 12 ruutmeetrit. See kaart asetatakse üleliidulise põllumajandusliku näituse peapaviljoni.

— Teel Moskvasse, Taiga jaama lähedal, suri rongis 22. augustil äkki Mongoolia rahvavabariigi sõjaminister marssal Demid. Nagu hiljem selgus olid surma põhjuseks mürgised konservid. Alati asja uurimist.

— 24. augustil lõi paraschütist Kaitanov uue maailmarekordi. Ta hüppas langevarjuga alla 11 037 meetri kõrguselt. Allatulek kestis 30 minutit. Selle hüppega ületas ta oma endise rekordi — 9800 meetrit, mille lõi 28. juulil s. a.

— 1. septembril avati Moskvas viies nõukogu teatريفestival.

— Käesoleva aasta juunis korraldati rahvusvaheline laskevõistlus, millest võtsid osa 28 riigi meeskonnad. Esimese koha võitis nõukogude meeskond, kes 2000 võimalikust silmast saavutas 1984 silma.

— Ufas ehitatakse nahvtavabrik, mis hakkab aastas 500 tuhat tonni nahvtat ümber töötama.

— Mustamerel alati tööd aurulaeva „Peeter Suure” ülestõstmiseks, mis 17 aastat tagasi ujuva miini otsa jooksis ja põhja vajus.

— 26. augustil teostas lendur Kokkinaki ühes lennujuhhi Brjändinskiga kahemootorilisel lennukil ühe tonni laadungiga kiiruslennu Moskva—Sevastopol—Sverdlovsk—Moskva, s. o. 5018 kilomeetrit. Keskmine lennukiirus oli 325 kilomeetrit 257 meetrit tunnis. See on uus rahvusvaheline rekord seesuguse lennu alal.

— Seoses NSV Liidu prokuratuuri 15-da aastapäevaga andis Liidu valitsus reale prokuratuuri tegelastele ordenid.

— Parteikirjastus annab välja K. Marxi „Kapitali” uue trüki.

— Kaks stratosfääri-lendurit, Ukrainski ja Aleksejev, tõusid 30. augustil substratostaadil 15 200 meetri kõrgusele, tehes lennu kestel tähtsaid teaduslikke katseid.

VÄLISMAADELT

— Saksamaa ostis Brasiiliast 5000 kotti kohvi-ube. Kuuldavasti kasutatakse see kohv Saksamaal tähtsate keemiliste ainete saamiseks.

— Juuli algul teatas Rootsi ja Norra ajakirjandus, et saksa lennukid korraldavad luurelende Skandinaavia kohal.

— 4. juulil avati Valencias (Hispaania) teine rahvusvaheline kirjanikkude kongress kultuurikaitses. Hiljem pidas kongress oma istanguid Madridis ja lõpuistungud — Pariisis.

— Juuli algul peeti Kaunas (Leedu) ära Balti riikide — Leedu, Läti ja Eesti — välisministrite konverents, kus jõuti otsusele, et „vaja hoida sõda Hispaania raamides” ning „olla truud Rahvasteliidu põhimõtetele”.

— 5. juulil lendas Iirimaalt Ameerikasse üle Atlandi ookeani inglise lennuk. Selsamal päeval lendas Ameerikast Iiriimaale Ameerika lennuk. Esimene lennuk lendas 1990 miililise vahemaa ära 15 tunni 3 minutiga (1 miil = 1,6 km.), teine aga — 12 tunni 35 minutiga.

— Saksa salapolitsei (Gestapo) ülem Himmler andis käsu seada sisse kõigil Saksamaa maanteedel risteedel motoriseeritud politseivägede valvekord.

— 8. juuli hommikul tapeti Berliinis fashistlikkude võimude poolt kolm saksa töölist, keda süüdistati sõjariistus kokkupõrkes fashistidega.

— 8. juulil provotseerisid jaapani väed Põhja-Hiinas Lükoutsjao (15 km. Beipinist lõunapool) verise kokkupõrke hiina sõjavägedega. Põhja-Hiinas algas jaapani sõjavägede pealetung, kes hiljem vallutasid Beipini ja Tjantsini.

— Juuli algul saatis Mussolini Hispaaniasse järjekordselt 4 diviisi itaalia sõjaväge. Sellele järgnes veel 2 diviisi.

— Saksamaal kasvab äga päevaga hobuselüha tarvitamine toiduks. 1936. a. müüdi seal 35 miljonit kilogrammi hobuselüha. 1937. a. kasvab see hulk järjekindlalt. Fashistlikud näljameistrid seletavad seda sellega, et... „aaria tõu esivanemad pole kunagi hobuselühist loobunud” ja et „hobuselüha on toitvam ning odavam kui looma- või sealiha”.

— Rumeeniasse jõudsid esimesed pommilennukud, mis Rumeenia Saksamaalt tellis.

— 9. juulil oli Vallisaare sõjamoona ladudes (Soomes) suur plahvatus; täiesti on hävitatud kaks kahurväe moonaladu.

— Ameerikas teostati lend substratostaadil, 8500 meetri kõrgusel, Los Angelesest Mehikosse ja tagasi.

— Prantsuse valitsus likvideeris rahvusvahelise kontrolli Prantsuse-Hispaania piiril 13. juulil, kui võrd ta tegelikult polnud maksev Hispaania-Portugaalia piiril.

— Juuli keskel avaldas Inglise valitsus oma n. n. „kokkuleppe-plaani” Hispaania küsimuses. See plaan on katse sobitada kokkulepet Saksa-Itaalia interventsiooni ja rahuarmastajate riikide vahel. Prantsuse ajakirjandus avaldas oma eitava seisukoha selle plaani suhtes.

— Inglise erapangaomanikud andsid kindral Francole laenuks ligi 40 miljonit naelsterlingi ja peale selle veel kaubakrediidi 50 miljoni naelsterlingu suuruses summas, mis määratud mõningate kaupade ja eriti bensini ostmiseks. Mõned inglise ajalehed lükkavad aga selle teate ümber, mis ei olevat midagi muud, kui hispaania mässulaste järjekordne provokatsioonikõmu.

— 17. juulil kirjutati Londonis alla Inglise-Nõukogude mereleping. Leping näeb ette teatud normide kindlaksmääramise põhimist liiki sõjalaevade ehitamises. Samasugune leping sõlmiti ka Inglismaa ja Saksamaa vahel.

— 16. juulil lahkus ametist Thehoslovakkia valitsus. Põhjus — lahkkelid maaomanikkude partei ja teiste parteide vahel viljahindade küsimuses. Uus valitsus moodustati endisest valitsuse koosseisust, välja arvatud rahaminister, kes on uus isik.

— Saksamaa ja Franco vahel sõlmiti kaubaleping 5 aasta peale. Selle lepingu järgi peab Franco müüma Saksamaale 50 protsenti Hispaanias toodetavast rauamaagist.

— 18. juulil mõõdus aasta fashistliku mässu ja Saksa-Itaalia interventsiooni algusest Hispaanias. Hispaania kompartei sel puhul avaldatud üleskutse kinnitab hispaania rahva kindlat tahet võidelda kuni võiduni sisemaa mässulaste ja välismaa fashistlikkude interventide üle.

— 20. juulil suri tuntud itaalia õpetlane Marconi, kes teinud palju ülesleidusi raadiotelegraafi alal.

— Tšehhoslovakkias löödi uus kiiruserekord väikestel lennukitel. Lennuk lendas 100 kilomeetrit ära 41 minuti 30 sekundiga. See teeb välja 149 kilomeetrit tunnis. Endine rekord sedatüüpi lennukitel oli 112 km. tunnis.

— Saksamaal on sõjatehastes terav tooraine puudus. Malmi ja terase toodang langeb. Käesoleva aasta esimesel poolel vähenes malmitoodang enam kui 200 tuhande tonni võrd, võrreldes möödunud aasta teise poolega.

— Üks itaalia fashistlik ajaleht avaldas juuli lõpul sõnumi, et itaalia lennukid Hispaanias olevat pommitanud nõukogude laevu. See lõpuni vale sõnum tõendab seda, kui jultunud on fashistlikud intervedid, et nad uhkustavad isegi väljamõeldud kuriteoga.

— Prantsusmaal levisid kuuldused, et prantsuse sõjatööstuse ettevõtted (Creuzot) müüvat kindral Francole sõjariistu ja sõjamoona.

— Juuli lõpul peeti Antwerpenis (Belgia) ära rahvusvaheline töölisspordi olümpiaad. Nõukogude Liidu sportlased võitsid sel olümpiaadil esimesed kohad.

— Saksamaal anti uus näljaseadus, mille järgi kõik talupojad on sunnitud ära andma kõrg viljasaagi, jättes vaid toiduks ja seemneks väikse osa. Selle seaduse rikkumise eest on määratud raske türmikiristus ja rahatrahvid kuni 100 tuhande margani.

— 29. juulil pommitasid jaapani lennukid üle kolme tunni Tjantsini. Elanikkudest said paljud surma ja haavata.

— Saksa-Tšehhoslovakkia piirile ehitavad saksa sõjaväevõimud suurel hulgal kindlustusi, sõjamoona ladusid ja lennukvälju.

— Juuli lõpul hakkasid Grenadas hispaania fashistide sõjaväeosad mässama. Lahingud kestsid mitu päeva. Lahkkelid Franco sõjavägede ning interventide vahel süvenevad ja see kutsub esile viimasel ajal veriseid kokkupõrkeid fashistide laagris. Grenada mäss suruti veniselt maha.

— 1. augustil tungisid valgekaartlastest bandiidid jaapani sõjaväevõimude kaasabil Tjantsinis N. Liidu konsulaati ja lõhkusid ning röövisid ruumid tühjaks. Nõukogude valitsus avaldas Jaapani valitsusele sel puhul teravat protesti ja nõudis, et süüdlased saaksid vastutusele võetud.

— 6. augustil tuli saksa sõjalaevade eskaader Soome. See on fashistliku Saksamaa järjekordne samm luua Soomes pinda oma agressivsetele plaanidele.

— Inglismaa annab Hiinamaale laenuks 20 miljonit naelsterlingi.

— Popenburgi lähedale (Saksamaal) ehitatakse 22 uut koonduslaagrit. Hannoveris said valmis 18 niisamasugust laagrit. Niisugune on fashistliku Saksamaa „ehitusetöö“.

— Ameerikas, Panama kanali lähedal, hukkus suur lennuk. Surma sai 13 inimest.

— Augusti algul korraldati Ameerikas lennukateid sõjalennukiga, millel õhukindl kabiin sub-stratofääris lendamiseks. Lennuk võib lennata 7600 meetri kõrgusel.

— Inglise võimud saatsid Londonist välja kolm saksa „ajakirjanikku“, kes tegelikult olid saksa salakuulajad.

— 6. augustil pommitasid hispaania mässulaste lennukid inglise ja prantsuse kaubalaevu.

— Dresdenis (Saksamaal) puhkes kõhutõve taud. Eriti laialt on haigus levinud laste seas.

— 7 tuhat ameeriklast, neist 1000 lendurit, avaldasid soovi astuda internatsionaalse diviisi ridadele võitluseks jaapani imperialismi vastu Hiinas.

— Tallinnas avati rahvusvaheline näitus, millest võtab osa ka N. Liit.

— Koreas oli veeputus. Hukkus 213 inimest.

— Hispaania vabariiklik valitsus lõi Põhja-Hispaania kaitsekomitee, kes organiseerib ja juhib kogu kaitseoperatsiooni Hispaania põhjarindel.

— 11. augustil saatsid 20 jaapani sõjalaeva Schanghai maale 3000-mehelise dessandi.

— Saksamaal on maailmas kõige rohkem vange — 156,6 inim. iga 100 tuhande elaniku kohta. Teisel kohal on Poola ja kolmandal — Itaalia. Niisugused on fashismi „rekordid“.

— Itaaliat külastasid Jaapani sõjalaevad.

— Ameerika Ühendriikide sotsialistlik partei heitis oma ridadest välja mitukümmend trotskisti. Sotsialistliku partei puhastamine trotskistlikkudest provokaatoritest kestab edasi.

— Soome valitsus kavatses lähema 10 aasta jooksul ehitada 20 uut lennukvälja.

— Tallinnas käis Soome välisminister Holsti.

— 13. augustil algasid jaapani väed Schanghai vallutamist. Tšhapei linnaosa sai jaapani lennukite tule all rängalt kannatada.

— Hispaania mässulaste lennukid uputasid Barcelona lähedal daani laeva „Edithi“. Laeva pähtaheideti 25 pommi.

— Hispaania riigikaitse minister Prieto avaldas dekreedid, mille järgi pannakse maksma sunduslik väeteenistuse-eelne väeõppus noortele 18 kuni 20 aasta vanuses.

— Fashistlik Saksamaa ehitab Balti merel suuri kindlustusi. Femarni saarele ehitati lennukvälja, raskerahurite kantsid ning allveelaevade baas.

— Ühes jaapani sõjalaevadega külastasid Itaaliat ka saksa sõjalaevad.

— Düsseldorfis (Saksamaal) oli näitus, kus demonstreeriti „saksa teaduse viimaseid saavutusi“ igasuguste aseainete valmistamises. Siin oli välja pandud muuseum ka või ning seep, mis valmistatud... kivisöest. Üks tšehhoslovakkia ajaleht tähendas ironiseerivalt, et võib olla läheb saksa keemiatööstusel korda valmistada võid ka... piimast.

— 15. augustil laskis itaalia allveelaev Vahe-meres Dardanellide lähedal põhja hispaania kaubalaeva „Ciudad de Cadiz'i“. Mõõdasõitev N. Liidu laev päästis meeskonna.

— Jaapan evakueeris oma saatkonna Nankingist (Hiina pealinnast).

— Portugaalia katkestas diplomaatilised vahekorrad Tšehhoslovakkiaiga, põhjendades seda sellega, et viimane ei täida Portugaalia tellimist kuulipildujate valmistuse alal, kuna need kuulipildujad olid määratud hispaania mässulastele.

— Septembri lõpul sõidab Mussolini Saksamaale.

— Ameerikas tehti avalikuks saksa fashistide rühmad, kes Saksamaalt sisse sõitnud instruktorite juhatusel korraldasid sõjalist õppust ning spionaashi.

— Lahingu ajal Schanghai tabas üks jaapani seniitkahuri pomm Ameerika soomuslaeva „Augusta“t. Üks madrus sai surma, 18 haavata.

PERENAISTELE

Käesolevast numbrist peale hakkab meie ajakiri perenaistele mitmesuguseid tegelikust elust tulusaid näpunäiteid ja nõuandeid (näit., toiduvalmistamise, majapidamise, riietuse jne aladelt) tooma.

Lugejaid palume toimetusele teatada, missuguseid küsimusi nende arvates selles ajakirja osas käsitada tuleks, niisamuti ka — toimetust kaastööga loetada.

Koduste saiade ja keekside valmistamine

Üldine juhised: koduste saiade ja keekside valmistamisel tarvitav jahu peab olema hoolega läbi sõelatud, et sealt kõrvaldada igasuguseid kõrvalisi aineid. Jahutagavara tuleb hoida kuivas kohas.

Linnas on värsket pärmi alati käepärast ja teda ei ole vaja tagavaraks hoida. Kuid küllas, linnadest kaugel, tuleb pärmi järgmiselt alal hoida: pärm tehakse tükkikesteks, pannakse pudelisse, raputatakse teelusikaga peensuhkurt peale ja valatakse pudelisse siis külma vetti niivõrd, et see kahe sõrme paksuselt üle pärmi ulatab. Pudelisuu seotakse puhta õhukese riidetükiga kinni ja viiakse pudel keldrisse. Niiviisi võib pärmi kaua aega alal hoida. Küpsetamiseks võetav pärm tuleb soojas vees vedelaks teha.

Võisaiad

Võtta üks kilo jahu, 2 klaasi rööska piima, 250 grammi sulatatud võid, 300 grammi peensuhkurt, 5 kanamuna, 100 grammi pärmi, soola (maitse järgi).

Võtta pool sellest jahust, lisada talle kaks klaasi tulist piima vähehaaval juurde, ise kogu aeg jahu segades, kuni saab ühetaoline sile tainas. Kui tainas juba on jahtunud, aga siiski veel veidi soe on, lisatakse talle juurde pärmi, mis pooles klaasis soojas piimas vedelaks on tehtud, segatakse tainasse, ja lisatakse sinna juurde jahu, kogu aeg tainast hoolega segades. Siis võtta või, hõõruda seni, kui ta valgeks läheb, lisada sinna juurde suhkurt ning kõik viis munakollast. Seda segu tuleb seni hõõruda kuni ta hästi segamini läheb ja siis tainale juurde lisada. Kardamon teha puhtaks ning tampida peeneks ühes näputäie peensuhkruga ja raputada tainale juurde. Hoolikalt pestud ja puhastatud rosinad lisada niisamuti tainale juurde. Soola tuleb panna maitse järgi, ja siis on tarvis tainast hästi sõtkuda. Panna tainasse kolm vahuleklopid munavalget (rohkem ei või, sest siis läheb tainas liiga kõvaks). Nüüd lisada kõigele sellele veel juurde ülejäänud jahu ja lõpulikult teha tainas valmis, sõtkudes teda seni, kuni ta enam käte ega nõuseinte külge ei hakka. Katta tainanõu puhta riidega ja lasta tainas soojas kohas kerkida. Kui tainas hästi on kerkinud, siis valada ta nõust lauale, ehk, veel parem — erilisele laud-alusele, mis võiga on ära määratud. Jahu ei ole hea lauale riputada, sest ta läheb taina hulka ning teeb taina kõvaks. Osadeks jagatult panna tainas vormidesse või kastrulitesse, mis on võiga ära määratud. Riputada sinna ka kuivikupuru.

Tainast ei või vormis või kastrulis olla vähem kui üks kolmandik ta mahust. Ühe kolmandiku võrd peab tainas veel vormis või kastrulis laual olles kerkima, kuna viimase kolmandiku võrd ta kerkib ahjus küpsedes.

Enne ahjupanekut tuleb tainast pealt määrada kanamuna ja vee seguga ning riputada talle peale kuivikupuru. Ahi olgu keskmiselt tuline.

Kas sai küps on, seda tuleb järgi katsuda puhta peeruorgikesega, millega torgatakse küljpealt saiasse. Kui tainas orgikese külge ei hakka, siis on sai küps.

Sai, mis on küpsetatud tulise piimaga tehtud tainast, ei lähe nii kiiresti tahkeks, kui harilik sai.

Pirukad moosiga

Võtta 500 grammi jahu, 1 klaas rööska piima, 2 kanamuna, 1 supilusika täis peensuhkurt, 5 kopika eest pärmi ja maitse järgi soola.

Pärm sooja piima sees vedelaks teha, sellest teha, jahu juurde raputades, vedel tainas. Lasta see soojas kohas kerkida. On ta kerkinud (kui mullikesed peale on ilmunud), siis lüüakse sinna juurde 2 kanamuna, lisatakse juurde üks supilusika täis peensuhkurt, soola, kusjuures tainast kogu aeg klopitakse. Siis lisatakse juurde kõik ülejäänud jahu ja sõtkutakse seni, kuni tainas enam käte ega nõu külge ei hakka. Nüüd pannakse tainas sooja kohta ning lastakse kerkida. Parajal ajal, kui tainas poole võrd on kerkinud, valatakse tainas pisut jahuga üleriputatud lauale, litsutakse laiaks, suureks koogiks, millest siis teelusikaga või tassiga rattakesed välja lõigatakse. Siis võtta tainarattake pihku, vajutada õhemaks ning panna keskele peale veidi paksu moosi ja ühendada rattakese servad ümber moosi hästi kokku, et moos välja ei küpseks. Lasta veidi kerkida laua peal ja siis küpsetada kastrulis. Sulatada 200 grammi loomarasva ning lasta pirukad selle sisse. Parem on võtta väiksem kastrul, et rasv põhja mööda laiali ei valguks, vaid ulataks vähealt poole pükani. Kui pirukal üks külg on pruuniks küpsenud, siis keeratakse teine külg. Valmisküpsetatud pirukad võtta kastrulist välja. Pirukaid küpsetada on hea veel sellepärast, et seda võib teha priimuse ja petrooleumi tule peal, ning pole vaja pliiti kütta.

Märkus: Moosi asemel võib pirukasse panna igasugust muud täidet, — liha, riisi, kapsaid jne. Nii saab väga häid maitsevaid pirukaid.

Inglise keeks (cake)

Võtta 200 grammi jahu, 200 grammi võid, 200 grammi peensuhkurt, 5 kanamuna, rosinaid ja tsukaate.

Hõõruda või pehmeks, raputada talle suhkurt hulka, lisada juurde 5 munakollast ja hõõruda seda kõike seni, kuni ta valgeks läheb. Siis kallata juurde jahu, segada segamini, panna hulka rosinaid ja tsukaate (viimased olgu lõigatud väikesteks tükkikesteks) ning valada vormi. Hea on kui vormi sisse panna puhas võiga määratud paber. Väga soovivat on keeksi küpsetada pikergustes, aga mitte ümmargustes vormides.

Seda, kas keeks küps on, saab järele katsuda peeruorgikesega. Kui tainas enam orgikese külge ei hakka, siis on keeks küps.

H. Kuljälko-Sutshkova.

VASTUSI LUGEJATELE

9. küsimus: Missugused on need Jaapani „21 tingimust“, mis ta omal ajal Hiinamaale ette pani?

Vastus: See oli 1915. a. jaanuaris, kui jaapani imperialism, ära kasutades Hiinamaa nõrkust ja seda, et teised imperialistlikud suurriigid maailmasõjas seotud olid, Hiina valitsusele nn. „21 nõudmist“ esitas. Need nõudmised jagunesid viide rühma: esimene rühm puudutas Saksamaale renditud Hiina maaala ning raudteekontsessiooni Schantung provintsis; jaapanlased vallutasid selle maaala ja raudtee juba maailmasõja esimestel kuudel. Jaapan nõudis Hiinamaa käest, et ta juba ette oleks nõus kõikide sammudega, mis Jaapan sel maaalal ning raudteel ette võtab. Peale selle nõudis Jaapan omale uusi kontsessioone selles provintsis ning uute sadamate ja linnade avamist jaapani kaubanduse jaoks. Teine rühm puudutas Lõuna-Mandshuuriat ning Sise-Mongoolia idapoolset osa: seal nõuti jaapani raudteekontsessioonide ja Ljädunji poolsaare renditähhtaegade pikendamist 99 aasta peale; pealeselle nõudis Jaapan oma alamatele neil maaaladel täielikku vabadust igalpool asuda, kaubelda ja maid kokku osta. Ühtlasi nõuti, et Jaapan saaks ainuõiguse anda Hiinamaale laenusid, mis lähevad Mandshuuria peale, ning et ta võiks Mandshuuria võimudele anda oma poliitilisi, sõjaväelisi ja rahanduslikke nõunikke. Kolmandas rühmas oli jutt Jaapani kontrollist

Hiina suuremate raskestõotuse ettevõtete nn. „Hanjepingi kombinadi“ üle Hubei provintsis. Neljandas rühmas nõuti, et Hiinamaa ei annaks oma rannikul ühelegi teisele riigile mingisuguseid sadamaid, lahtesid, ega saari. Viimandas rühmas oli terve rida nõudmisi, mille täitmine tegelikult oleks tähendanud Hiinamaa täielikku Jaapani kontrolli ja ülemvõimu alla andmist (Jaapani poliitiliste, rahanduslike ja sõjaväeliste nõunikude kutsumine Hiina valitsuse juurde, jaapani politsei loomine Hiinamaa tähtsamates keskkohdades, Hiinamaa kohustus osta Jaapani käest mitte vähem kui 50% kogu oma vajalikust relvastusest, Jaapanile õiguseandmine ehitada raudteemagistraale Kesk-Hiinamaal jne).

See on üks jõhkramatest dokumentidest rahvusvahelise imperialismi maadevallutamise ajaloos. Jaapanil ei läinud korda neid „21 nõudmist“ kogu ulatuses teostada. Kuid 25. mail 1915. a. kirjutati Hiinamaa ja Jaapani vahel (hiina valitsuse eesotsas oli sel ajal Juan-Schi-Kai) alla kaks lepingut, millega rahuldati Jaapani tähtsamad nõudmised esimesest, teisest ja osalt kolmandast rühmast.

Nende „21 nõudmise“ teostamist taotleb Jaapan sisult ka nüüd, kus ta algas uut jultunud sõjariistus kallaletungi Hiinamaale.

Küsimusi NSV Liidu Ülemnõukogu valimiste kohta

1. Küsimus: kes kinnitab ametisse NSV Liidu Ülemnõukogu valimiste kesk-valimiskomisjoni, kui Ülemnõukogu presiidiumi veel ei ole?

Vastus: Kuna NSV Liidu Ülemnõukogu presiidium moodustatakse alles pärast Ülemnõukogu kokkutulekut, siis kinnitatakse eelseisvate esimeste valimiste keskvalimiskomisjon ametisse kas NSV Liidu kesktäidesaatekomitee või ta presiidiumi poolt. Viimane on kuni Ülemnõukogu moodustamiseni NSV Liidu 1924. aastal vastu võetud põhiseaduse järgi „Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu Kesktäidesaatekomitee istangjärkude vaheajal Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu kõrgemaks seaduseandlikuks, täidesaatvaks ja korraldavaks asutuseks“.

2. küsimus: Mitu korda hääletab valija autonoomses vabariigis (autonoomses oblastis, rahvuslikus ringkonnas)?

Vastus: Esiteks hääletab autonoomses vabariigis (autonoomses oblastis, rahvuslikus ringkonnas) iga valija, kui NSV Liidu kodanik, Liidu nõukogusse valitava kandidaadi poolt. Teiseks, nagu iga muu NSV Liidu kodanik, nii hääletab ka tema ühe kandidaadi poolt nende 25 hulgast, kes valitakse Rahvuste nõukogusse selle liiduriigi poolt, kus ta elab (Venemaa NFSV, Ukraina NSV jne). Kolmandaks hääletab ta Rahvuste nõukogusse eri valimisedeliga ühe niisuguse kandidaadi poolt, kes saab esindama seda autonoomset vabariiki (autonoomset oblastit, rahvuslikku ringkonda), kus see valija elab.

Nii hääletab iga valija näit. Karjala, Volga-sakslaste, Tatari, Krimmi jt. autonoomsetes vabariikides NSV Liidu Ülemnõukogu valimistel kolme valimissedeliga. Need valijad aga, kes ei asu autonoomsetes vabariikides, autonoomsetes oblastites ega rahvuslikkudes ringkondades (näit., Leningradi linnas) hääletavad neil valimistel kahe valimissedeliga.

3. küsimus: Kas on valijal õigus oma soovi järgi valimissedelile uusi kandidaate juurde kirjutada?

Vastus: Ei ole. Niisugune uute kandidaatide juurdekirjutamine tooks niisuuure hulga kandidaate ja killustaks valijate häälte arvu niivõrd ära, et Ülemnõukogu valimised tegelikult isegi võimatuks osutuksid, sest valituks loetakse valimisseaduse 104. paragrahvi järgi ainult see kandidaat, kes on saanud absoluutse häälteenamuse, s. o. üle poole äraantud häälest. Niisugune uute kandidaatide juurdekirjutamine pole vajalik, muidugi, ka veel sellepärast, et

NSV Liidu Ülemnõukogu valimisseaduse 56. ja 57. paragrahvi alusel meie kodanikudel kandidaatide ülesseadmiseks kõige suuremad võimalused on. Ka vormilikult ei ole uute kandidaatide juurdekirjutamine võimalik, sest valimisseaduse 65. par. järgi peab iga kandidaat vähemalt 25 päeva enne valimisi avalikult välja kuulutatud olema.

4. küsimus: Kas peab kandidaat olema üles seatud ainult selles valimis-ringkonnas, kus ta elab, või on lubatud ta ülesseadmine ka teises valimis-ringkonnas?

Vastus: NSV Liidu Ülemnõukogu valimistel võib iga kandidaat olla üles seatud ning saada hääletatud ainult ühesainsas valimis-ringkonnas (par. 62.). Valimisseaduse järgi on see täiesti lubatud, et ühes valimis-ringkonnas elav kodanik teises valimis-ringkonnas kandidaadiks üles seatakse. Mõistagi, et seda kandidaati siis enam üheski teises valimis-ringkonnas ei või üles seada, ka seal mitte, kus ta elab.

SEDA JA TEIST

Kah „üldine“ valimisõigus...

Kindral Franco: Ma olen nõus üldist valimisõigust maksuma panema, kuid ainult sel tingimusel, et töölisel ega talupojal hääleõigust ei saa.

Kui juba, siis juba...

Hispaania mässumeeste admiral: Meie nõuame, et Inglismaa vabandust paluks ning välja maksaks meie miini, mille ta ristleja puruks litsus.

Hitlerlikud külastajad Pariisi maailmanäitusel

Nõukogude Liidu paviljoni vaadeldes:

— See itaalia paviljon on tõelik imetöö!

— Lubage, kuid see on ju Nõukogude Liidu paviljon.

— Ah nii! Noh sel juhul, hm, kuidas võidi niisugust koletist üldse ehitada.

Hirmus mälestus

Pariisi võõrastemaja uksehoidja oma kaasteenijale:

— Miks see välismaalane kohe jooksu pistis, kui ma talle ütlesin, et meie võõrastemajas saab ta end tundma nagu kodus?

— See on saksa pagulane.

Poliitika ja lapsed

Poisike (kellele isa kaseurva plaastrit annab):

— Papaa-a-a! Sa ju oled mittevahetsegamise poolt. Ise ju rääkisii-i-id!..

Isa: Seda küll... Ma mängin sakslast...

Ei saa kuidagi aru...

— Nojah, hea küll, eneseavustuse sumbutamise eest sõimati mind ajalehes, ametialaliste kuritarvituste eest sain valju noomituse hoiatusega, plaani täitmata jätmise pärast tagandati mind direktorikohalt, kuid miks mul parteipilet käest ära võeti, vaat, sellest ma kohe kuidagi aru ei saa...

Kui riietus kohustab

— Aga miks Jaani siis näokattepidul ei ole?

— Ta oma süü. Riietas end kiirtelegrammiks. Noh, ja nüüd on kindel, et ta jõuab kohale alles kolmandal päeval.

Arsti juures

— Kulla tohter, juba kruendat ööd ei tule uni peale. Meie elukutses aga käib see lausa üle jõu.

— Aga mis elukutse teil siis on?

— Olen õõvaht.

Toimetus: *H. Pöögelmann, K. Trein, O. Rästas.*

Vastutav toimetaja: *H. Pöögelmann.*

Tehniline toimetaja: *A. Lukin.*

Väljaanne nr. E-218. Indeks VI. Ladumisele antud 26/VIII 1937. Trükkimiseks alla kirjutatud 20/IX 1937. Paber 82×110^{1/16}. Autorip. 8. Trükip. 4. Ühes trükip. 80 060 trükki. Üldse 320 000 trükkitähte. Lengorliit nr. 3209. Tiraash 1000 eksempl. Töö nr. 4774. „KÜLVAJA“ trükikoda, Leningrad, 31, Dershinski uulits, nr. 49.

U. 1937

№

ИЗД. Т-ВО ИНОСТРАННЫХ РАБОЧИХ В СССР
ЛЕНИНГРАД, 141, АПРАКСИИ ПЕРЕУЛОК, 2

Trükist on ilmunud:

**NSV LIIDU ÜLEMNÕUKOGU
VALIMISTE SEADUS**

Hind 10 kop.

Minna Tappo.

**KUIDAS MA KÕRGE LINASAAGI SAIN
JA LIKAKIU VÄLJATÖÖTAMISEL KÕRGE
TÖÖVILJAKUSE SAAVUTASIN**

Hind 50 kop.

A. Daudet:

TARTARIN TARASCONIST

Hind 3 rbl.

V. Bianki:

SUUREL MERETEEL

Hind 2 rbl. 25 kop.

Lähemal ajal ilmub trükist:

**UUEL KODUMAAL
OKTOOBRIREVOLUTSIOONI
XX AASTAPÄEVAKS**

A. Puschkin:

M U I N A S J U T U D

Värvitrüki piltidega

Raamatuid ostke ja tellige otsekohe Välismaatöölise Kirjastusühisusest.
Tellimisi täidetakse posti teel pealepandud maksuga (налож. платежом).

VÄLISMAATÖÖLISTE KIRJASTUSÜHISUS NSV LIIDUS
ЛЕНИНГРАД, 141, АПРАКСИИ ПÕИКУУЛИТ, 2

„КОММУНИЗМИ ТЭЭЛ” № 9

(„НА ПУТИ К КОММУНИЗМУ“)

1937

ЕЖЕМЕСЯЧНЫЙ ПОПУЛЯРНЫЙ ПОЛИТИЧЕСКИЙ, ЛИТЕРАТУРНЫЙ и НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
НА ЭСТОНСКОМ ЯЗЫКЕ

11673

Издательское Товарищество Иностраных Рабочих в СССР, Ленинград, 141, Апраксин пер. № 2
Välismaatööliste Kirjastusühisus NSV Liidus, Leningrad, 141, Apraksini põikuul № 2

Hind 1 rbl. 25 kop.

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU
AR